

Verdensmålene - Status for udvalgte danske målepunkter for en mere bæredygtig verden

Statusrapport 2022

Forord

2030-dagsordenen, der er sat af FN for verdens udvikling, bliver mere og mere nærværende på alle områder. Den er rammen til at forstå sammenhængen mellem mange af de udfordringer vi står overfor i dag og behovet for at transformere verdenssamfundet i en mere bæredygtig retning på 17 centrale områder.

Denne statusrapport beskriver status og anbefalinger i en dansk kontekst vedrørende verdensmålene: 4: Kvalitetsuddannelse, 5: Ligestilling mellem kønnene, 12: Ansvarligt forbrug og produktion, 14: Livet i havet og 15: Livet på land, og har baggrund i 2030-panelets rapport om danske målepunkter, der udkom i 2020 – ”Gør verdensmål til vores mål”.

Baggrunden for de danske målepunkter er, at FN har opfordret til, at hvert land arbejder med at realisere verdensmålene ud fra egne forudsætninger og muligheder, da der fra starten i 2015 har været en erkendelse af, at verdens lande har forskellige udfordringer.

På den baggrund tog Danmarks Statistik i 2019 imod en invitation fra Folketingets 2030-netværk og 2030-panelet om at bistå med at danne danske målepunkter for en bæredygtig udvikling. De danske målepunkter er resultatet af mange tusind bidrag fra borgere, virksomheder, organisationer og fageksperter på de områder, som verdensmålene dækker. Udviklingen i målepunkterne kan følges på Danmarks Statistiks hjemmeside.

I Danmark er vi nået langt i forhold til at leve op til verdensmålene. I den internationale sammenligning ”*SDG Index*”, der beskriver status for verdens lande, er vi samlet set nr. 2. Men den fine placering dækker over, at vi også i Danmark har udfordringer på en række områder. De 197 danske målepunkter folder verdensmålene yderligere ud med særlig fokus på det, vi i Danmark finder relevant og vigtigt, og med potentiale for at påvirke udviklingen i retning af øget bæredygtighed. Målepunkterne må dog ikke forstås som en fuldstændig kortlægning af alle udviklingsbehov eller problemområder, som vi i Danmark står overfor i forbindelse med realiseringen af de 17 verdensmål.

Nu er tiden kommet til at gøre status på udvalgte mål og på den baggrund komme med konkrete anbefalinger til handling. Den opgave er udført af en redaktionsgruppe nedsat af 2030-panelet bestående af:

Sara Krüger Falk – Formand for 2030-panelet, Direktør, UN Global Compact Network Denmark

Anette Christiansen – Miljøchef, Landbrug & Fødevarer

Anja Philip – Formand, Forbrugerrådet Tænk

Clara Halvorsen – Chefkonsulent, DI

Maj Lindberg Hansen – Konsulent, KL

Nanna Callisen Bang – Direktør, Etisk Handel Danmark

Thomas Ravn-Pedersen – Direktør og chefredaktør, Verdens Bedste Nyheder.

Danmarks Statistik har varetaget sekretariatsopgaven sammen med Globalt Fokus.

Danmarks Statistik har stået for at udarbejde tabeller og figurer, og de beskrivende kapitler 2 og 3 er udarbejdet med input fra redaktionsgruppen og medlemskredsen i 2030-panelet.

Kapitel 4, der indeholder anbefalinger, er udarbejdet af 2030-panelet.

Danmarks Statistik har indhentet faglig bistand fra DTU Sustains Enhed vedrørende mål 12 og fra Tænk tanken Hav vedrørende mål 14. Danmarks Statistik takker for værdifulde bidrag og faglig sparring i denne forbindelse.

Det er 2030-panelets håb, at rapporten kan bidrage til en fremadrettet debat om verdensmålene, med afsæt i de faktuelle forhold, der belyses i rapporten og på baggrund af 2030-panelets afledte anbefalinger.

Niels Ploug
Afdelingsdirektør

Sara Krüger Falk
Formand for 2030-panelet

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	7
Kapitel 2: Danmark i internationalt perspektiv	13
Kapitel 3: Status på danske målepunkter	19
Kapitel 4: 2030-panelets anbefalinger	99
Kapitel 5: Data og datakilder.....	109

Kapitel 1: Indledning

Hermed præsenteres den første statusrapport for de danske målepunkter vedrørende de 17 verdensmål vedtaget af FN i 2015.

Statusrapporten omfatter status og anbefalinger vedrørende verdensmålene: 4: Kvalitetsuddannelse, 5: Ligestilling mellem kønnene, 12: Ansvarligt forbrug og produktion, 14: Livet i havet og 15: Livet på land. Det er hensigten, at statusrapporten skal udkomme årligt, hvor der sættes fokus på de mål, der drøftes ved FNs ”High Level Political Forum”. Denne statusrapport behandler derfor de mål, som blev drøftet på dette års FN-møde i juli 2022. Derudover har 2030-panelet valgt også at rapportere på mål 12: Ansvarligt forbrug og produktion, da Danmark har væsentlige udfordringer på dette specifikke område.

Baggrund

De 17 verdensmål blev vedtaget på FN’s generalforsamling i 2015 for at sikre udviklingen mod en mere bæredygtig og retfærdig verden i 2030. De 17 verdensmål repræsenterer en global målsætning, der forpligter alle lande til at gøre en indsats. Udgangspunktet er, at alle lande – rige som fattige – kan gøre mere, end de gør i dag. I den forbindelse har FN formuleret den overordnede målsætning, at udviklingen skal ske på en måde, hvor den dårligst stillede del af verdensbefolkningen sikres et væsentligt løft på de områder, som verdensmålene dækker. FN kalder målsætningen ”leaving no one behind” – eller på dansk ”ingen må lades i stikken”. Det betyder, at de forbedringer, der skal ske, især skal komme de dårligst stillede og mest udsatte grupper til gavn, og at de dårligst stillede skal løftes mere end andre.

De danske målepunkter

I erkendelsen af at de globale målsætninger ikke er en ’one size fits all’-løsning for alle lande, har FN opfordret til, at hvert enkelt land arbejder med at realisere verdensmålene ud fra egne forudsætninger og muligheder. Landene er dermed blevet tilskyndet til at fastsætte egne mål og selv følge op på realiseringen af dem (Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017).

I Danmark har vi taget opfordringen op på flere måder. I 2020 gennemførte 2030-panelet på opfordring af folketingets tværpolitiske 2030-netværk en omfattende høringsproces (2030-panelet, Vores Mål, september 2020), der førte til fastsættelse af en række danske målepunkter for udvikling inden for hvert af de 17 verdensmål. De danske målepunkter blev dannet med mange tusind bidrag fra borgere, virksomheder, organisationer og eksperter i fællesskab. Det er et input til politikerne om, hvad borgere, virksomheder og organisationer synes er vigtigt, når det gælder social, økonomisk og ressourcemæssig bæredygtighed i Danmark. De danske målepunkter kan følges på Danmarks Statistiks hjemmeside, hvor det fremover også vil være muligt at læse den årlige statusrapport. Danmarks Statistik deltager i en række internationale sammenhænge i rapportering vedrørende verdensmålene, og her er der generelt stor interesse for at høre om de danske erfaringer med at etablere nationale målepunkter. Så vidt vides, er der endnu ikke andre lande, der har gennemført en tilsvarende bred inddragelse af civilsamfundet i formuleringen af nationale målepunkter.

I 2021 fremlagde regeringen handlingsplanen for FNs verdensmål (Finansministeriet, juli 2021), ambitionerne samt de konkrete politiske og lovgivningsmæssige tiltag inden for for hvert af verdensmålene er beskrevet. Der er generelt meget stor overensstemmelse mellem de indsatsområder, der peges på i den daværende regeringens handlingsplan og de områder, som den brede høringsproces i 2020 resulterede i.

Realiseringen af verdensmålene i Danmark er derfor kendetegnet som en bredt forankret ambition, der samtidig har en betydelig grad af konsensus på tværs af politiske anskuelser, i foreningslivet og græsrodsbevægelser, blandt virksomheder og interesseorganisationer samt ikke mindst i befolkningen som helhed.

En løbende proces

De danske målepunkter for udvikling mod en mere bæredygtig og retfærdig verden skal forstås som en række nedslagspunkter, som Danmark – ifølge høringen i 2020 – har et potentiale for at opnå forbedringer i retning af realisering af de 17 verdensmål. Målepunkterne må dog ikke forstås som en endelig og fuldstændig kortlægning af alle udviklingsbehov eller problemområder i det danske samfund. Men målepunkterne illustrerer tydeligt, at vi i Danmark – et af verdens rigeste lande – har en række udfordringer og et stort potentiale for at påvirke udviklingen i en bæredygtig retning. Også selvom vi på mange områder er nået langt, målt på de globale målsætninger.

Som med enhver anden udvikling er der behov for en løbende revision af målepunkterne. Det kan skyldes, at nogle målepunkter forekommer mindre relevante i den store sammenhæng, eller der opstår et behov for at fokusere på forhold, som ikke har været med fra starten. Endelig spiller det en rolle for udvælgelsen af nuværende og fremtidige målepunkter, at de skal være konkret målbare, og der skal findes troværdige kilder til opgørelserne.

I forbindelse med fastlæggelsen af de danske målepunkter er de forskellige forslag vurderet i forhold til følgende metodiske principper:

- Relevans: Målepunktet afspejler problemstillingen i en dansk sammenhæng
- Målbarhed: Målepunktet opgøres som et tal
- Datatilgængelighed: Målepunktets metode og indhold er veldokumenteret
- Accept: Målepunktet opnår opbakning fra forskere og øvrige interessenter i samfundet
- Ressourcer: Målepunktet kan opgøres inden for et rimeligt tidsforbrug

2030-panelet vil gennemføre en proces, som skal sikre, at der sker en løbende revision og eventuel opdatering af de danske målepunkter, således at målepunkterne løbende afspejler væsentlige samfundsaspekter, der kan måles.

Ingen må lades i stikken

Det er et afgørende pejlemærke for udviklingen frem mod 2030, at den forløber på en måde, der tilgodeser den dårligst stillede del af befolkningen, herunder særligt udsatte grupper. Eksempler på dette kan være, at begrænsningen af CO₂-udledning eller overgangen til en cirkulær økonomi må sker på en måde, hvor levevilkårene for den fattigste del af befolkningen tages i betragtning. Et andet eksempel kan være, at fremgangen i befolkningens uddannelsesniveau ikke kun må gælde de bedst stillede befolkningsgrupper, men må omfatte muligheder for de borgere, der har de svageste forudsætninger for at klare sig i uddannelsessystemet.

Derfor nævner rapporten også, hvordan de enkelte målepunkter fremmer eller kan være potentielle barrierer for at leve op til målsætningen om ikke at lade nogen i stikken. Gennemgangen af de enkelte målepunkter viser, at en del af målepunkterne kan have en mere eller mindre direkte indflydelse på den ringest stillede del af befolkningen.

Hvad siger rapporten om status?

Danmark er et rigt land set i forhold til bruttonationalprodukt målt pr. indbygger. Samtidig er Danmark et land med et udbygget velfærdssamfund. Vi har derfor et

godt udgangspunkt for at realisere målsætningerne ved de 17 verdensmål, og vi er også nået langt.

Vores høje velstandsniveau er i væsentligt omfang båret af, at befolkningen er højt uddannet. Det høje uddannelsesniveau udnyttes aktivt gennem en høj grad af erhvervsdeltagelse både hos mænd og kvinder, hvor den formelle ligestilling mellem kønnene er en grundlæggende præmis og en afgørende faktor for udviklingen af det danske velfærdssamfund.

Det er derfor også naturligt, at Danmark er nået langt, når vi spejler os i de globale verdensmål: Mål 4: Kvalitetsuddannelse og Mål 5: Ligestilling mellem kønnene.

Vores høje velstandsniveau har imidlertid også en bagside. Målt på en absolut skala svarer det danske forbrug og vores samlede produktion til, at vi bruger fire gange flere ressourcer, end jorden ville være i stand til at reproducere, hvis hele verdens befolkning havde et ressourceforbrug som det danske. Det store forbrug af ressourcer har en negativ indvirkning på klimaet og giver forskellige miljøproblemer både i havet og på land. Danmark er derfor udfordret på de globale mål, når vi ser på Mål 12: Ansvarligt forbrug og produktion, Mål 14: Livet i havet og Mål 15: Livet på land.

Statusrapporten viser, at vi på alle de undersøgte områder kan finde danske målepunkter, hvor der kan være potentiale for at bidrage til realiseringen af de 17 verdensmål:

Kvalitetsuddannelse

På uddannelsesområdet viser rapporten, at 17 pct. af de 25-årige ikke har fuldført en ungdomsuddannelse og at mænd har en lavere fuldførelse end kvinder. Andelen af mænd, der gennemfører en kompetencegivende uddannelse, ligger under andelen af kvinder, der gør det samme.

Når vi ser på efteruddannelsen, er den generelt faldende, og det har været særligt tydeligt i 2020 og 2021, hvor covid-19 medførte omfattende nedlukning af aktiviteter.

Blandt ansatte som pædagogiske assistenter i dagtilbud for børn er andelen af uddannede på ca. 25 pct.

Rapporten viser, at mobning i grundskolen forekommer relativt hyppigt og på alle klassetrin fra 4. til 9. klasse, ligesom stres og ensomhed forekommer relativt hyppigt blandt studerende på videregående uddannelser.

Der er derfor en række udfordringer, som ikke mindst kan have betydning i relation til dagsordenen om ikke at lade nogen i stikken.

Børne- og Undervisningsministeriet har støttet igangsættelsen af otte uddannelsespartnerskaber, der har til formål at give anbefalinger til, hvordan Danmark kan sikre, at alle elever og studerende tilegner sig viden om bæredygtig udvikling, som beskrevet i delmål 4.7.

Ligestilling mellem kønnene

På ligestillingsområdet viser rapporten, at selv om den formelle ligestilling for længst er realiseret, har Danmark stadig udfordringer.

Antallet af ophold på Kvindekrisecentrene har været faldende, men i de seneste år igen stigende. Der ser ud til at være et større behov for at søge beskyttelse på

kvindekrisecentre blandt kvinder med indvandrer- og efterkommerbaggrund end hos kvinder med dansk baggrund.

Kvinder oplever seksuel chikane tre gange så hyppigt som mænd, og der ser ikke ud til at være sket ændringer over tid. Rapporten viser også, at antallet af registrerede ofre for seksualforbrydelser for kvindernes vedkommende er fordoblet i perioden.

Når det kommer til deltagelse på arbejdsmarkedet og i demokratiske processer ses, at kvinder i gennemsnit har dobbelt så meget fravær grundet barns sygdom som mændene, og at der stort set ikke har været udvikling i denne fordeling gennem årene. Der er dog på nogle områder en udvikling i retning af en mere ligelig fordeling af kvinder og mænd i ledende politiske roller, men der er fortsat langt til en lige fordeling. Siden 2013 har en lov pålagt de største, danske virksomheder at fastsætte måltal for andelen af kvinder i den øverste ledelse, men andelen af kvinder i virksomheders bestyrelse er uændret omkring 20 pct.

Ansvarligt forbrug og produktion

Når det handler om sikre et ansvarligt forbrug og produktion har vi i Danmark en udfordring, som er knyttet til vores udledning af CO₂. Den danske befolknings samlede ressourceforbrug er endvidere langt fra at være bæredygtigt, da vi bruger fire gange så mange ressourcer, som det Jorden kan gendanne.

Et eksempel på en udfordring i den forbindelse er vores spild af mad, som fortsat er stort. Husholdningerne kan spille en væsentlig rolle i at nedbringe spildet.

Når det kommer til mængden af affald, er der en stigende tendens i de fleste brancher, mens affaldsmængden fra husholdninger er stabil. Der er dog det lyspunkt, at en stigende andel af affaldet genanvendes, og restaffaldets andel af den samlede affaldsmængde er også i tydelig nedgang. Brugen af plast som emballageform er også aftagende, men det samlede forbrug af emballage er stigende.

Set i forhold til dagsordenen om ikke at lade nogen i stikken er en af udfordringerne, at der er omkostninger forbundet med at omlægge produktion og forbrug i en mere bæredygtig retning.

Livet i havet

Livet i havet er i høj grad påvirket af vores aktivitet på land. Det kommer for eksempel til udtryk ved, at udledningen af kvælstof i danske farvande – på trods af forbedringer – fortsat er for høj i forhold til målsætningen om ”god økologisk stand”. Udvasningen af næringssalte giver endvidere anledning til algevækst og medvirker til iltsvind, hvilket har en negativ indvirkning på livet i havet. Det har også betydning for udbredelsen af ålegræs, som er en markør for, om vandkvaliteten er god.

Ud over udledningen af kvælstof og næringssalte udgør forurening med mikroplast et nyligt anerkendt problem, som er stigende på globalt plan. Problemet er bl.a. forårsaget af slid fra bildæk, der ender i havene, men der er også en række andre kilder til forurening af havene med mikroplast herunder udledning af spildevand, der fx indeholder mikroplast fra tøjvask m.v.

Endelig peger rapporten på, at der kan være behov for at se på, hvordan bæredygtigt fiskeri kan opgøres. I dag findes ikke en løbende opgørelse, der måler på bæredygtigheden i det samlede, danske fiskeri.

Livet på land

Det danske landareal er i høj grad påvirket af den menneskelige aktivitet, og den del, der er udpeget som Natura 2000-område ligger stabilt på godt 8 pct. – 10 procentpoint under EU-gennemsnittet. Lidt mere end halvdelen (56 pct.) af de større danske søer vurderes at være i risiko for ikke at nå målet for ”god økologisk tilstand” i 2027, og antallet af almindelige danske ynglefugle har været i tilbagegang siden 2015.

Udviklingen i truede dyre- og plantearter fra 2010 til 2019 viser endvidere, at der er flere arter, der er blevet meget truede end arter, der er mindre truede.

Samlet status

Rapporten viser samlet set, at der på alle de rapporterede områder er et potentiale for forbedringer, uanset om der er tale om mål, hvor vi i international sammenligning klarer os godt, eller hvor vi i forvejen har udfordringer.

Disponering

Statusrapporten er disponeret således, at den indleder med det internationale perspektiv på Danmark i forhold til verdensmålene. Herefter følger et faktisk og beskrivende kapitel, der omhandler de danske målepunkter, som var resultatet af høringsprocessen i 2020, og på den baggrund gives en række anbefalinger. Rapporten er udarbejdet for 2030-panelet af Danmarks Statistik i tæt samarbejde med 2030-panelets redaktionsgruppe. Rapporten er disponeret således, at der skelnes mellem det faktisk beskrivende, der er samlet i kapitel 2 og 3. Den del har Danmarks Statistik stået for med bidrag fra redaktionsgruppen og 2030-panelet samt fra DTUs enhed for bæredygtighed – DTU Sustain, og Tænk tanken Hav. 2030-panelets mere handlingsorienterede anbefalinger er samlet i kapitel 4. Kapitel 5 er et teknisk kapitel om data, definitioner, datakilder samt særlige faktorer, der skal tages i betragtning.

Kapitel 2: Danmark i internationalt perspektiv

Statusrapporten omhandler en række målepunkter, som i en dansk sammenhæng anses for væsentlige at fokusere på for at realisere en bæredygtig udvikling. De enkelte lande har forskellige udgangspunkter og muligheder for at realisere verdensmålene. Det ligger derfor i sagens natur, at der med udgangspunkt i de danske målepunkter ikke kan laves en direkte sammenligning med andre lande.

Når vi ser på Danmark i international sammenhæng, må vi derfor tage udgangspunkt i de FN-definerede indikatorer, som giver et sammenligneligt grundlag. I dette kapitel ser vi derfor på, hvad internationale sammenligninger siger om status for Danmark i forhold til de 17 verdensmål.

Kvantitativ opfølgning på verdensmålene bygges op af en række internationale aktiviteter, som har til formål at skabe et sammenligneligt og pålideligt datagrundlag for beslutningstagere og andre interessenter, der er engageret i verdensmålene.

De internationale opgørelser

Det internationale statistiske system, der belyser opfølgningen på verdensmålene, udvikles og vedligeholdes af en række internationale organisationer, der i vidt omfang anvender data, der i forvejen indsamles.

FN understreger dog, at benyttelsen af eksisterende data ikke må føre til, at de enkelte lande mister fokus i forhold til at følge fremdriften i 2030-dagsordenen. Det formuleres således: 'Nationalt ejerskab er centralt for vores fælles stræben efter bæredygtig udvikling, og herunder for at opnå verdensmålene'. Da de nationale statistikbureauer har ansvar for validering og indsamling af nationale data, spiller de således en afgørende rolle i opfølgningen på verdensmålene.

En anden vigtig aktør i den globale dataopfølgning er de såkaldte 'custodian agencies'. Her er der først og fremmest tale om FN-agenturer, der har ansvar for den globale dataindsamling på de enkelte indikatorer. Meget overordnet skitseret foregår det på den måde, at 'custodian agencies' enten sender de internationale data om verdensmålene til statistikbureauerne til validering eller anmoder statistikbureauerne om dataleverancer for de respektive indikatorer. De validerede eller indsamlede data sendes til FN's Statistiske Division, som offentliggør data på FN's indikatordatabase (<https://unstats.un.org/sdgs/dataportal>). Databasen vurderes til at være en af de mest pålidelige kilder, når det gælder opfølgning på de internationale data om verdensmålene.

En række andre organisationer udarbejder også sammenligninger af landenes fremskridt med verdensmålene. Størstedelen af dem, herunder FN's regionale kommissioner, er dog udelukkende regionale og har ikke samtlige verdens lande med i deres opgørelser. Eurostat – EU's statistikbureau – udarbejder ligeledes landesammenligninger, dog kun for EU-indikatorer og EU-lande, og man får dermed ikke det globale perspektiv. De mest 'globale' sammenligninger præsenteres af OECD og Sustainable Development Solutions Network. OECD's sammenligninger omfatter dog kun OECD-lande, som er de lande, Danmark traditionelt sammenligner sig med.

I dette kapitel benyttes Sustainable Development Solutions Network (SDSN) som sammenligningsgrundlag for Danmark – ganske enkelt for at bevare det globale perspektiv. Samtlige beskrivelser af den globale situation i dette kapitel bygger ligeledes på 'The Sustainable Development Goals Report 2021', FN

SDSN-netværket blev lanceret i 2012 i regi af FN's Generalsekretær. Det startede med ti tematiske arbejdsgrupper om en række miljømæssige, sociale og økonomiske emner, som bidrog til debatten, der ledte til vedtagelsen af verdensmålene. SDSN

fortsætter sit arbejde med bæredygtig udvikling, bl.a. ved at producere Sustainable Development Report, der er en undersøgelse af, hvordan hvert enkelt land klarer sig med hensyn til verdensmålene baseret på en række indikatorer udviklet til dette formål. Det bør fremhæves i den sammenhæng, at Sustainable Development Report omfatter både industrialiserede lande og udviklingslande, hvilket ikke har været tilfældet ved tidligere sammenligninger inden for bæredygtighed.

Danmarks placering

Hvordan går det så Danmark med at bidrage til realiseringen af de 17 verdensmål? Er vi på vej i den rigtige retning? Det er meget relevante spørgsmål, som imidlertid ikke er helt enkle at besvare.

Landene har forskellige udfordringer inden for hvert af de 17 verdensmål og også forskellige forudsætninger i forhold til fx geografi, klima, naturressourcer og økonomi. Hertil kommer, at målene, der skal nås, ikke altid er fastsat helt entydigt, så opfyldelsen kan opgøres med et tal. På trods af disse metodiske vanskeligheder findes der alligevel forskellige internationale sammenligninger, der forsøger at måle den samlede status for de enkelte lande ud fra en fælles målestok.

Flere internationale opgørelser peger i retning af, at Danmark, internationalt set, klarer sig godt i forhold til verdensmålene. Fx indtager Danmark i Sustainable Development Report, som er SDSN's opgørelse af landenes opfølgning på verdensmålene, en 2. plads med et resultat på over 85. Resultatet fortolkes typisk som en procentdel af en fuldstændig efterlevelse af verdensmålene. Et resultat på 100 ville svare til, at samtlige mål blev opnået.

Sustainable Development Report vurderer landene ud fra 4 kategorier: 1. SDG achieved (verdensmål er opnået); 2. Challenges remain (nogle udfordringer er til stede); 3. Significant challenges remain (udfordringer er til stede); 4. Major challenges remain (betydelige udfordringer er til stede).

Danmarks fremskridt er varierende mht. til de enkelte verdensmål, men de verdensmål, hvor vi opnår de højeste resultater, er: 1: Afskaf fattigdom, 7: Bæredygtig energi og 10: Mindre ulighed. De verdensmål, vi scorer lavest på, er: 2: Stop sult, 12: Ansvarligt forbrug og produktion og 13: Klimaindsats.

I kategorien 'nogle udfordringer til stede' har Danmark verdensmålene: 3: Sundhed og trivsel, 4: Kvalitetsuddannelse, 5: Ligestilling mellem kønnene, 6: Rent sanitet og vand, 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst, 9: Industri, innovation og infrastruktur, 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund, 15: Livet på land, 16: Fred, retfærdighed og stærke institutioner og 17: Partnerskaber for handling. Her bør det fremhæves, at hvis blot ét af vurderingsparametrene ikke vurderes opnået, flyttes hele verdensmålet ned i den næstbedste kategori.

Kun ét verdensmål: 14: Livet i havet, vurderes i kategorien 'udfordringer er til stede'. I den nederste del af skalaen – dér hvor Danmark vurderes at have 'betydelige udfordringer er til stede' -ligger verdensmål 2: Stop sult, 12: Ansvarligt forbrug og produktion og 13: Klimaindsats. Når mål 2: Stop sult er på listen over store udfordringer i Danmark skyldes dette primært, at befolkningens fødevarerforbrug ikke vurderes som bæredygtigt grundet et højt forbrug af animalske fødevarer – højt "trofisk niveau" af forbrug.

Verdensmål 4 – Kvalitetsuddannelse

Tiden med covid-19 har været udfordrende for efterlevelsen af verdensmål 4. Allerede før pandemiens udbrud var verden langt fra målet om at skabe basisfærdigheder inden for læsning og matematik. Således vurderes det, at det kun var 59 pct. af

børnene i tredje klasse i 2019¹ var dygtige til at læse på globalt plan. Pandemien forventes at forårsage, at yderligere 101 millioner børn (omkring 9 pct. af alle børn i grundskolen) falder under grænsen for minimum læsefærdigheder. Dette forventes at resultere i, at det samlede antal elever, som ikke opfylder minimum læsefærdigheder, ligger på omkring 584 mio. børn i 2020 – det højeste antal i de seneste 20 år. Lignende nedgang er observeret for færdighederne inden for matematik.

Der kan stadig observeres store forskelle mellem befolkningsgrupper for så vidt angår uddannelse. Næsten halvdelen af de lande, hvor der findes data, har ikke opnået kønsparitet ved færdiggørelsen af grundskolen. Forskelle, som skyldes geografisk placering og velstandsniveau, er endnu mere udbredte: Kun en tredjedel af lande har opnået paritet i færdiggørelsen af grundskolen, når sammenligning falder på elever i land- og byområder, og kun en sjettedel af lande har opnået paritet i færdiggørelsen af grundskolen for de rigeste og fattigste husholdninger.

For Danmarks vedkommende vurderer Sustainable Development Report i forbindelse med verdensmål 4, at der stadig er udfordringer – 'challenges remain'. Det er især i forbindelse med de naturvidenskabelige fag, at der observeres udfordringer. Rapporten fremhæver især forskelle i, hvordan eleverne klarer sig på tværs af den socioøkonomiske status, herunder hvordan de dårligst stillede klarer sig i naturfagene. Også andelen af elever, der ikke opnår de forventede kundskaber fremhæves.

Verdensmål 5 – Ligestilling mellem kønnene

Det er tydeligt, at de sociale og økonomiske konsekvenser af covid-19-pandemien har haft en negativ indflydelse på opfyldelsen af ligestillingsmålet. Der observeres en stigning i vold mod kvinder og børn, og antallet af børneægteskaber, som de seneste år har været på tilbagegang, forventes at stige. Derudover blev kvinderne ramt af et uforholdsmæssigt stort tab af arbejdspladser i sammenligning med mænd. Det vurderes også, at kvindernes omfang af plejearbejde i hjemmet blev forøget.

På globalt plan har næsten hver tredje kvinde (736 mio.) været udsat for fysisk og/eller seksuel vold mindst én gang, siden det fyldte 15 år, i de fleste tilfælde af en intim partner.

Der observeres forskelle i vold i nære relationer på tværs af regioner, med en højere udbredelse af vold i lav- og lavere-mellemindkomst regioner sammenlignet med højindkomstregioner. Disse forskelle afspejler sandsynligvis de udfordringer og barrierer, som kvinder ofte står over for, når de forlader et voldeligt forhold, fx utilstrækkelige økonomiske ressourcer, begrænset tilgængelighed og adgang til formelle støttetjenester, svagt socialstøtte-netværk samt frygt for konsekvenser forbundet med social stigmatisering.

I gennemsnittet bruger kvinder omkring 2,5 gange så meget tid på ulønnet husligt arbejde og omsorgsarbejde som mænd. I løbet af covid-19-pandemien kunne der observeres en stigning i ulønnet husligt arbejde for både kvinder og mænd, dog var kvindernes andel uforholdsmæssigt højere. Desuden, som det kunne forventes, forlader flere kvinder end mænd arbejdsstyrken for at passe børn.

For Danmarks vedkommende vurderer Sustainable Development Report i forbindelse med verdensmål 5, at der stadig er udfordringer – 'challenges remain'. Grunden til, at Danmark ikke opnår kategorisering 'SDG achieved' er, at det vurderes, at Danmark stadig ikke lever op til pariteten for andelen af kvinder i de nationale parlamenter. Der er der grund til at nævne, at folketingsvalget 1. november 2022 har medført en stigning i andelen af kvinder i parlamentet (Folketinget), hvor andelen nu er 44 pct., hvilket er den hidtil højeste andel af kvinder.

¹ Samtlige beskrivelser af den globale situation i dette kapitel bygger på 'The Sustainable Development Goals Report 2021', FN.

Verdensmål 12 – Ansvarligt forbrug og produktion

En voksende global befolkning kombineret med et ikke-bæredygtigt forbrug af ressourcer har en stærk indflydelse på jorden. Det kan bl.a. observeres i klimaændringerne og det stigende niveau af forurening. Omkring 14 pct. af verdens fødevarer går tabt langs forsyningskæden, og det er allerede, før de når detaljehandlen. Det konstateres, at 1 million plastikflasker købes hvert minut, og at et meget højt antal engangsplastikposer hvert år smides ud. Det globale, materielle fodaftryk er steget med 70 pct. fra 2000 til 2017.

Globalt set steg det indenlandske materialeforbrug pr. indbygger med mere end 40 pct. fra 2000 til 2017 (fra 8,7 til 12,2 ton). Indenlandsk materialeforbrug defineres i den sammenhæng som den samlede mængde af materialer, der anvendes direkte af en økonomi til at dække sit forbrug. Stigende materialeforbrug i udviklingsregioner skyldes hovedsageligt industrialiseringen, men også outsourcing af materialeintensiv produktion fra industrialiserede lande.

Et skift til bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre vurderes som en forudsætning for at kunne håndtere globale kriser, herunder klimaændringer, tab af biodiversitet og stigende forurening samt til at sikre en bæredygtig udvikling. Vi kan observere en positiv trend i udviklingen af nationale instrumenter og strategier, der har til formål at understøtte dette skift. Senest i 2020 rapporterede 83 lande og EU om i alt 700 politikker og implementeringsaktiviteter under den 10-årige ramme for programmer for bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre.

Verdensmål 12 beskrives som særdeles relevant for Danmark, da det vurderes, at Danmark har store udfordringer på området. Denne vurdering bekræftes kun af Sustainable Development Report, som placerer Danmark i kategorien 'major challenges remain' – den laveste kategori, der benyttes i rapporten. På de fleste vurderingsparametre placeres Danmark i kategorien 'major challenges remain'. Det gælder: Elektronik affald, SO₂-udledning indeholdt i import og ikke genanvendt husholdningsaffald.

Verdensmål 14 – Livet i havet

Mere end 3 mia. mennesker er afhængige af havet, og mere end 80 pct. af verdenshandlen foregår ad søvejen. Havene bidrager til udryddelse af fattigdom, til vedvarende økonomisk vækst og fødevarerforsyning. Men de fordele, som havene giver, er i stigende grad destabiliseret af menneskelige aktiviteter. Stigende CO₂-udledning medvirker til havopvarmning, forsuring og reducere af ilt, hvilket truer marine økosystemer og de mennesker, som er afhængige af dem, samt har indflydelse på havenes kapacitet til at begrænse klimaændringer. Overfiskeri påvirker fiskebestande, hvoraf en tredjedel allerede er overudnyttet. Oven i det kommer faktorer fra land, såsom plastikforurening og afstrømning af næringsstoffer og spildevand, som igen påvirker kysthabitater og småsamfund.

Omfanget af beskyttede havområder er steget markant med 2020-dækning på 7,74 pct. af de globale kystvande og oceaner, og det forventes at stige yderligere. Samtidig finder man i kystområder, som er hjemsted for omkring 40 pct. af verdens befolkning, en voksende risiko for overskydende næringsstofbelastning (eutrofiering) som følge af menneskelige aktiviteter. De primære årsager til eutrofiering er bl.a. afstrømning af næringsstoffer og spildevandsudledning. Eutrofiering er skadelig for miljøet og de befolkningsgrupper, der bor ved kysterne, og det er bl.a. forbundet med skadelig algeopblomstring, tab af koralrev og fiskedød.

For Danmarks vedkommende er vurderingen i Sustainable Development Report, at der stadig er betydelige udfordringer – 'significant challenges remain'. Det er rap-

portens næstlaveste kategorisering. Danmark vurderes at klare sig godt på parametre som: Beskyttede marineområder, dansk imports påvirkning af havbiodiversitet samt mængden af fangede fisk, der efterfølgende kasseres. Danmark klarer sig dårligst i 'Ocean Health Index', som er score inden for rent vand og fiskeri fra overudnyttede fiskebestande.

Verdensmål 15 – Livet på land

De seneste år har menneskelige aktiviteter fået biodiversiteten til at falde hurtigere end på noget andet tidspunkt i historien. Det er ikke lykkedes at efterleve de 2020-mål, der sigter efter at bremse tabet af biodiversitet, og 'rødlisten' – som er en fortegnelse over plante-, dyre- og svampearter i risiko for at uddø – viser, at flere arter – dyr såvel som planter – er kommet på listen siden 1993. På den positive side kan eksisterende foranstaltninger, der sigter efter at bevare truede arter, muligvis afværge yderligere nedgang. For eksempel har kontrol med invasive arter, beskyttelse i zoologiske haver og beskyttelse af levesteder været til gavn for mange fugle- og pattedyrarter.

Verdens skove er hjemsted for det meste af verdens biodiversitet og dækker omkring 4,1 mia. hektarer jord. De er med til at regulere vandets kredsløb, afbøde klimaændringer og er en direkte kilde til mad, indkomst, husly og energi for omkring 1,6 mia. mennesker. Bæredygtig skovforvaltning har til formål at bevare og øge den økonomiske, sociale og miljømæssige værdi af alle typer skove for nuværende og fremtidige generationer. Selvom hastigheden i faldet af skovområder er aftaget, vurderes den stadig at være alarmerende. Andelen af skovareal faldt fra 31,9 til 31,2 pct. af verdens samlede landareal fra 2000 til 2020. Det svarer til et nettotab på næsten 100 mio. hektarer.

Sustainable Development Report vurderer samlet set Danmark til 'challenges remain'. Her peges på den trussel mod biodiversiteten, som dansk import udgør. På alle andre parametre under verdensmål 15 vurderes Danmark til 'SDG achieved'. Det gælder: Gennemsnitsstørrelse af beskyttede områder som er vigtige for biodiversiteten på land, gennemsnitsstørrelse af beskyttede områder som er vigtige for biodiversiteten i ferskvand, rødliste-indekset og permanent afskovning.

Kapitel 3: Status for de danske målepunkter

Indledning

I dette kapitel vises status for de danske målepunkter for verdensmålene: 4: Kvalitetsuddannelse, 5: Ligestilling mellem kønnene, 12: Ansvarligt forbrug og produktion, 14: Livet i havet og 15: Livet på land.

Baggrunden for målepunkterne er, at de FN-definerede indikatorer ikke i alle tilfælde adresserer de mest centrale danske problemstillinger i forbindelse med realiseringen af verdensmålene. I Danmark har 2030-panelet derfor taget FNs opfordring om at udarbejde egne indikatorer og målepunkter op.

Dette er sket gennem en omfattende og inddragende proces i 2019 og 2020, hvor målepunkterne blev etableret gennem mange tusind bidrag fra borgere, virksomheder, organisationer og eksperter i fællesskab. De målepunkter, der gennemgås i kapitel 3, er et resultat af denne proces.

Målepunkter for udvikling mod en mere bæredygtig og retfærdig verden skal forstås som en række nedslagspunkter, hvor Danmark – ifølge høringen i 2020 – har udviklingsmuligheder. Målepunkterne må ikke forstås som en endelig og fuldstændig kortlægning af alle udviklingsbehov eller problemområder i forbindelse med realisering af verdensmålene. Men målepunkterne illustrerer, at vi i Danmark både har en række udfordringer og et stort potentiale for at påvirke udviklingen i en retning af større bæredygtighed. Dette gælder selvom vi på flere områder er nået langt, hvis vi ser på Danmark i lyset af de globale målsætninger, som kan følges på DSTs hjemmeside www.dst.dk.

I forbindelse med fastlæggelsen af de danske målepunkter er de forskellige forslag vurderet i forhold til følgende metodiske principper:

- Relevans: Målepunktet afspejler problemstillingen i en dansk sammenhæng
- Målbarhed: Målepunktet opgøres som et tal
- Datatilgængelighed: Målepunktets metode og indhold er veldokumenteret
- Accept: Målepunktet opnår opbakning fra forskere og øvrige interessenter i samfundet
- Ressourcer: Målepunktet kan opgøres inden for et rimeligt tidsforbrug

I gennemgangen af status beskrives udviklingen på de enkelte områder bl.a. i lyset af FNs målsætning om, at ingen må lades i stikken.

Det fremgår, at selv om vi i Danmark er kommet langt med at realisere mange af målene om en bæredygtig udvikling, så kan der på alle områder peges på potentialer for at opnå forbedringer.

Mål 4 – Kvalitetsuddannelse

Vi skal sikre alle lige adgang til kvalitetsuddannelse og fremme alles muligheder for livslang læring

Perspektiv:

I Danmark har vi et uddannelsessystem, hvor det er den erklærede målsætning at sikre et relevant uddannelses-tilbud til alle uanset den enkeltes udgangspunkt.

Den fri og lige ret til undervisning og uddannelse fra grundskole til universitetsniveau er et af de vigtigste redskaber til at sikre lige muligheder for alle, og uddannelsessystemet er derfor i god overensstemmelse med den generelle målsætning om, at ingen borgere må lades i stikken.

Uddannelse i bæredygtig udvikling (UBU) er endnu ikke formaliseret, men et stort udviklingsarbejde med otte uddannelsespartnerskaber fra dagtilbud til universiteter startede i marts 2022 for at Danmark bedre kan leve op til delmål 4.7 (og 12.8). Arbejdet er støttet af Børne- og Undervisningsministeriet og omfatter uddannelsesorganisationer, elev- og studenterbevægelsen, fagforeninger og interesseorganisationer.

I internationalt perspektiv:

Når uddannelsessystemet i Danmark ses i internationalt perspektiv (www.sdgindex.org) anerkendes det, at vi i Danmark er nået langt i kraft af gratis undervisning i grundskolen, ungdomsuddannelser, og videregående uddannelser samt et understøttende SU-system. Danmark karakteriseres alligevel som et land, der har udfordringer. Her er det især naturvidenskabelige fag, der fremhæves. Der påpeges især forskelle i, hvordan eleverne klarer sig på tværs af den socioøkonomiske status, på andelen af elever, der ikke opnår de forventede kundskaber samt, hvordan de dårligst stillede klarer sig i naturfagene.

Lige adgang til uddannelse

I Danmark har vi et uddannelsessystem, som siden 1814 har sikret alle lige ret til en grunduddannelse fra det 7. leveår, og hvor der bl.a. med højskolerne har været blik for værdien af videreuddannelse for hele befolkningen og for den demokratiske værdi af livslang læring. Den fri og lige ret til undervisning og uddannelse fra grundskole til universitetsniveau medvirker til at sikre lige muligheder for alle, og uddannelsessystemet er derfor i god overensstemmelse med den generelle målsætning om, at ingen borgere må lades i stikken.

Ingen må lades i stikken

I det danske uddannelsessystem er der et stort fokus på at sikre et relevant uddannelses-tilbud uanset mentale og fysiske udfordringer. Den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (STU) skal sikre at unge med særlige behov, også modtager et relevant uddannelses-tilbud.

Men der er også udfordringer i uddannelsessystemet, som kan udgøre et særligt problem for svage eller særligt sårbare grupper. Det er fortsat sådan, at en gruppe på omkring 17 pct. af en ungdomsårgang ikke afslutter en ungdomsuddannelse inden 25 årsalderen, og det er særligt de unge mænd, der ikke afslutter en uddannelse.

Der har i perioden været et fald i efteruddannelsen, som kan påvirke muligheden for at gennemføre sporskifte til nye arbejdsfunktioner.

Statusrapporten viser, at den uddannelsesmæssige arv, man har med sig fra forældrene fortsat har betydning gennemførelsen af en uddannelse.

Mens uddannelsesniveaet generelt er hævet i Danmark over de seneste generationer, er det stadig cirka en femtedel af de unge, der som 30-årige ikke har gennemført en uddannelse ud over folkeskolen og gymnasiet.

Uddannelse har i det hele taget en stor betydning for beskæftigelsesmuligheder, indkomst og en række andre faktorer, der har at gøre med grundlæggende livsvilkår. Personer, der ikke har en afsluttet uddannelse bag sig, er oftere udenfor arbejdsmarkedet, end personer med en uddannelse og personer med uddannelse har i gennemsnit også højere indkomst, end personer uden uddannelse. Dette fremgår af Danmarks Statistiks publikation "Uden uddannelse", der også viser, at 25 pct. af de 30-årige uden uddannelse er vokset op i de 10 pct. af familierne, som har den laveste indkomst.

Statusrapporten om "Kvalitetsuddannelse" kan opsummeres således:

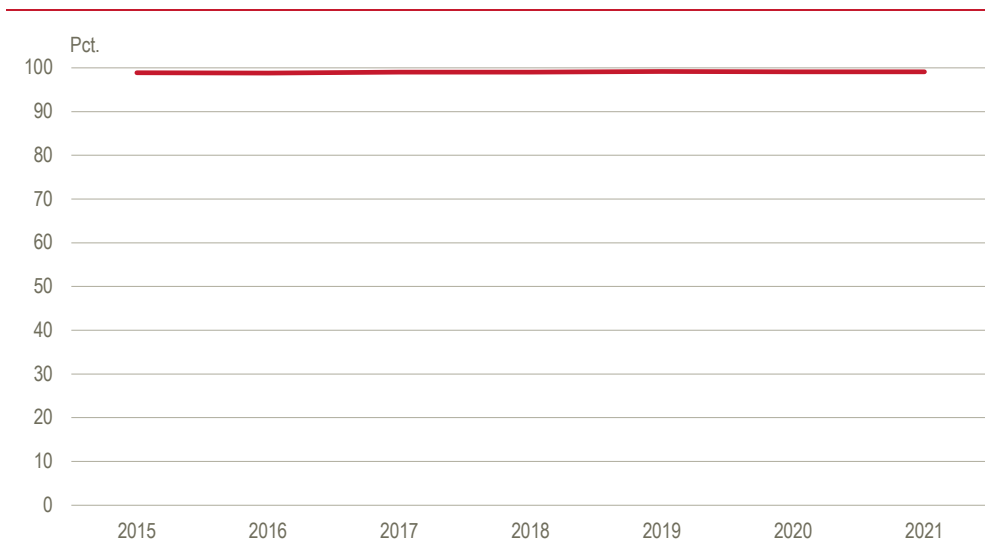
- Loven om undervisningspligt realiseres i praksis og alle fuldfører grundskolen, om end en lille gruppe ikke aflægger de prøver, som er adgangsgivende til ungdomsuddannelserne.
- De 25-åriges fuldførelse af en ungdomsuddannelse er svagt stigende, men 17 pct. har ikke fuldført og mænd har endvidere en lavere fuldførelse end kvinder.
- Lærernes kompetencer er dækkende for en række centrale kernefag i grundskolen.
- Trivslen i folkeskolen ligger på et højt niveau, men corona har udfordret trivslen i uddannelsessektoren.
- Blandt ansatte som pædagogiske assistenter i dagtilbud har 26 pct. en pædagogisk uddannelse.
- Andelen af mænd, der gennemfører en kompetencegivende uddannelse, ligger stabilt under kvinders gennemførelse.
- Antallet af studerende, der frafalder en påbegyndt uddannelse har gennem de seneste år været stigende set over hele perioden.
- Flere elever har gode IT-færdigheder.
- Efteruddannelsesaktiviteten er generelt faldende i perioden.
- Den uddannelsesmæssige arv fra forældrene har fortsat stor betydning for den enkeltes opnåelse af en uddannelse.
- Gennemsnitskarakteren ved folkeskolens afgangsprøve i naturfag har været faldende i perioden.
- Stress hos studerende opleves "altid" eller "ofte" hos mellem ca. 14 pct. (Erhvervsakademier) og ca. 21 pct. (Kandidatuddannelser).
- Ensomhed hos studerende opleves "Altid" eller "Ofte" hos ca. 10 pct. (Erhvervsakademier) og ca. 17 pct. (Kandidatuddannelser).
- Den faglige og sociale trivsel på de gymnasiale uddannelser er relativt høj, og det ser endvidere ud til, at mobning generelt er et mindre problem på gymnasierne.
- Mobning i grundskolen opleves af ca. 29 pct. af eleverne i 4. klasse og af ca. 17 pct. af eleverne i 9. klasse.
- Brugen af IT i undervisningen er langt fremme, og i nogle sammenhænge er danske elever sammen med sydkoreanske elever bedst af alle.
- En del af udviklingsbistanden anvendes på uddannelsesområdet, hvor der særligt er fokus på pigers og marginaliserede børns uddannelse.

Den seneste status på de danske målepunkter:

Delmål 4.1.
Gør grundskole og ungdomsuddannelse gratis for alle

Figur 4.1.1a **Andel af 18-årige, der har fuldført grundskolen**

Kilde: Danmarks Statistik.

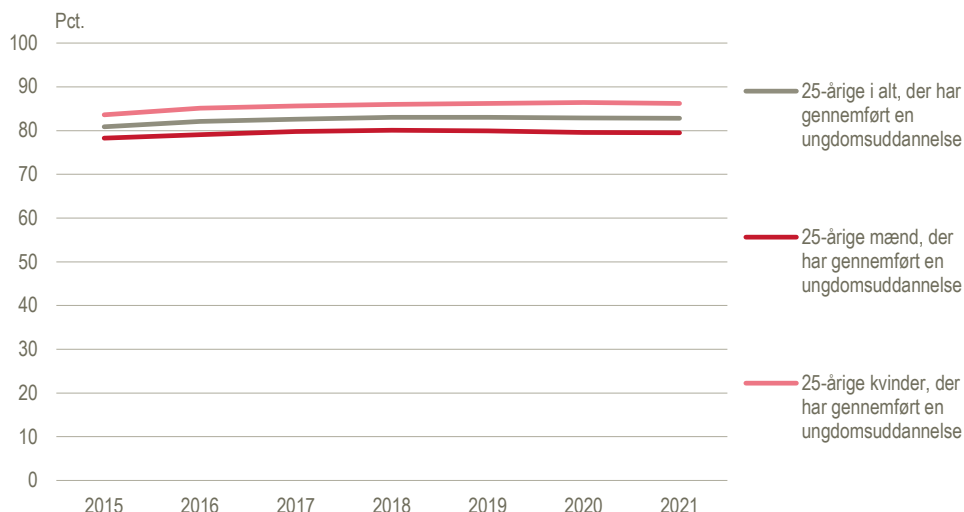
Tallene viser udviklingen i andel af 18-årige, der har fuldført grundskolen.

Tabel 4.1.1a **Andel af 18-årige, der har fuldført grundskolen**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
I alt	98,9	98,8	99	99	99,2	99,1	99,1

Kilde: Danmarks Statistik.

Praktisk taget hele befolkningen fuldfører et grundskoleforløb i Danmark, men det er ikke alle elever, der tager den afsluttende afgangsprøve efter 9. klasse. I Danmark er der et undervisningstilbud og en undervisningspligt for alle uanset mentale og fysiske udfordringer. Den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (STU) er et udtryk for ambitionen om, at alle skal have et relevant ungdomsuddannelsesstilbud. I internationalt perspektiv er uddannelsesstilbuddet på forkant. Når tallet for antallet af 18-årige, der fuldfører et grundskoleforløb, ikke er 100 pct., skyldes det ikke, at bestemte grupper ikke tilbydes undervisning, men at fx hjemmeunderviste børn ikke i alle tilfælde er med i opgørelsen. I Danmark har vi haft undervisningspligt fastsat ved lov for alle børn siden 1814, og tabellen viser, at den lov realiseres i praksis.

Figur 4.1.1b **Andel af 25-årige, der har gennemført en ungdomsuddannelse**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andel af 25-årige, der har gennemført en ungdomsuddannelse fordelt på køn.

Tabel 4.1.1b **Andel af 25-årige, der har gennemført en ungdomsuddannelse**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
I alt	80,9	82,1	82,6	83	83	82,9	82,8
Mænd	78,3	79,1	79,8	80,1	79,9	79,6	79,5
Kvinder	83,6	85,1	85,6	86	86,2	86,4	86,2

Kilde: Danmarks Statistik.

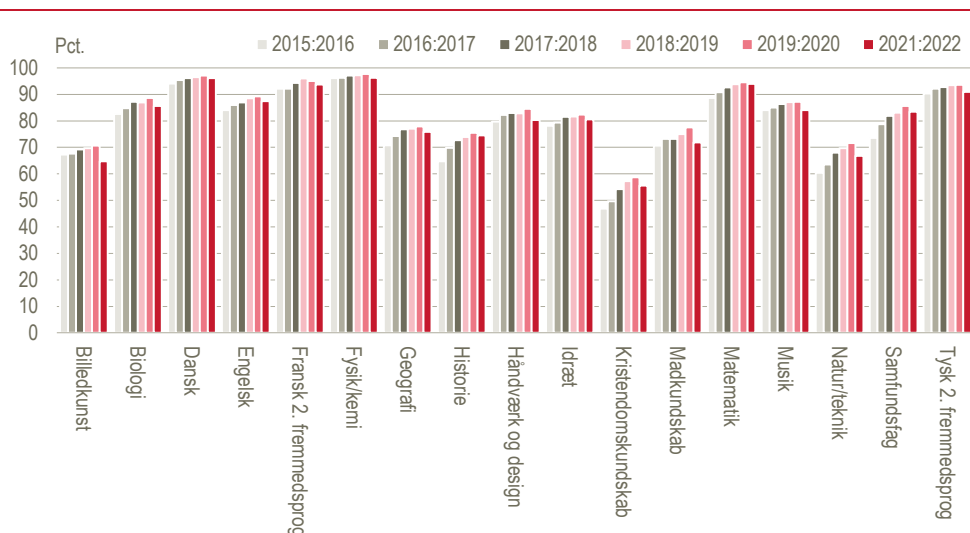
Når det kommer til gennemførelse af en ungdomsuddannelse, der enten kan være en gymnasial uddannelse, som slutter med en studentereksamen, eller en erhvervsuddannelse, der slutter med et uddannelsesbevis / svendebrev, så er situationen en anden. 83 pct. af en årgang af 25-årige har afsluttet en ungdomsuddannelse.

Der har gennem mange år været fokus på dette, og udfoldet forskellige bestræbelser på at få andelen af unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, til at stige. Med uddannelsesprogrammet ”Uddannelse til alle” fra 1993 blev der fastsat en målsætning om, at 95 pct. af en årgang skulle gennemføre en ungdomsuddannelse senest ved 25-årsalderen. Gennem de seneste 5 år er den samlede andel steget med 2 pct. point. I dag er der etableret en forberedende ungdomsuddannelse (FGU), der er et uddannelses tilbud til unge under 25 år, der endnu ikke har gennemført en ungdomsuddannelse eller er i arbejde. Uddannelsen erstatter en række af de tidligere forberedende uddannelses tilbud herunder produktionsskolerne og tilbud på VUC.

Det ses også, at kvinder i højere grad end mænd gennemfører en ungdomsuddannelse og forskellen er stigende i perioden siden 2015. Tendensen ses i øvrigt gennem hele uddannelsesforløbet fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Når der i Danmark er fokus på gennemførelse af en ungdomsuddannelse skal dette ses i sammenhæng med, at en veluddannet befolkning er forudsætningen for oprettholdelse af vores velfærdssamfund. Hertil kommer, at uddannelse er en vigtig forudsætning for den enkelte borgers velfærd, og kan medvirke til at bryde negativ social arv.

Figur 4.1.2 Kompetencedækning i folkeskolen

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Tallene viser udviklingen i lærernes undervisningskompetence i folkeskolen pr. skoleår. Kompetencedækning er defineret som andelen af planlagte undervisningstimer, der varetages af undervisere med kompetenceniveauerne 'undervisningskompetence' og 'tilsvarende kompetencer' i forhold til det samlede timetal.

Tabel 4.1.2 Kompetencedækning i folkeskolen

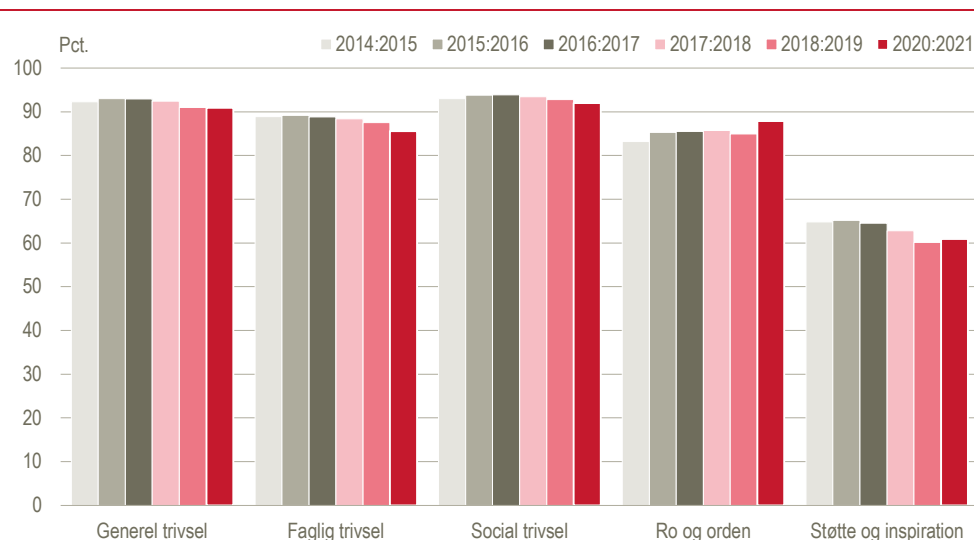
	2015:2016	2016:2017	2017:2018	2018:2019	2019:2020	2021:2022
	pct.					
Billedkunst	67,3	67,6	69,2	69,7	70,7	64,7
Biologi	82,6	84,8	87,2	86,9	88,7	85,6
Dansk	94,1	95,4	96,1	96,5	97,1	96,1
Engelsk	84,0	86,0	86,9	88,5	89,3	87,4
Fransk 2. fremmedsprog	92,1	92,2	94,3	96,0	95,0	93,7
Fysik/kemi	96,1	96,2	97,1	97,2	97,7	96,2
Geografi	70,8	74,3	76,8	77,1	77,9	75,9
Historie	64,8	69,8	72,7	73,9	75,5	74,5
Håndværk og design	79,7	82,3	83,0	82,9	84,5	80,3
Idræt	78,1	79,3	81,5	81,7	82,4	80,5
Kristendomskundskab	46,9	49,6	54,2	57,3	58,7	55,6
Mådkundskab	70,7	73,2	73,2	75,0	77,5	71,9
Matematik	88,7	90,8	92,6	93,8	94,5	93,9
Musik	84,0	85,0	86,3	87,1	87,2	84,0
Natur/teknik	60,4	63,5	68,0	69,7	71,6	66,8
Samfundsfag	73,5	78,8	81,9	83,1	85,6	83,4
Tysk 2. fremmedsprog	90,3	92,1	92,7	93,5	93,6	90,9

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet. Der findes ikke tal for skoleåret 2020:21

Kompetencedækningen i folkeskolen er meget høj i fagene fysik/kemi, dansk, matematik samt sprogfagene fransk og tysk. I hvert af disse fag er kompetencedækningen over 90 pct. Lige efter følger fagene engelsk, biologi, musik og samfundsfag med en kompetencedækning på mindst 83,4 pct. Nederst ligger kompetencedækningen i kristendomskundskab på 55,6 pct.

Kompetencedækningen har generelt været stigende i perioden, og dette på alle de opgjorte fagområder, dog bortset fra det senest opgjorte skoleår. Udviklingen skal bl.a. ses i sammenhæng med ønsket om, at danske skoleelever skal klare sig godt i den internationale sammenligning af uddannelsessystemerne, som OECD med jævne mellemrum gennemfører i medlemslandene – PISA. Der er derfor fokus på, at eleverne møder undervisere med stærke faglige kompetencer i de fag, som lærerne underviser i.

Figur 4.1.3 Elevernes trivsel i folkeskolen

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet. Skoleåret 2019:20 er ikke opgjort.

Tallene viser udviklingen i andel af elever i folkeskolen, der oplever at trives, opgjort på forskellige trivselsparametre.

Tabel 4.1.3 Elevernes trivsel i folkeskolen

	2014:2015	2015:2016	2016:2017	2017:2018	2018:2019	2020:2021
	pct.					
Generel trivsel	92,3	93,0	92,9	92,4	91,0	90,9
Faglig trivsel	88,9	89,2	88,8	88,4	87,5	85,6
Social trivsel	93,0	93,8	93,9	93,4	92,8	92,0
Ro og orden	83,2	85,3	85,5	85,7	84,9	87,9
Støtte og inspiration	64,8	65,2	64,5	62,8	60,1	60,9

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Trivslen i folkeskolen er høj, men har været faldende med 1,4 procentpoint fra 92,3 til 90,9 pct. Tendensen er generel på de områder, der indgår i undersøgelsen. Dog med undtagelse af målepunktet "Ro og orden", hvor der har været en fremgang på 4,7 procentpoint.

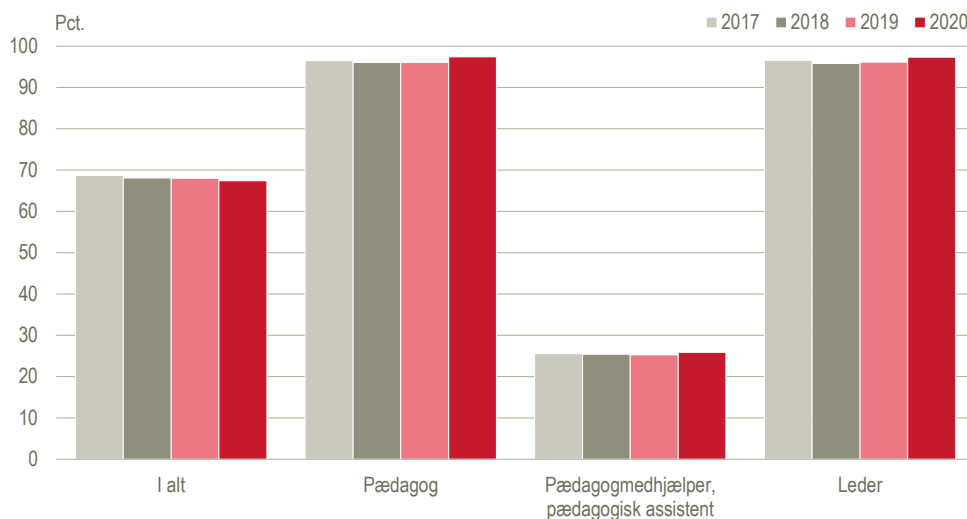
Den seneste opgørelse er fra skoleåret 2020/2021 viser en uændret generel trivsel i forhold til det seneste år inden covid-19. Den faglige trivsel er dog faldet, mens trivslen vedrørende "ro og orden" er steget. Der har været et stort fokus på de trivselsproblemer, som covid-19 har medført hos forældre, elever og lærere, hvorfor der også har været en del fokus på at afhjælpe virkningerne heraf. Der har derfor været etableret særlige trivselspuljer, hvor skolerne har kunnet søge finansiering af forebyggende og afhjælpende aktiviteter i forbindelse med fagligt efterslæb og trivslen i skolen.

Selv om trivslen generelt set ligger på et højt niveau på over 90 pct. kan der være grund til opmærksomhed på, om trivselsproblemer i skolen rammer særligt udsatte elever.

Delmål 4.2. Giv førskolebørn lige adgang til dagtilbud af høj kvalitet

Figur 4.2.1 Andel af pædagogisk personale med en pædagogisk uddannelse efter stillingsbetegnelse

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andel af pædagogisk personale i kommunale og selv-ejende daginstitutioner, der har en pædagogisk uddannelse inden for de enkelte kategorier. En pædagogisk uddannelse defineres for målepunktet som pædagogisk almen uddannelse/pædagogisk grunduddannelse (PAU/PGU), pædagogisk professionsbachelor, pædagogisk uddannelse uden nærmere angivelse, mellemlang videregående uddannelse (MVU) som pædagog samt bachelor (BACH), lang videregående uddannelse (LVU) eller ph.d. inden for pædagogik. Andel opgøres i fuldtidsansatte.

Tabel 4.2.1 Andel af pædagogisk personale med en pædagogisk uddannelse efter stillingsbetegnelse

	2017	2018	2019	2020
	pct.			
I alt	68,7	68,1	68,0	67,4
Pædagog	96,5	96,0	96,0	97,4
Pædagogmedhjælper, pædagogisk assistent	25,6	25,4	25,3	25,9
Leder	96,6	95,8	96,1	97,3

Kilde: Danmarks Statistik.

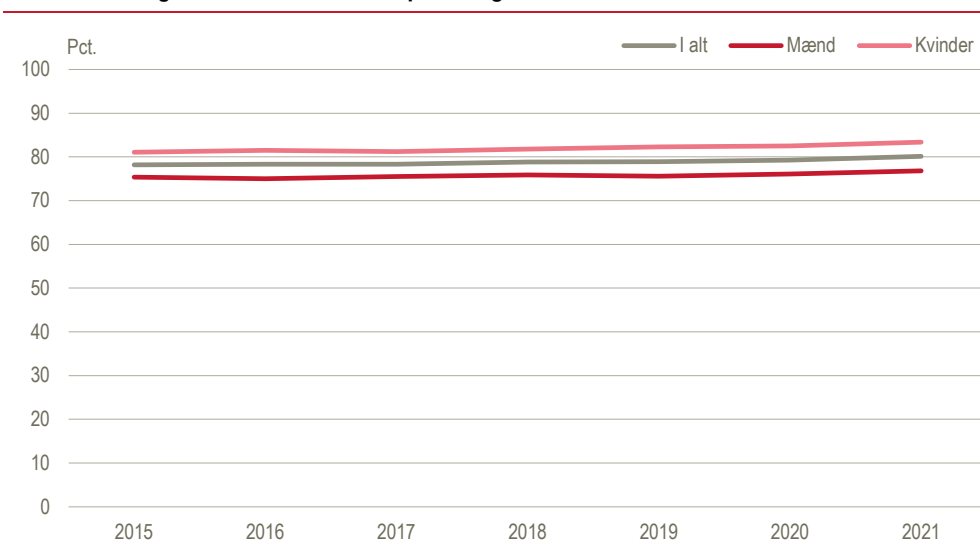
Andelen af ansatte i dagtilbud for børn, der har en pædagoguddannelse som baggrund for deres arbejde, anses for at være en vigtig kvalitetsparameter. Derfor er der fokus på, at dagligdagen for børn i dagtilbud indeholder elementer af læring og sikrer udviklende rammer for børns hverdag, hvor børnenes trivsel og dannelse kan udvikles. Uddannet personale ses som en vigtig forudsætning for at sikre sådanne rammer i dagtilbuddene, hvor dagtilbuddet også kan være en del af forberedelsen til børnenes skolegang.

59 pct. af samtlige fuldtidsansatte i dag institutioner har en pædagogisk uddannelse bag sig enten som pædagog eller lignende eller som pædagogisk assistent eller lignende. Næsten alle ansatte, der er ansat i stillinger som pædagoger og ledere, har en pædagogisk uddannelse som baggrund herfor. Blandt personale, der er ansat som pædagogmedhjælper eller pædagogiske assistenter har ca. en fjerdel en pædagogisk uddannelse.

Delmål 4.3. Giv alle lige adgang til tekniske, erhvervs- og videregående uddannelser

Figur 4.3.1 Andel af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse

Kilde: Danmarks Statistik.

Erhvervskompetencegivende uddannelse inkluderer erhvervsuddannelse, KVU, MVU/BACH og LVU/ph.d.

Tabel 4.3.1 Andel af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
I alt	78,2	78,3	78,3	78,8	78,9	79,3	80,1
Mænd	75,4	75,0	75,5	75,9	75,6	76,1	76,8
Kvinder	81,1	81,5	81,2	81,8	82,3	82,5	83,4

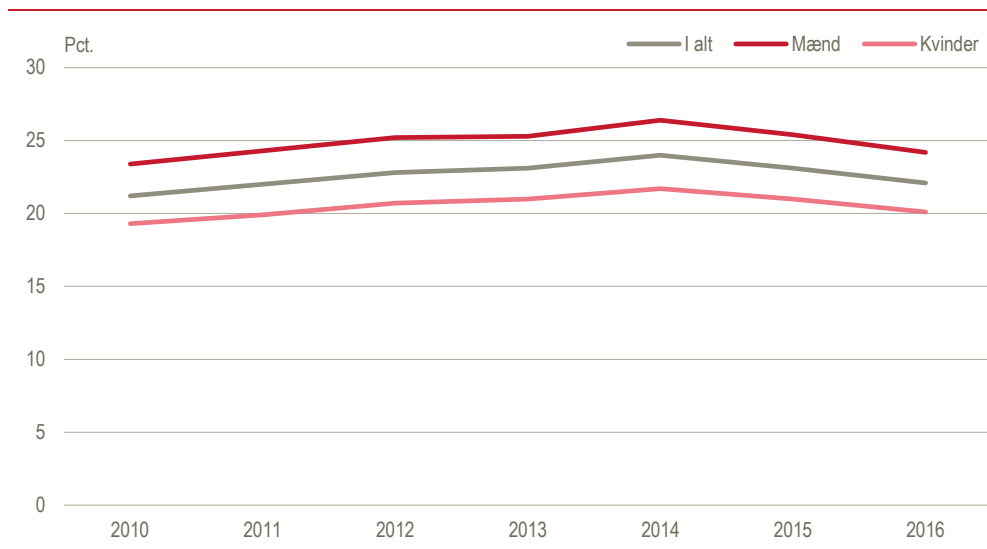
Kilde: Danmarks Statistik.

Målepunktet om andelen af de 35-årige, der har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, handler dybest set om grundlaget for det danske velfærdssamfund. Uddannelse er en vigtig forudsætning for, at den enkelte kan skabe et grundlag for et godt liv for sig selv og for sin familie. Her ud over er en veluddannet befolkning en væsentlig forudsætning for, at opretholde en høj levestandard samt velfærdsstat med et højt serviceniveau. I Danmark skal vi kunne producere varer og tjenesteydelser af høj kvalitet, som kan klare sig godt i den internationale konkurrence, og samtidig skal den offentlige sektor kunne rekruttere veluddannet personale. Det forudsætter en veluddannet befolkning.

Udviklingen i andelen af 35-årige, der har gennemført en kompetencegivende uddannelse har været stigende i perioden siden 2015. Der er tale om en stigning, som har fundet sted gennem mange år i takt med at befolkningens generelle uddannelsesniveau er løftet, som følge af at arbejdsmarkedet i stigende grad efterspørger uddannede arbejdskraft.

Det er især forskellen i udviklingen for kvinder og mænd, der falder i øjnene. Andelen af mænd, der gennemfører en kompetencegivende uddannelse, ligger under kvindernes gennemførelse. Forskellen er voksende, idet mænds andel er næsten stabil, mens kvinders andel med kompetencegivende uddannelse stiger.

Figur 4.3.2 **Andel af studerende, der er faldet fra en påbegyndt uddannelse inden for fem år efter uddannelsens start**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andel af studerende, der afbryder en påbegyndt uddannelse inden for fem år efter uddannelsens start. Skift mellem uddannelser i samme hovedgruppe tæller ikke som frafald.

Tabel 4.3.2 **Andel af studerende, der er faldet fra en påbegyndt uddannelse inden for fem år efter uddannelsens start**

Startår	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	pct.						
I alt	21,2	22,0	22,8	23,1	24,0	23,1	22,1
Mænd	23,4	24,3	25,2	25,3	26,4	25,4	24,2
Kvinder	19,3	19,9	20,7	21,0	21,7	21,0	20,1

Kilde: Danmarks Statistik.

Antallet af studerende, der falder fra en påbegyndt uddannelse har været stigende set over hele perioden. Men i det sidste år, er frafaldet en smule nedadgående.

Et stigende frafald kan være et udtryk for, at flere ikke vælger den rigtige uddannelse i første omgang, samt at flere fravælger et uddannelsesforløb til fordel for et arbejde uden den formelle kompetence, som en uddannelse giver. I perioder med gode jobmuligheder kan det være tiltrækkende, at fravælge et uddannelsesforløb til fordel for et arbejde.

Der er m.h.t. frafald forskel på uddannelserne. På erhvervsuddannelserne er frafaldet størst idet omkring 40 pct., af de der starter, ikke færdiggør uddannelsen inden for 5 år efter uddannelsens start. På de gymnasiale uddannelser er det ca. 14 pct. der ikke færdiggør uddannelsen indenfor 5 år, og på lange videregående uddannelser er det omkring 9 pct. der ikke færdiggør uddannelsen indenfor 5 år efter uddannelsens start. (Danmarks Statistik, Statistikbanken).

Der er også en forskel på mænd og kvinder, idet mændene har et større frafald end kvinder.

Det kan være en omkostning for samfundet, hvis antallet af uddannelsesskift stiger, og det er en risiko for den enkelte, hvis man forlader et uddannelsesforløb uden at færdiggøre dette til fordel for et arbejde. Der er også en risiko for, at dem, der falder

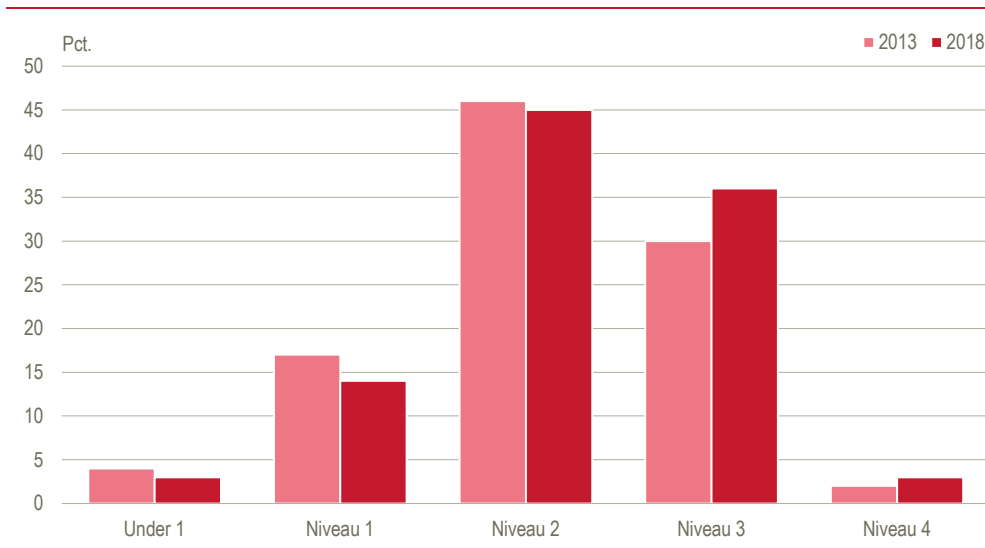
fra et uddannelsesforløb, netop er dem, der har mest brug for den formelle kompetence.

Delmål 4.4.

Øg antallet af mennesker, der kan forsørge sig selv

Figur 4.4.1 Resultater fra ICILS-undersøgelsen blandt elever i 8. klasse

Kilde: Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i fordeling af resultater fra ICILS-undersøgelser. ICILS-undersøgelser måler it-kompetencer blandt elever i 8. klasse. Niveau 4 er bedst. Undersøgelserne foretages hvert femte år. Næste undersøgelse offentliggøres i 2024.

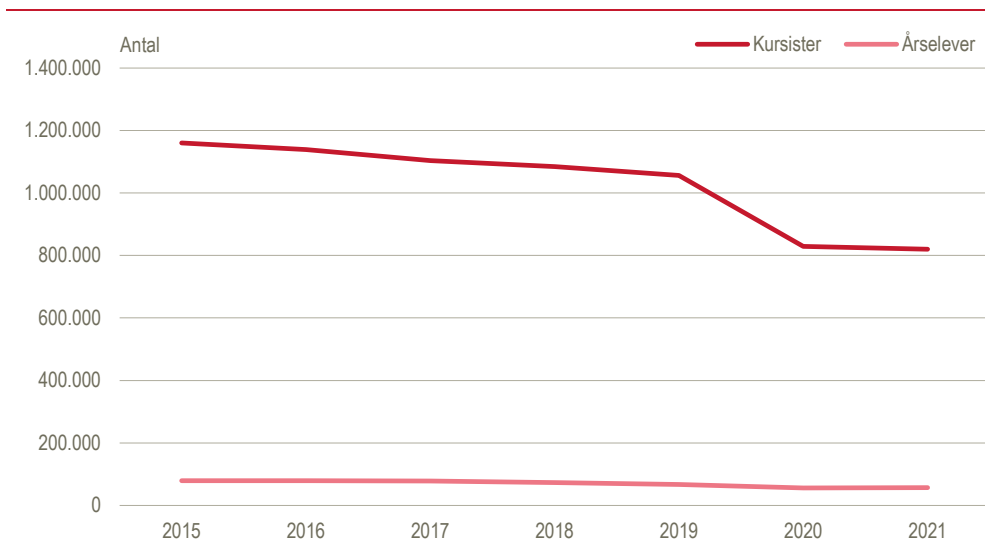
Tabel 4.4.1 Resultater fra ICILS-undersøgelsen blandt elever i 8. klasse

	2013	2018
	pct.	
Under 1	4	3
Niveau 1	17	14
Niveau 2	46	45
Niveau 3	30	36
Niveau 4	2	3

Kilde: Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet.

Udviklingen viser, at en faldende andel af elevernes færdigheder er på niveau 2 eller herunder, mens flere elever har færdigheder på niveau 3 og derover. Elevernes IT-kompetencer er derfor samlet set stigende, hvilket er en positiv udvikling, og også en følge af, at gode it-kompetencer er en væsentlig forudsætning for at kunne deltage i stort set alle sociale- og læringsmæssige aktiviteter.

Da gode it-kompetencer er en væsentlig forudsætning for deltagelse i læringsaktiviteter, kan der være grund til opmærksomhed på, om der er risiko for at tabe eleverne med de svageste socioøkonomiske forudsætninger. Elever, hvor der hjemmefra måske ikke er megen hjælp at hente, og hvor der måske ikke er tilstrækkelig adgang til digitale medier.

Figur 4.4.2 **Antal af kursister og årselever ved voksen- og efteruddannelse**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i antal kursister og årselever ved voksen- og efteruddannelser herunder arbejdsmarkedsuddannelser.

Tabel 4.4.2 **Antal af kursister og årselever ved erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	antal						
Kursister	1 160 124	1 138 853	1 103 795	1 084 604	1 056 576	829 336	820 064
Årselever	78 607	79 205	77 616	72 736	66 871	55 805	56 893

Kilde: Danmarks Statistik.

Uddannelsesaktiviteten på voksen- og efteruddannelsesområdet har både målt i antallet af deltagere og i omfanget målt i årselever været faldende i perioden. Faldet har været særlig stort i 2020, og må ses i sammenhæng med covid-19, og den omfattende nedlukning af aktiviteter i erhvervslivet helt bredt som prægede 2020.

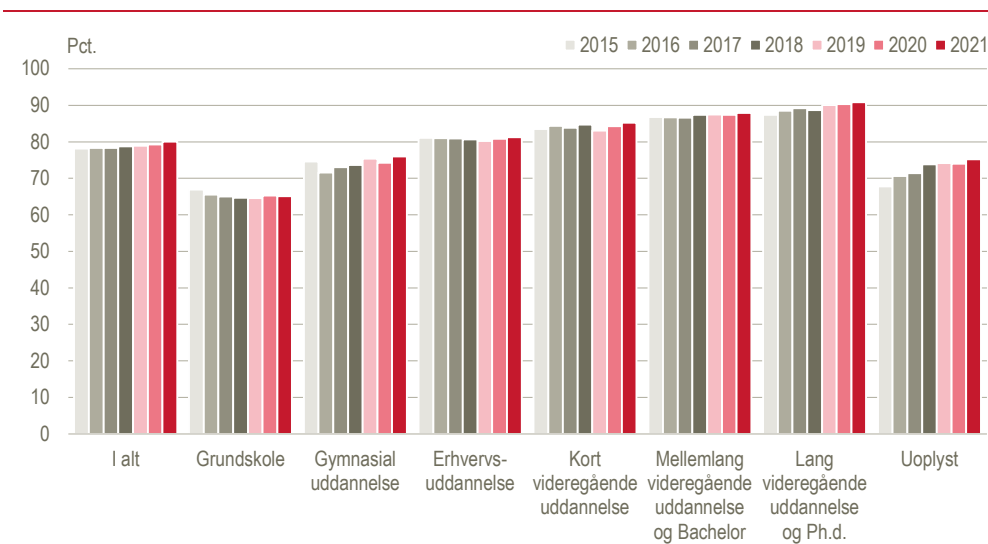
En stor del af de erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser udgøres af AMU-kurser, som er kendetegnet ved kursusforløb, der giver konkrete kompetencer i forhold til varetagelse af specifikke jobfunktioner i virksomheder. Kursusudbuddet spænder meget vidt fra kurser, der fører til konkrete certifikater, som fx kørsel med truck, til kurser af bredere karakter, der rettet sig mere generelt mod deltagelse på arbejdsmarkedet. Her kan der være tale om opkvalificering i forhold til tidligere uddannelse eller beskæftigelse samt kurser af tværfaglig karakter.

Udbuddet af kurser er gennem de senere år begrænset, således at disse ikke i lige så høj grad som tidligere kan rette sig mod helt specifikke job i bestemte virksomheder eller i større detailkæder af virksomheder.

Delmål 4.5. Afskaf al diskrimination i uddannelse

Figur 4.5.1 **Andel af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse opgjort efter forældres uddannelsesniveau**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andel af 35-årige, som har en erhvervskompetencegivende uddannelse opgjort efter forældrenes højeste fuldførte uddannelse. Forældrenes uddannelsesniveau er opgjort efter henholdsvis grundskole, gymnasial uddannelse, erhvervsuddannelse, kort videregående uddannelse (KVU), mellemlang videregående uddannelse (MVU) eller bachelor, lang videregående uddannelse (LVU) eller ph.d.

Tabel 4.5.1 **Andel af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse opgjort efter forældres uddannelsesniveau**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
I alt	78,2	78,3	78,3	78,8	78,9	79,3	80,1
Grundskole	66,9	65,5	65,0	64,7	64,6	65,3	65,1
Gymnasial uddannelse	74,6	71,6	73,1	73,7	75,4	74,3	76,0
Erhvervsuddannelse	81,1	81,0	80,9	80,7	80,2	80,8	81,3
Kort videregående uddannelse	83,5	84,4	83,9	84,7	83,1	84,3	85,2
Mellemlang videregående uddannelse og Bachelor	86,8	86,7	86,6	87,4	87,5	87,4	87,9
Lang videregående uddannelse og Ph.d.	87,4	88,5	89,2	88,7	90,1	90,3	90,9
Uoplyst	67,8	70,6	71,4	73,8	74,2	74,0	75,2

Kilde: Danmarks Statistik.

Figuren og tabellen viser, at tilbøjeligheden til at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse stiger jo længere uddannelse forældrene har. For personer med forældre, der alene har et grundskoleforløb bag sig har 2/3 opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse i 35-årsalderen. For personer, der har forældre med en lang videregående uddannelse, har 93,3 pct. opnået en kompetencegivende uddannelse i en alder af 35 år. Forældrenes uddannelsesmæssige baggrund har derfor stor betydning for, om man gennemfører en uddannelse, der giver erhvervskompetence.

Andelene ændres langsomt over tid i retning af, at en større andel af 35-årige gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse uanset forældrenes baggrund.

Den eneste undtagelse herfra er, at andelen af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse, hvor forældrene alene har en grundskoleuddannelse som uddannelsesbaggrund, er faldende.

Figuren viser, at forældrenes uddannelsesbaggrund har betydning for de 35-åriges uddannelsesniveau, idet andelen af 35-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse er stigende med stigende uddannelsesbaggrund hos forældrene.

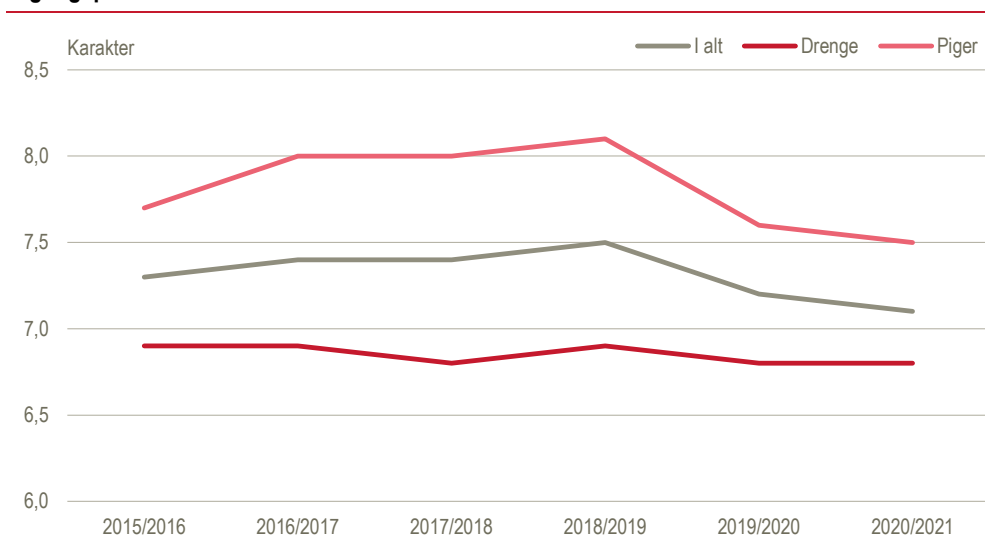
Målet om ikke at lade nogen i stikken gælder også for elever med støttebehov, som har vanskeligere end andre elever ved at opnå en erhvervskompetencegivende uddannelse. Elever i folkeskolen, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte kan få støtte i den almindelige undervisning i specialklasser eller i specialskoler. Elever, der har gået et eller flere år på en specialskole får dog sjældnere en erhvervskompetencegivende uddannelse, end andre elever. Mens ca. fire ud af fem elever fra den almene skole opnår en kompetencegivende uddannelse i alderen 20-45 år, er det blot én ud af tre af specialskoleeleverne, som har opnået en kompetencegivende uddannelse i samme alder. (DST: Uden Uddannelse, s. 39)

Konkret modtager 5,3 procent af alle skolebørn specialundervisning i specialtilbud eller i specialklasser (såkaldt segregeret specialundervisning), mens 7,5 procent af udskolingseleverne vurderes at have et uindfriet støttebehov. Det viser en nylig evaluering af inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand. (Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) 2022).

Delmål 4.7. Undervis i bæredygtig udvikling og globalt medborgerskab

Figur 4.7.1 Gennemsnitskarakteren ved den årlige fællesprøve i fysik/kemi, biologi og geografi ved afgangsprøven i 9. klasse

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i den gennemsnitlige karakter for elever, som gennemførte den årlige fællesprøve i fysik/kemi, biologi og geografi ved afgangsprøven i 9. klasse fordelt på køn.

Tabel 4.7.1 Gennemsnitskarakteren ved den årlige fællesprøve i fysik/kemi, biologi og geografi ved afgangsprøven i 9. klasse

	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
	----- karakter -----					
I alt	7,3	7,4	7,4	7,5	7,2	7,1
Drenge	6,9	6,9	6,8	6,9	6,8	6,8
Piger	7,7	8	8	8,1	7,6	7,5

Kilde: Danmarks Statistik.

I fagene fysik/kemi, biologi og geografi opnås indsigt i naturens grundlæggende mekanismer og sammenhænge. Indsigt i disse fag giver derfor forudsætninger for at forstå vilkår og principper for en bæredygtig udvikling. Gennemsnitskarakteren ved folkeskolens afgangsprøve i naturfagene har været faldende, og udviklingen i karakterer underbygger derfor ikke umiddelbart en forestilling om, at der er en voksende interesse for at forstå grundlæggende mekanismer i en bæredygtig udvikling. Det ses imidlertid, at der tilbydes mange forskellige typer af aktiviteter, undervisningsmaterialer og debatter m.v. om, hvordan undervisning i bæredygtighed kan indpasses i undervisningen.

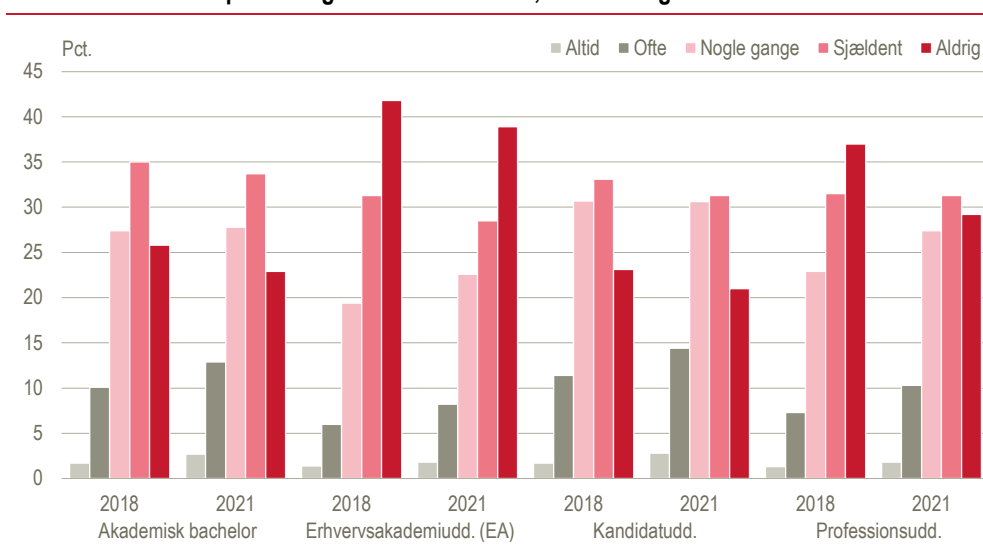
Det skal bemærkes, at den valgte indikator kun indirekte belyser i hvilken udstrækning elever i grundskolen tilegner sig viden om bæredygtig udvikling således som det er formålet med indikator 4.7. Uddannelse i bæredygtig udvikling (UBU) er endnu ikke formaliseret, men et stort udviklingsarbejde med otte uddannelsespartnerskaber fra dagtilbud til universiteter startede i marts 2022 for at Danmark bedre kan leve op til delmål 4.7 (og 12.8). Arbejdet er støttet af Børne- og Undervisningsministeriet og omfatter uddannelsesorganisationer, elev- og studenterbevægelsen, fagforeninger og interesseorganisationer.

Endelig bemærkes, at der er tale om et fald i gennemsnitskarakteren for både drenge og piger.

Delmål 4.a. Byg og opgrader inkluderende, sikre skoler

Figur 4.a.1a Andel af studerende på videregående uddannelser, der føler sig ensomme

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Tallene viser andel af studerende på videregående uddannelser, som føler sig ensomme. Svarprocenten for hver uddannelse var henholdsvis: akademisk bachelor 32 pct., erhvervsakademiuddannelser (EA) 51 pct., kandidatuddannelser 37 pct., professionsbachelor 45 pct.

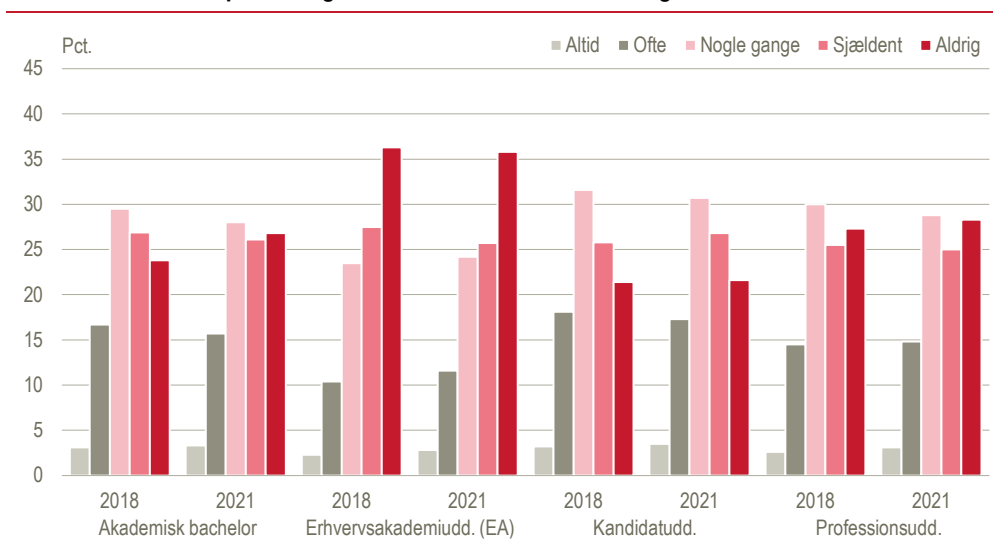
Tabel 4.a.1a **Andel af studerende på videregående uddannelser, der føler sig ensomme**

	Akademisk bachelor		Erhvervsakademi-uddannelse (EA)		Kandidatuddannelse		Professionsuddannelse	
	2018	2021	2018	2021	2018	2021	2018	2021
	pct.							
Altid	1,7	2,7	1,4	1,8	1,7	2,8	1,3	1,8
Ofte	10,1	12,9	6,0	8,2	11,4	14,4	7,3	10,3
Nogle gange	27,4	27,8	19,4	22,6	30,7	30,6	22,9	27,4
Sjældent	35,0	33,7	31,3	28,5	33,1	31,3	31,5	31,3
Aldrig	25,8	22,9	41,8	38,9	23,1	21,0	37,0	29,2

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Den seneste undersøgelse viser, at oplevelsen af ensomhed er relativt mest udbredt på de akademiske bacheloruddannelser og på kandidatuddannelserne. På disse uddannelser føler ca. 16-17 pct. sig "ofte" eller "altid" ensom.

Figur 4.a.1b **Andel af studerende på videregående uddannelser, der føler sig stressede**

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Tallene viser andel af studerende på videregående uddannelser, som føler sig stressede. Svarprocenten for hver uddannelse var henholdsvis: akademisk bachelor 32 pct., erhvervsakademiuddannelser (EA) 51 pct., kandidatuddannelser 37 pct., professionsbachelor 45 pct.

Tabel 4.a.1b **Andel af studerende på videregående uddannelser, der føler sig stressede**

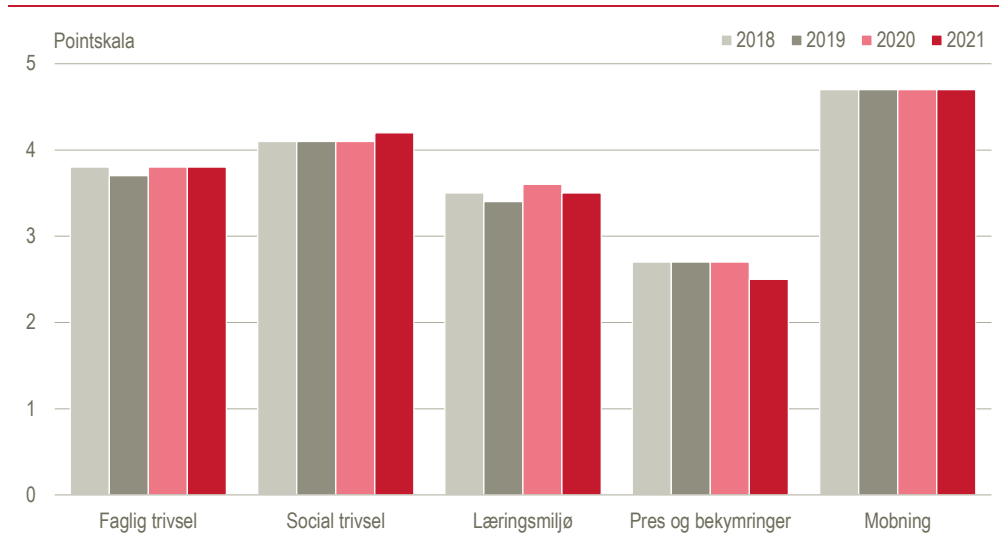
	Akademisk bachelor		Erhvervsakademi-uddannelse (EA)		Kandidatuddannelse		Professionsuddannelse	
	2018	2021	2018	2021	2018	2021	2018	2021
	pct.							
Altid	3,1	3,3	2,3	2,8	3,2	3,5	2,6	3,1
Ofte	16,7	15,7	10,4	11,6	18,1	17,3	14,5	14,8
Nogle gange	29,5	28,0	23,5	24,2	31,6	30,7	30,0	28,8
Sjældent	26,9	26,1	27,5	25,7	25,8	26,8	25,5	25,0
Aldrig	23,8	26,8	36,3	35,8	21,4	21,6	27,3	28,3

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Figuren viser, at stress forekommer ”altid” eller ”ofte” hos mellem ca. 14 pct. (Erhvervsakademier) og 21 pct. (Kandidatuddannelser) af de studerende. En vis tilstand af stress kan antagelig naturligt forekomme i eksamenssituationer m.v. Men hvis stress udvikler sig til en permanent tilstand spærrer den for indlæring, og bliver derved et problem ikke alene for den enkeltes velfærd, men også for uddannelsesinstitutionen og for samfundet.

Derfor har uddannelsesinstitutionerne en opgave med at sikre et godt og trygt læringsmiljø, hvor stress holdes nede og hvor de studerende har de mentale forudsætninger for at opnå bedst muligt udbytte af undervisningen (www.ufm.dk).

Figur 4.a.2 **Gennemsnitlig trivselsscore for elever på de gymnasiale uddannelser**

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Tallene viser andel af elever på de gymnasiale uddannelser (stx, hf, hhx, htx og præ-IB), som erklærer sig ”helt enig” eller ”enig” i udsagnet ”jeg er glad for at gå i skole”. Trivslen opgøres på en skala fra 1 til 5, hvor 5 er den højeste mulige trivsel. Elevtrivselsmålinger blev først gjort obligatoriske med den seneste gymnasireform, og blev gennemført første gang i 2018. Data før 2018 findes derfor ikke.

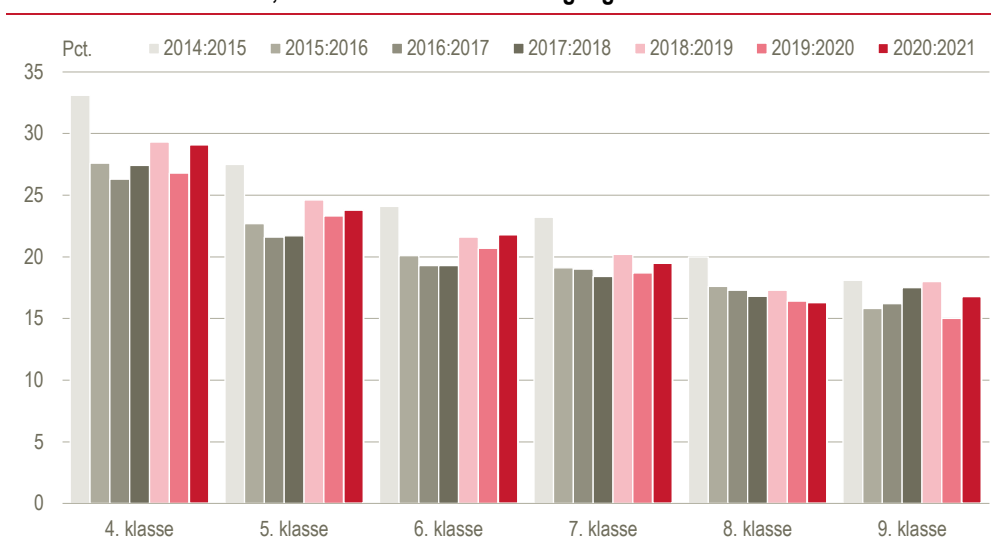
Tabel 4.a.2 **Gennemsnitlig trivelsesscore for elever på de gymnasiale uddannelser**

	2018	2019	2020	2021
	pointskala			
Faglig trivsel	3,8	3,7	3,8	3,8
Social trivsel	4,1	4,1	4,1	4,2
Læringsmiljø	3,5	3,4	3,6	3,5
Pres og bekymringer	2,7	2,7	2,7	2,5
Mobning	4,7	4,7	4,7	4,7

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Børne- og Undervisningsministeriet har gennemført trivelsundersøgelser i 2018, 2019, 2020 og 2021 som viser, at den faglige og sociale trivsel generelt er ganske høj. Det ser endvidere ud til, at mobning generelt er et mindre problem. Læringsmiljøet og især kategorien ”pres og bekymringer” ser imidlertid ud til at være udfordret.

En god trivsel er en vigtig faktor for at sikre de bedste læringsbetingelser, hvilket kan være særligt afgørende for elever, der kommer fra hjem eller sociale vilkår, der i forvejen er udfordret.

Figur 4.a.3 **Andel af folkeskoleelever, der er blevet mobbet i det igangværende skoleår**

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Tallene viser udviklingen i andel af folkeskoleelever i 4.-9. klasse, der i Børne- og Undervisningsministeriets trivelsmåling angiver, at de er blevet mobbet i det igangværende skoleår.

Tabel 4.a.3 **Andel af folkeskoleelever, der er blevet mobbet i det igangværende skoleår**

	2014:2015	2015:2016	2016:2017	2017:2018	2018:2019	2019:2020	2020:2021
	pct.						
4. klasse	33,1	27,6	26,3	27,4	29,3	26,8	29,1
5. klasse	27,5	22,7	21,6	21,7	24,6	23,3	23,8
6. klasse	24,1	20,1	19,3	19,3	21,6	20,7	21,8
7. klasse	23,2	19,1	19,0	18,4	20,2	18,7	19,5
8. klasse	20,0	17,6	17,3	16,8	17,3	16,4	16,3
9. klasse	18,1	15,8	16,2	17,5	18,0	15,0	16,8

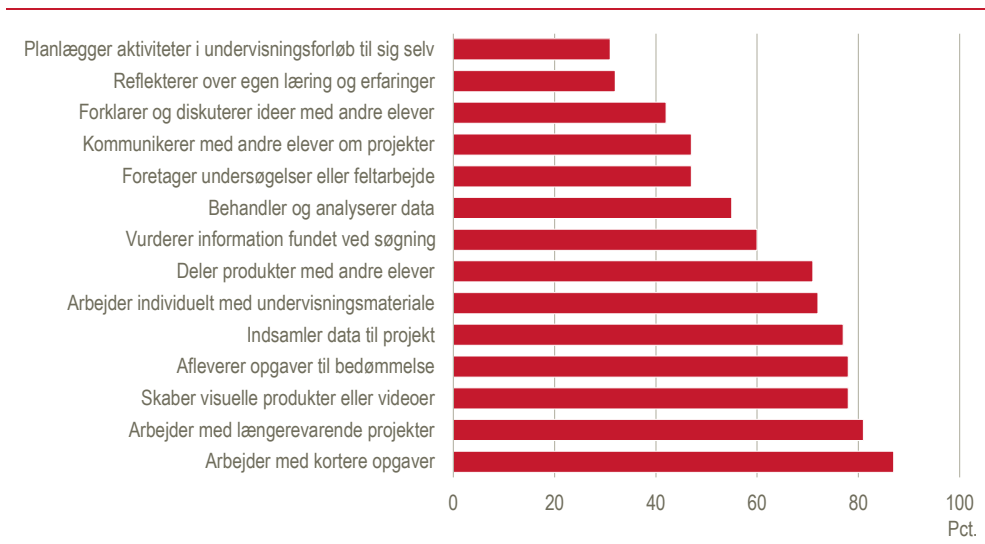
Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Figuren viser, at mobning forekommer, og er relativt udbredt på alle klassetrin fra 4. til 9. klasse. Mobning ser ud til at være mest udbredt i 4. klasse og er let faldende med stigende klassetrin. Opgjort på de enkelte klassetrin ser det ud til, at mobningen

er faldende i perioden, men tendensen er ikke helt klar, da særligt det seneste år viser en stigende hyppighed i mobningen på alle klassetrin. Opgørelsen viser den samlede andel af elever, der giver udtryk for at have oplevet mobning uanset omfanget og karakteren heraf. I Børne- og Undervisningsministeriets trivselsundersøgelse vises også mere detaljerede opgørelser.

Der er generelt en stor opmærksomhed på at bekæmpe mobning i skolen og set i forhold til udgangsåret, er andelen af elever, der oplever mobning faldende på alle klassetrin.

Figur 4.a.4 Elevers oplevelse af brug af it i undervisningen fordelt på formål. 2018

Kilde: Aarhus Universitet.

Tallene viser andel af elever i 8. klasse, som angiver, at de ofte eller altid anvender it i undervisningen fordelt på formål. Data er fra ICILS-undersøgelsen fra 2018. Der er ikke inkluderet referencepunkt fra ICILS-undersøgelsen i 2013, da det grundet konflikten i grundskolen i foråret 2013 kun lykkedes at indsamle brugbare resultater fra 107 af de nødvendige 120 skoler til undersøgelsen. Derfor regnes Danmark ikke for fuld deltager af ICILS 2013. ICILS-undersøgelsen gennemføres for 3. gang i 2023.

Tabel 4.a.4 Elevers oplevelse af brug af it i undervisningen fordelt på formål. 2018

	Andel
	pct.
Arbejder med kortere opgaver	87
Arbejder med længerevarende projekter	81
Skaber visuelle produkter eller videoer	78
Afleverer opgaver til bedømmelse	78
Indsamler data til projekt	77
Arbejder individuelt med undervisningsmateriale	72
Deler produkter med andre elever	71
Vurderer information fundet ved søgning	60
Behandler og analyserer data	55
Foretager undersøgelser eller feltarbejde	47
Kommunikerer med andre elever om projekter	47
Forklarer og diskuterer ideer med andre elever	42
Reflekterer over egen læring og erfaringer	32
Planlægger aktiviteter i undervisningsforløb til sig selv	31

Kilde: Aarhus Universitet.

Brugen af it i undervisningen er udbredt på alle de områder, som er undersøgt. Dette gælder fra planlægnings- og forberedelsesaktiviteter, hvor it anvendes af ca. 1/3 del af eleverne til konkrete kortere opgaver, hvor 87 pct. af eleverne anvender it.

Resultatet viser, at digital tænkning og læring spiller en stor rolle i undervisningen i folkeskolen, og resultaterne fra ICILS 2018 viser, at danske lærere og elever i 8. klasse anvender it i undervisningen væsentligt mere, end de gjorde i 2013. (BUVM 10. januar 2020).

Den datalogiske tænkning handler om evnen til at vurdere hvornår og hvordan virkelige problemer kan brydes op i mindre dele og på denne måde behandles af en computer. Her klarer danske og sydkoreanske elever sig bedst af alle.

En anden side af brugen af it i undervisningen er, at det i det danske skolesystem har været muligt i løbet af kort tid i forbindelse med covid-19 at omstille undervisningen fra klasseundervisning ved fysisk fremmøde til fjernundervisningen både i form af digital klasseundervisning og i form af individuel undervisning baseret på digitale læringsmidler.

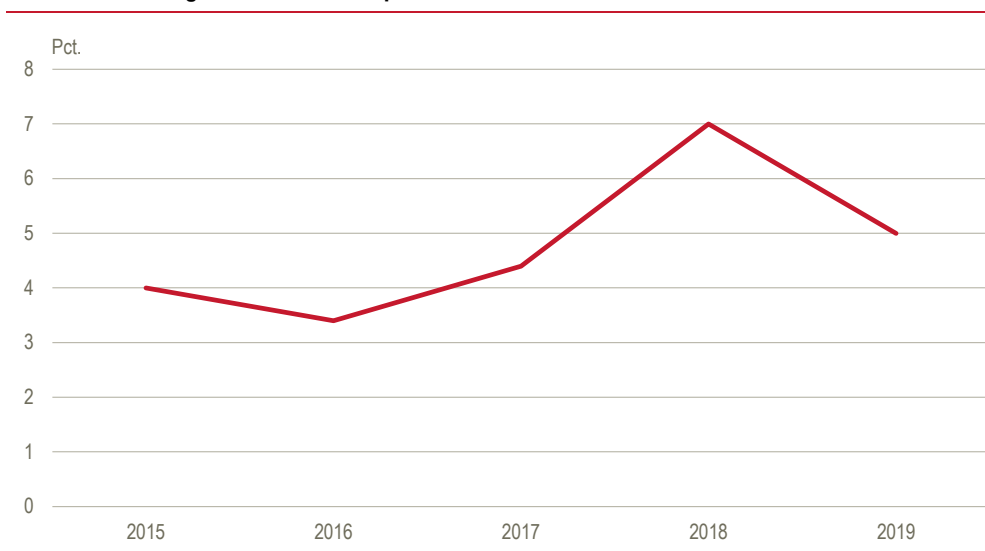

Delmål 4.b.

Giv flere stipendiatier til højere uddannelse i udviklingslandene

Figur 4.b.1

Andel af udviklingsbistand anvendt på uddannelse

Kilde: Danida Open Aid, Udenrigsministeriet.

Tallene viser udviklingen i andel af Danmarks samlede udviklingsbistand, der anvendes til uddannelse i udviklingslandene.

Tabel 4.b.1

Andel af udviklingsbistand anvendt på uddannelse

	2015	2016	2017	2018	2019
	pct.				
I alt	4,0	3,4	4,4	7,0	5,0

Kilde: Danida Open Aid, Udenrigsministeriet, nyeste tal fra 2019.

Andelen af udviklingsbistand, der anvendes til fremme af uddannelse i udviklingslande har været stigende i perioden, selv om det fra 2018 til 2019 har været tale om et fald.

Uddannelse er et fokusområde i forbindelse med udviklingsbistand, hvor der særligt er fokus på pigers og marginaliserede børns uddannelse specielt i skrøbelige stater med humanitære kriser.

Anvendte kilder vedrørende beskrivelse af mål 4:

- www.uvm.dk – STU
- www.ug.dk – FGU
- www.eva.dk – FGU
- www.vive.dk – rapport af 16. juni 2018 om undervisningsfagskompetence – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) 2022.
- www.eva.dk – dagtilbud for børn
- www.ufm.dk – unges trivsel skal styrkes
- www.uvm.dk – trivselsmåling folkeskolen
- www.uvm.dk – om ICILS 2018
- www.dst.dk – Uden uddannelse, 2021
- www.ae.dk – Færre FGU-elever i hele landet, AE 2022
- www.kl.dk – Elever med psykiatriske diagnoser og deres afgangsprøve i 9. klasse

Mål 5 – Ligestilling mellem kønnene

Vi skal opnå ligestilling mellem kønnene og styrke kvinders og pigers rettigheder og muligheder

Perspektiv:

I Danmark er der formelt ligestilling mellem kønnene, da al lovgivning som udgangspunkt kønsneutral. Loven om ligestilling sikrer, at alle offentlige myndigheder har pligt til at arbejde for ligestilling på hver deres område. Herudover har vi lovgivning om ligebehandling på arbejdsmarkedet, som skal sikre mod ansættelses- og lønmæssig forskelsbehandling. Danmark har derfor en lang tradition for at arbejde for ligestilling mellem kønnene, og den formelle ligestilling er en helt integreret del af de danske velfærdssamfund såvel som en væsentlig forudsætning for det.

I internationalt perspektiv:

I internationalt perspektiv er vi nået langt på ligestillingsområdet sammenlignet med andre lande, og i international sammenligning (www.sdqindex.org) bemærkes det, at Danmarks er nået langt på mange af de parametre, der opgøres. Det bemærkes, at Danmark har en udfordring i, at kvinder er underrepræsenteret i vores parlament, Folketinget. Ved folketingsvalget 1. november 2022 nåede kvinders andel af folketingsmedlemmerne op på 44 pct., hvilket er den højeste andel siden kvinder fik stemmeret og blev valgbare i 1915. De danske målepunkter viser, at kvinder er underrepræsenteret i kommunalbestyrelser og virksomheders ledelser.

De danske målepunkter afspejler imidlertid også, at vi i Danmark, på trods af lovgivningsmæssig ligestilling, også har ligestillingsmæssige udfordringer. Det gælder fx i forbindelse med seksuel chikane, som opleves tre gange hyppigere af kvinder end af mænd. På arbejdsmarkedet er der også ligestillingsmæssige udfordringer, fx når det kommer til lige fordeling af kvinder og mænd i virksomhedernes øverste ledelser.

Den danske velfærdsmodel forudsætter ligestilling

I Danmark er der formelt set ligestilling mellem kønnene da lovgivningen som udgangspunkt kønsneutral. Med grundlovsændringen i 1915 fik kvinder stemmeret til Folketinget og Landstinget ligesom kvinder blev valgbare. Hermed blev der etableret et grundlag for opbygning af den demokratiske velfærdsstat, som i dag kendetegner det danske samfund.

Danmark har derfor en lang tradition for ligestilling mellem kønnene. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at både kvinder og mænd har en høj grad af arbejdsmarkedsdeltagelse. Den formelle ligestilling er integreret i en række lov og politikker i det danske samfund. De danske målepunkter om ligestilling mellem kønnene viser, at den formelle ligestilling ikke er ensbetydende med, at der også i praksis er ligestilling på alle områder af samfundet.

Ingen må lades i stikken

Statusrapporten viser, at antallet af ophold på kvindekrisecentre er omtrent ligeligt fordelt på personer med dansk oprindelse og personer med indvandrere og efterkommerbaggrund. I betragtning af, at indvandrere og efterkommere udgør omkring 14 pct. af den samlede danske befolkning, er der her tale om en overrepræsentation af kvinder med denne baggrund.

Statusrapporten om ”Ligestilling mellem kønnene” kan opsummeres således

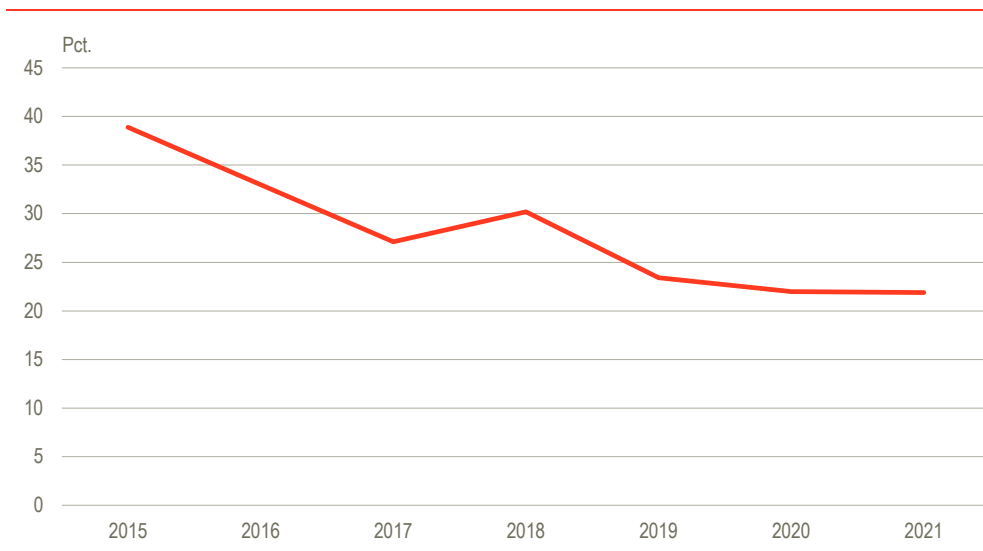
- Udviklingen i behandlede sager i Ligebehandlingsnævnet viser, at en faldende andel får medhold.
- Antallet af ophold på Kvindekrisecentre har været stigende siden 2015, og kapaciteten er hævet med 100 pladser fra 2020.
- Blandt kvinder med indvandrer- og efterkommerbaggrund ser der ud til at være et relativt større behov for at søge beskyttelse på kvindekrisecentre, end blandt kvinder med dansk baggrund.
- Kvinder oplever seksuel chikane langt hyppigere end mænd.
- Antallet af anmeldte ofre for seksualforbrydelser er for kvinders vedkommende fordoblet i perioden.
- Langt de fleste indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund deler synspunktet om, at piger kan gifte sig uden familiens accept.
- Mænd holdt i gennemsnit 35 dages barselsorlov i 2020, mens kvinder holdt 280 dages orlov. Fra august 2022 er i alt 11 uger øremærket til hver forældre.
- Kvinder har i gennemsnit dobbelt så meget fravær grundet barns sygdom som mændene, og der har stort set ikke været udvikling i denne fordeling gennem årene.
- Der er udvikling i retning af en mere ligelig fordeling af kvinder og mænd i ledende politiske roller, og andelen af kvinder valgt til folketinget den 1. november 2022 var den hidtil højeste.
- Andelen af kvinder i virksomhedernes topledelse har været stabil på 19 pct. i perioden.
- Andelen af kvindelige forskere stiger lidt i perioden, men der er langt færre kvinder end mænd ansat som forskere på universiteterne.
- Mere end halvdelen af folkeskoleeleverne deltager i ”Uge Sex”, men tilslutningen har været faldende.
- Den samlede pensionsformue er stigende for både mænd og kvinder, men der er stor forskel på størrelsen af pensionsformuerne mellem kønnene.
- Mandlige specialister er overrepræsenterede på IKT-området (information, kommunikation og teknologi), hvor hver femte er kvinde.
- Det er omkring tre ud af fire af alle lovforslag, der relevanstestes i forhold til en ligestillingsvurdering, men mindre end hvert tiende lovforslag, der bliver ligestillingsvurderet.

Den seneste status på de danske målepunkter:

Delmål 5.1: Stop diskrimination af kvinder og piger

Figur 5.1.1 **Andel af sager med medhold vedrørende kønsdiskrimination i Ligebehandlingsnævnet**

Kilde: Ligebehandlingsnævnet.

Tallene viser udviklingen i antal sager, som er behandlet i Ligebehandlingsnævnet, og udviklingen i andel af sager med medhold vedrørende overtrædelse af Ligebehandlingslovens bestemmelser om kønsdiskrimination.

Tabel 5.1.1 **Andel af sager med medhold vedrørende kønsdiskrimination i Ligebehandlingsnævnet**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	antal						
Sager i alt	72	115	118	86	94	100	105
Sager med medhold	28	38	32	26	22	22	23
	pct.						
I alt	38,9	33,0	27,1	30,2	23,4	22,0	21,9

Kilde: Ligebehandlingsnævnet.

I Danmark er det forbudt at diskriminere på grund af køn. Men selv om der er formel beskyttelse mod kønsdiskrimination, finder det alligevel sted.

Ligebehandlingsnævnet er et uafhængigt nævn oprettet i 2009 med det formål at træffe afgørelse i sager om forskelsbehandling, herunder kønsbestemt forskelsbehandling. Der kan både være tale om hændelser på og uden for arbejdsmarkedet. Der må antages at være et skyggetal af hændelser, der ikke fører til anmeldelser. Alligevel kan det være relevant at se på, hvor mange sager der anmeldes, og hvor stor en del af de anmeldte sager, der fører til medhold. Sidstnævnte er anerkendelser af, at der er forekommet en forskelsbehandling.

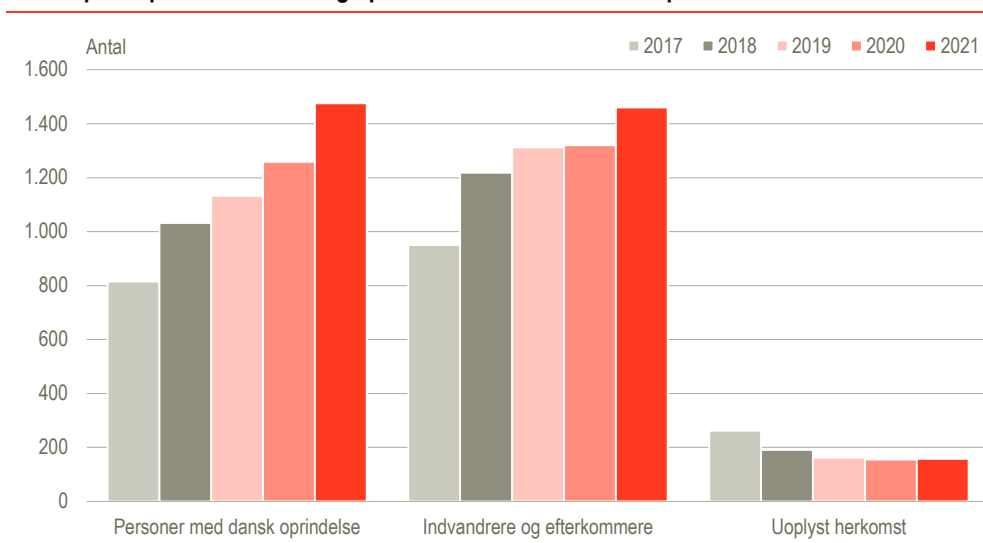
Der har – set over hele perioden – været tale om et stigende antal anmeldte sager om kønsbaseret forskelsbehandling. Dette kan ses som udtryk for en større bevidsthed om, at forskelsbehandling ikke er acceptabel.

Samtidig kan det konstateres, at der har været et fald i antallet af afgørelser, hvor kvinder og piger har fået medhold i anmeldelsen.

Delmål 5.2. Stop al vold og udnyttelse rettet mod kvinder og piger

Figur 5.2.1 Antal ophold på minimum et døgn på kvindekrisecentre fordelt på herkomst

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i antallet af ophold på minimum et døgn på danske kvindekrisecentre. Ophold med børn er inkluderet i opgørelsen.

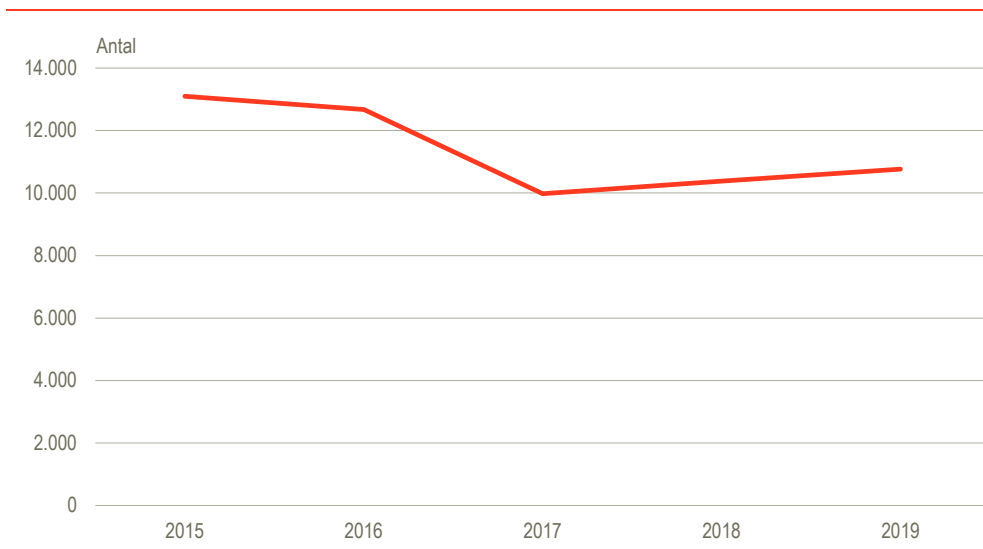
Tabel 5.2.1 Antal ophold på minimum et døgn på kvindekrisecentre fordelt på herkomst

	2017	2018	2019	2020	2021
	antal				
Personer med dansk oprindelse	815	1 032	1 133	1 259	1 476
Indvandrere og efterkommere	950	1 218	1 312	1 320	1 460
Uoplyst herkomst	262	191	163	156	158

Kilde: Danmarks Statistik.

Kvindekrisecentre er midlertidige opholdstilbud til volds- og kriseramte kvinder (og deres børn), der har akut behov for beskyttelse, omsorg og støtte. Antallet af ophold giver muligvis ikke det fulde billede af det samlede behov, da centrene har en kapacitetsgrænse. Med finansloven for 2020 blev kapaciteten på centrene øget med 100 pladser.

Antallet af ophold har været stigende i hele perioden. 2618 kvinder var indskrevet på landets kvindekrisecentre i løbet af 2021, hvilket er en stigning på 12 pct. i forhold til 2020. I 46 pct. af opholdene havde kvinder børn med (Nyt fra Danmarks Statistik, 2022, nr. 361). Det fremgår, at antallet af ophold er ligeligt fordelt mellem personer med dansk oprindelse og personer med indvandrer og efterkommerbaggrund. I betragtning af, at indvandrere og efterkommere udgør omkring 14 pct. af den samlede danske befolkning, er der derfor tale om en overrepræsentation af kvinder med denne baggrund.

Figur 5.2.2 **Antal henvendelser til kvindekrisecentre**

Kilde: Socialstyrelsen / Danmarks Statistik – nyeste tal fra 2019.

Tallene viser udviklingen i antal henvendelser til kvindekrisecentre.

Tabel 5.2.2 **Antal henvendelser til kvindekrisecentre**

	2015	2016	2017	2018	2019
	antal				
I alt	13 096	12 673	9 976	10 385	10 767

Kilde: Socialstyrelsen.

Antallet af henvendelser til kvindekrisecentrene har i alle årene et niveau på over 10.000 med en beskedent faldende tendens.

Figur 5.2.3 **Andel, der angiver at have oplevet seksuel chikane, fysisk vold og/eller trusler på arbejdspladsen**

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.

Tallene viser udviklingen i andelen af henholdsvis mænd og kvinder over 18 år, der angiver at have oplevet henholdsvis seksuel chikane, trusler eller fysisk vold på arbejdspladsen. Data er fra NFA's undersøgelse af arbejdsforholdene på danske arbejdspladser.

Tabel 5.2.3 **Andel, der angiver at have oplevet seksuel chikane, fysisk vold og/eller trusler på arbejdspladsen**

	2016	2018	2021
	pct.		
Seksuel chikane			
Mænd	1,6	1,8	1,3
Kvinder	6,0	5,5	3,6
Trusler			
Mænd	6,4	5,9	5,4
Kvinder	11,3	11,0	7,5
Fysisk vold			
Mænd	3,4	3,4	2,1
Kvinder	8,6	8,5	5,1

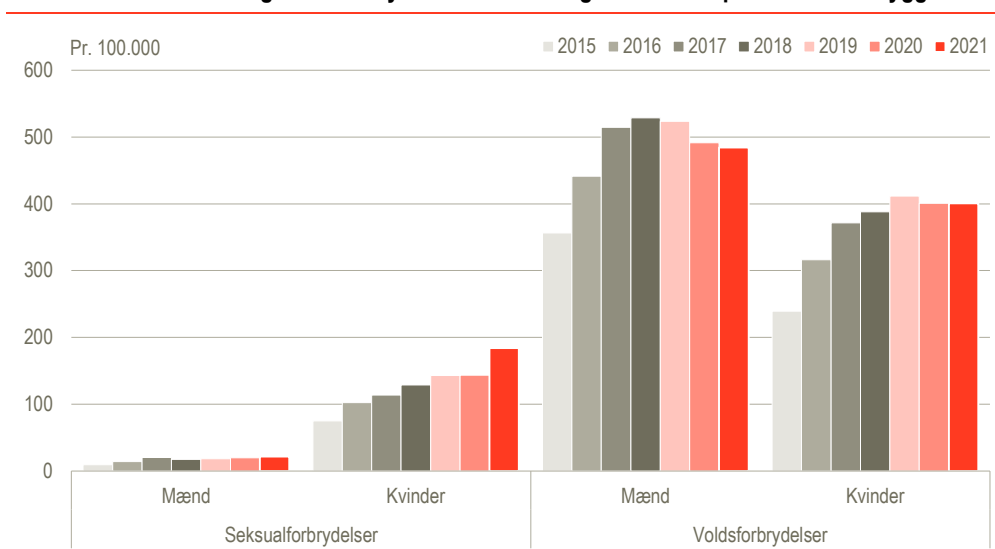
Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.

Tallene viser, at både mænd og kvinder oplever seksuel chikane, fysisk vold og/eller trusler på arbejdspladsen.

Kvinderne er dog mere udsatte end mænd, da de oplever chikane mere end dobbelt så hyppigt som mænd. Ser man alene på seksuel chikane er hyppigheden tre gange større for kvinderne end for mændene. Ifølge Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø går det især ud over unge kvindelige medarbejdere i alderen 18-24 år, hvor 11,1 pct. har været udsat for seksuel chikane mod 3,2 pct. af mændene i samme aldersgruppe (www.nfa.dk, Forekomsten af seksuel chikane).

Der ses ingen betydelig forskel i tallene for 2016 og 2018, men et tydeligt fald fra 2018 til 2021. Dette må ses i lyset af covid-19, som i 2021 var præget af begrænsninger i fremmødet på en lang række arbejdspladser. Den kønsbaserede chikane på arbejdspladserne ses at være udbredt, og rammer langt oftere kvinder end mænd.

Figur 5.2.4 **Antal ofre for seksual- og voldsforbrydelser i befolkningen efter køn pr. 100.000 indbyggere**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i antallet af anmeldte ofre for personfarlig kriminalitet, herunder vold og seksualforbrydelser pr. 100.000 indbyggere fordelt på køn og forbrydelsestype.

Tabel 5.2.4 Antal ofre for seksual- og voldsforbrydelser i befolkningen efter køn pr. 100.000 indbyggere

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pr. 100.000						
Seksuualforbrydelser							
Mænd	9	14	20	18	18	19	22
Kvinder	75	102	113	129	143	144	184
Voldsforbrydelser							
Mænd	357	442	515	529	524	491	485
Kvinder	239	316	372	388	412	401	401

Kilde: Danmarks Statistik.

Opgørelsen af vold og overgreb kan i et ligestillingsperspektiv ses som et udtryk for, at der er kønsbaserede forskelle i hyppigheden af, hvor ofte kvinder og mænd oplever vold og overgreb. Det skal samtidig bemærkes, at der må antages at være et skyggetal, da opgørelserne er baseret på anmeldelser, og det er ikke alle hændelser, der fører til en anmeldelse.

Antallet af anmeldte ofre for seksualforbrydelser er for kvindernes vedkommende fordoblet i perioden. I denne sammenhæng skal det bemærkes, at der i 2021 er gennemført en ændring i straffeloven, som indebærer, at seksuelt samvær forudsætter samtykke. Denne ændring er gennemført med det formål at styrke retsstillingen for personer, der oplever at være ofre for en seksualforbrydelse.

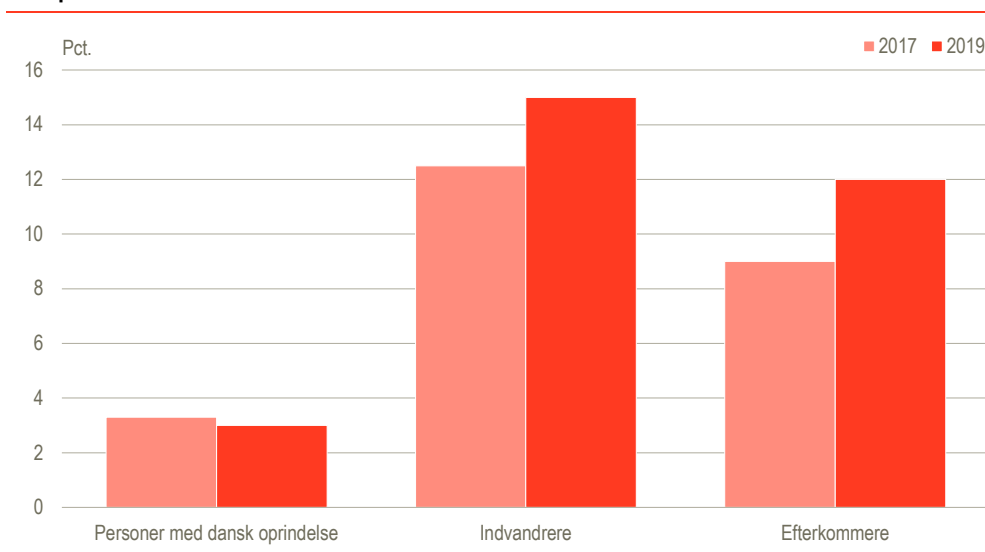
Mænd er oftere ofre for voldsforbrydelser end kvinder, og for både mænd og kvinder har der set over hele perioden været tale om en stigning i antallet af ofre. Stigningen har dog været størst for kvinder. Der har i 2020 været tale om et lille fald i antallet af voldsofre, hvilket kan ses i sammenhæng med den generelt nedsatte sociale interaktion som følge af covid-19.

Delmål 5.3.

Afskaf tvangsægteskaber og kvindelig omskæring

Figur 5.3.1 Andel, der er helt enig eller delvis enig i, at piger kun skal gifte sig med en mand, som familien accepterer

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Tallene viser udviklingen i den andel af befolkningen over 18 år, der er helt eller delvist enig i, at piger kun skal gifte sig med en mand, som familien accepterer. Indvandrere indgår først i undersøgelsen efter minimum tre års ophold i Danmark.

Tabel 5.3.1 Andel, der er helt enig eller delvis enig i, at piger kun skal gifte sig med en mand, som familien accepterer

	2017	2019
	pct.	
Personer med dansk oprindelse	3,3	3,0
Indvandrere	12,5	15,0
Efterkommere	9,0	12,0

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriet. Nyeste tal fra 2019.

Social kontrol af piger begrænser deres ret til at bestemme over eget liv og egen krop. Holdningen til social kontrol i forbindelse med ægteskab måles af Udlændinge- og Integrationsministeriet i en spørgeskemaundersøgelse blandt både personer med dansk oprindelse samt indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund.

Tallene viser, at der blandt personer med dansk oprindelse er få, der er af den opfattelse, at piger kun skal gifte sig med en mand, som familien accepterer. Andelen af personer med denne opfattelse er tilmed faldende.

Blandt personer med ikke-vestlig indvandrerbaggrund er andelen, der deler synspunktet, 3-4 gange højere.

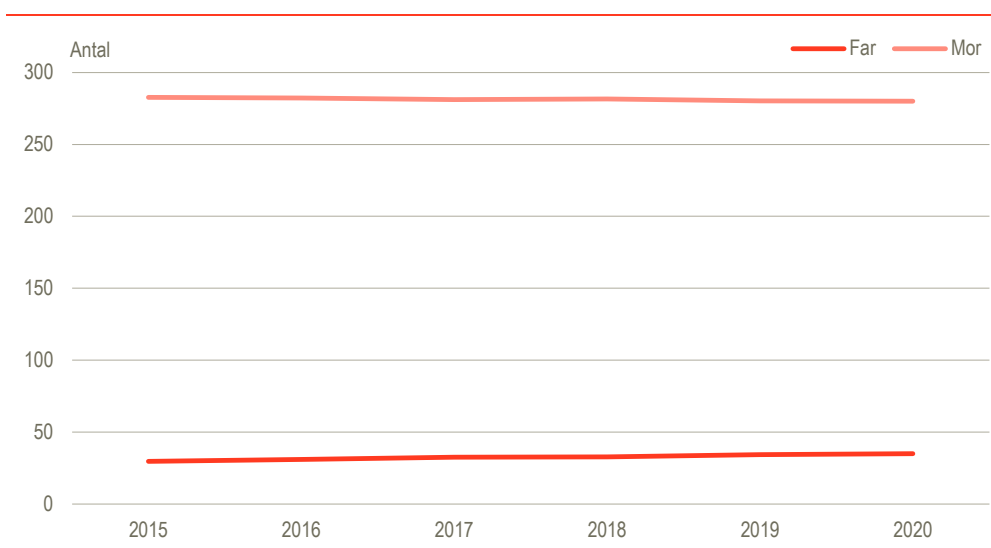
Ikke-vestlige efterkommere ser ud til at have næsten samme opfattelse af spørgsmålet om familiens accept af giftermål som ikke-vestlige indvandrere. Ikke-vestlige efterkommernes opfattelse ligner derfor mere gruppen af ikke-vestlige indvandrere end personer med dansk oprindelse. Ikke-vestlige efterkommere er bl.a. karakteriseret som personer, der er født i Danmark.

Delmål 5.4.

Værdisæt ulønnet omsorgsarbejde, og del ansvaret i hjemmet

Figur 5.4.1 Gennemsnitlig antal dage med udbetaling af barseldagpenge for henholdsvis moderen og faderen

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i antal dage, der gennemsnitligt er modtaget barseldagpenge for henholdsvis mor og far.

Tabel 5.4.1 Gennemsnitlig antal dage med udbetaling af barseldagpenge for henholdsvis moderen og faderen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	antal					
Far	29,7	30,9	32,6	32,7	34,3	35,0
Mor	282,8	282,3	281,2	281,6	280,4	280,1

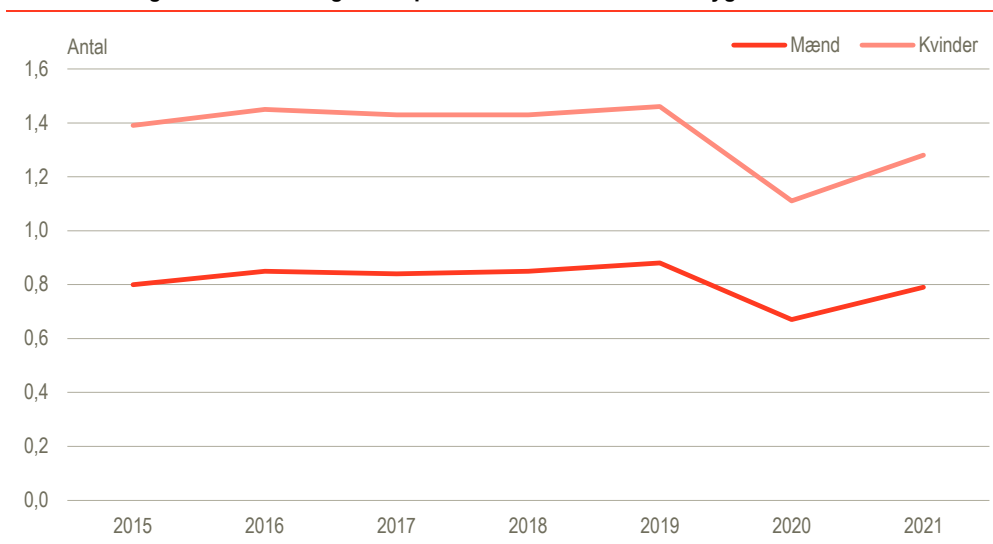
Kilde: Danmarks Statistik.

Fordelingen af barselsorlov mellem moderen og faderen har både betydning for forældrenes respektive muligheder for at deltage i arbejdslivet og for livsindkomstens samlede størrelse. Desuden har længden af barselsorloven og fordelingen af den mellem mor og far betydning for den enkelte familie, både med hensyn til tilrettelæggelse af hverdagen og samværet med familiens børn.

Tallene viser, at fædrenes andel af den samlede barselsperiode er relativt beskeden med en lille stigning siden 2015. Mænd holdt i gennemsnit barselsorlov i 35 dage i 2020, mens kvinder i gennemsnit holdt 280,1 dage. Mænds barselsorlov var i 2020 kortere end den orlov, der fra august 2022 er øremærket til mænd.

I 2021 blev reglerne om barselsorlov ændret med virkning fra august 2022. Der er tale om en lovbestemt fordeling af barselsorloven, som Danmark implementerer på grundlag af et EU-direktiv. Loven indebærer, at mor og far har hver 11 ugers barsel, som er øremærket til hver af dem. De øvrige 26 uger kan frit deles mellem mor og far. Med EU-direktivet fastsættes det, at alle medlemslande skal sikre mindst to måneders barsel til hver af forældrene.

Figur 5.4.2 Gennemsnitlig antal fraværsgdagsværk pr. fuldtidsansat ved barns sygdom

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser det gennemsnitlige antal fraværsgdage pr. fuldtidsansat pr. år ved barns sygdom, fordelt på køn. Opgørelsen omhandler kun lønmodtagere, der har bopælsbørn eller samværsbørn på bopælsadressen og således har mulighed for fravær på grund af barns sygdom.

Tabel 5.4.2 **Gennemsnitlig antal fraværsdagsværk pr. fuldtidsansat ved barns sygdom**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	antal						
Mænd	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	0,7	0,8
Kvinder	1,4	1,5	1,4	1,4	1,5	1,1	1,3

Kilde: Danmarks Statistik.

Fraværet ved barns sygdom kan have betydning for deltagelse i arbejdslivet, herunder muligheden for progression i karrieren samt muligheden for opnåelse af lønstigninger m.v. (Vores Mål, 2030-panelet, 2020)

Tallene viser, at kvinder i gennemsnit har dobbelt så meget fravær som mændene, og at der stort set ikke har været udvikling i fordelingen gennem årene.

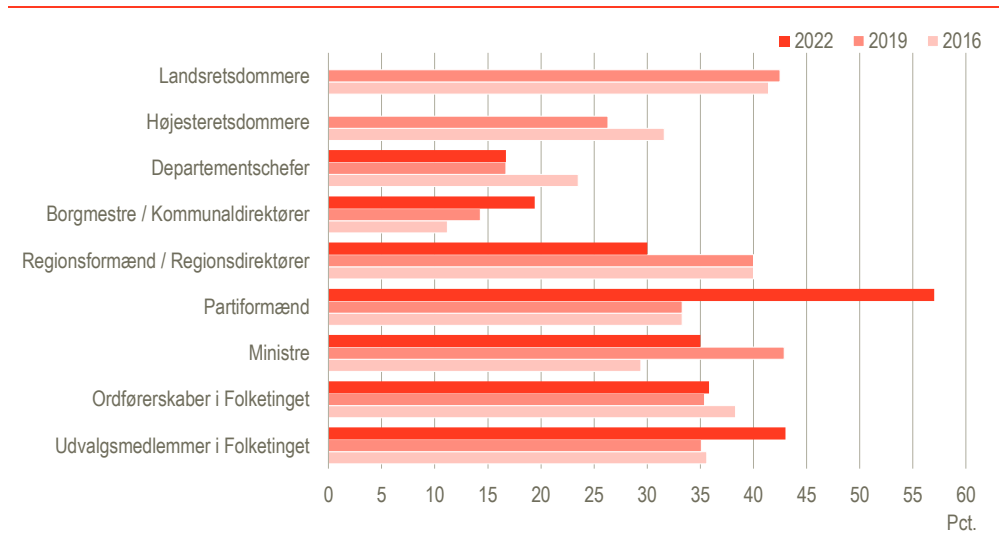
Yderligere analyser viser i øvrigt, at antallet af fraværsdage er indkomstafhængigt, således at antallet af fraværsdage grundet barns sygdom er højest blandt de laveste indkomstgrupper, mens fraværet er mindre blandt højere indkomstgrupper. Derudover ser vi, at kvinders og mænds fravær er mere ens i højere indkomstgrupper. Dette kan hænge sammen med, at familieøkonomien har betydning for, hvem der bliver hjemme og passer barnet (Vores Mål, 2030-panelet, 2020).

I 2020 var der markant fald i både kvinders og mænds fravær grundet barns sygdom. Dette må i overvejende grad ses som et udtryk for det udbredte hjemmearbejde som følge af corona-pandemien i kombination med, at børnene i 2020 har været mindre syge end normalt.

Delmål 5.5. Kvinder skal sikres fuld deltagelse i ledelse og beslutningsprocesser

Figur 5.5.1a **Andel af kvinder i ledende politiske roller og højtstående embedsfunktioner**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andelen af kvinder i ledende politiske roller og højtstående embedsfunktioner.

Tabel 5.5.1a **Andel af kvinder i ledende politiske roller og højtstående embedsfunktioner**

	2016	2019	2022
	pct.		
Udvalgsmedlemmer i Folketinget	35,6	35,1	43,0
Ordførerskaber i Folketinget	38,3	35,4	35,8
Ministre	29,4	42,9	35,0
Partiformænd	33,3	33,3	57,0
Regionsformænd / Regionsdirektører	40,0	40,0	30,0
Borgmestre / Kommunaldirektører	11,2	14,3	19,4
Departementschefer	23,5	16,7	16,7
Højesteretsdommere	31,6	26,3	.
Landsretsdommere	41,4	42,5	.

Kilde: Danmarks Statistik.

Kvinder og mænd har formelt set lige adgang til at deltage i ledelse og beslutningsprocesser, men realiteten er, at der er en ulige fordeling af kvinder og mænd i lederstillinger i forskellige dele af samfundet, hvor kvinder fortsat er underrepræsenterede.

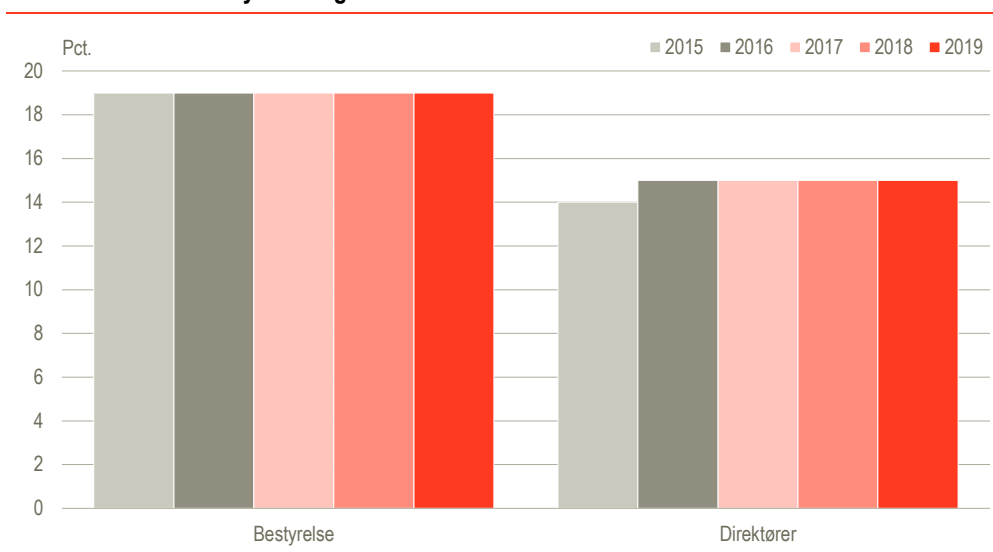
Det har betydning for den enkelte kvindes mulighed for udfoldelse af sit fulde potentiale på arbejdsmarkedet og i beslutningsprocesser. Det har også stor betydning for samfundet, der ikke får den fulde værdi af kvindernes bidrag til udvikling af samfundslivet.

På det kommunale område er der langt til en lige kønsfordeling blandt borgmestre, selv om udviklingen går i retning af flere kvindelige borgmestre og kommunaldirektører.

34 pct. af kandidaterne ved kommunalvalget i 2021 var kvinder, hvilket er en lille stigning i forhold til valget i 2017. Kommunalvalget i 2021 medførte også, at der blev valgt eller genvalgt i alt 20 kvindelige borgmestre, hvilket er det højeste antal kvindelige borgmestre, vi har haft i Danmark.

Der er udvikling i retning af en mere ligelig fordeling af kvinder og mænd i ledende politiske roller og i højtstående embedsfunktioner, men der er fortsat ikke en ligelig fordeling.

Figur 5.5.1b **Andel af kvinder i bestyrelser og direktioner**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andelen af kvinder i bestyrelser og direktioner.

Tabel 5.5.1b **Andel af kvinder i bestyrelser og direktioner**

	2015	2016	2017	2018	2019
	pct.				
Bestyrelse	19	19	19	19	19
Direktører	14	15	15	15	15

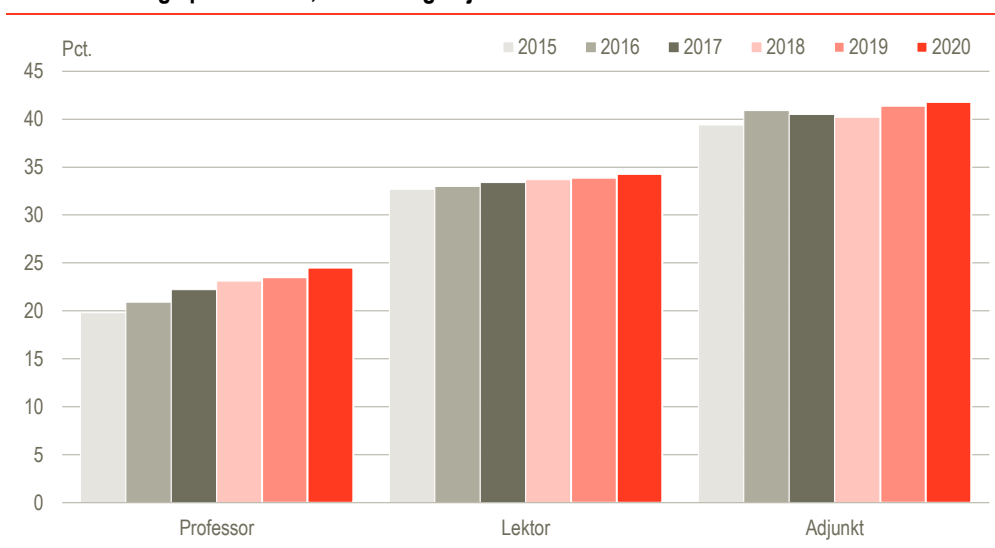
Kilde: Danmarks Statistik.

Når det kommer til antallet af kvinder i bestyrelser og direktioner i private virksomheder kan vi se, at kvinderne er underrepræsenteret.

I Danmark har vi nogle af verdens højest uddannede kvinder, men kun få ender med at bruge deres uddannelse i en bestyrelse eller i en ledende stilling på topchefniveau (www.trm.dk, Kvinder i ledelse og bestyrelser). Mindre end hver femte bestyrelsesmedlem er kvinde, og det samme gælder 15 pct. af direktørerne i virksomhederne.

Dette skal ses i lyset af, at Folketinget i december 2012 vedtog loven: ”Den danske model for flere kvinder i ledelse”. Dermed blev de 2.200 største, danske virksomheder pålagt at fastsætte måltal for andelen af kvinder i den øverste ledelse. Virksomhederne skal samtidig følge op på, hvordan måltallet realiseres. På det statslige område skal alle virksomheder og institutioner med mere end 50 ansatte fastsætte måltal og udarbejde en politik for flere kvinder i ledelse.

Opgørelsen viser en uændret andel af kvinder i bestyrelser og blandt direktører i opgørelsesperioden.

Figur 5.5.1c **Andel kvindelige professorer, lektorer og adjunkter**

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Tallene viser andelen af professorer, lektorer og adjunkter, der er kvinder.

Tabel 5.5.1c **Andel kvindelige professorer, lektorer og adjunkter**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	pct.					
Professor	19,8	20,9	22,2	23,1	23,5	24,5
Lektor	32,7	33,0	33,4	33,7	33,9	34,3
Adjunkt	39,4	40,9	40,5	40,2	41,4	41,8

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

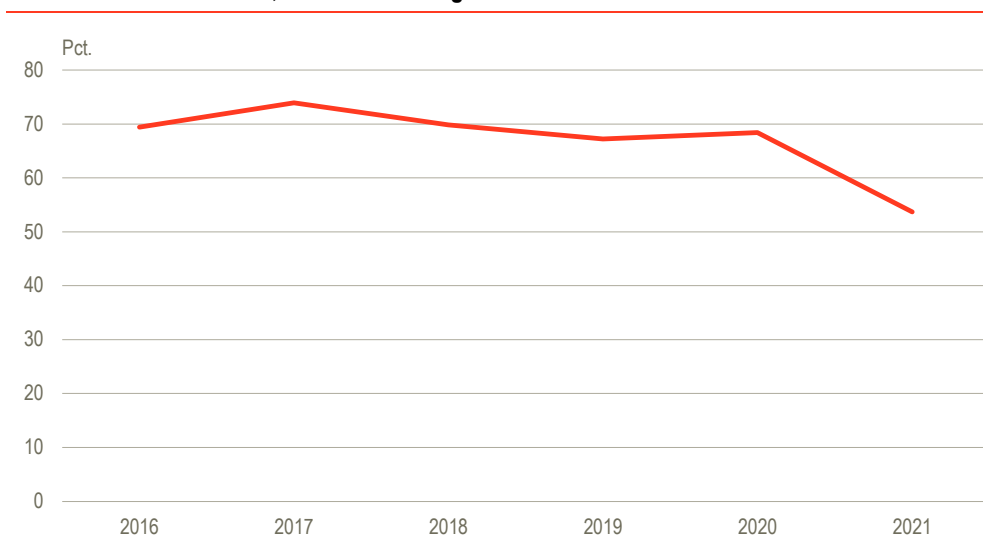
Andelen af kvindelige forskere på universiteterne er samlet set steget i de senere år. Stigningen er især sket blandt lektorer og professorer, hvor hver tredje lektor og næsten hver fjerde professor er kvinde. Selvom andelen af kvindelige forskere stiger, ser udviklingen til at gå langsomt, og der er stadig langt færre kvinder end mænd ansat som forskere på universiteterne.

Delmål 5.6.

Giv alle adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder

Figur 5.6.1 Andel af folkeskoleelever, der er tilmeldt Uge Sex

Kilde: Danmarks Statistik og Sex& Samfund.

Tallene viser udviklingen i andelen af folkeskoleelever, der er tilmeldt 'Uge Sex'. 'Uge Sex' er Sex & Samfunds nationale kampagne med undervisningsmaterialer, der er bygget op om fælles mål for grundskoleemnet 'sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab'. Andelen er udregnet ud fra antallet af folkeskoleelever, der er tilmeldt Uge Sex, divideret med det samlede antal folkeskoleelever.

Tabel 5.6.1 Antal folkeskoleelever, der er tilmeldt Uge Sex

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	— antal i 1.000 —					
Tilmeldt Uge Sex	469	497	466	443	445	345
Samlet antal folkeskoleelever	675	673	668	659	650	643
	— pct. —					
I alt	69,4	73,9	69,8	67,2	68,4	53,7

Kilde: Danmarks Statistik og Sex& Samfund.

I Danmark har alle kvinder adgang til fri abort og en grundlæggende ret til at bestemme over egen krop. Derudover indgår seksualundervisning som en fast del af undervisningen i grundskolen.

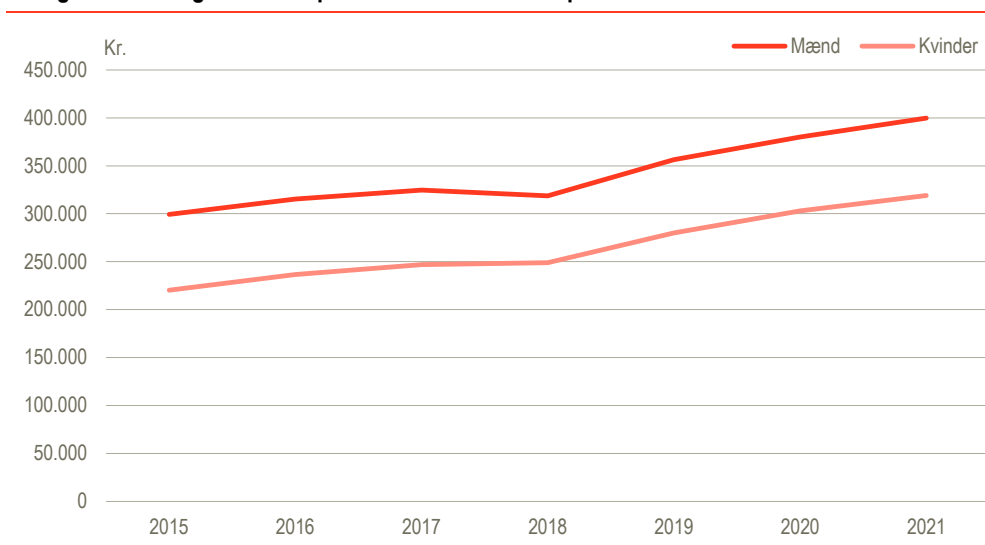
Uge Sex er udviklet i forbindelse med seksualundervisningen som en række læringsforløb, lærere kan tilmelde deres klasser. Til undervisningsforløbene hører materialer tilpasset de forskellige årgange.

En relativt stor andel svarende til næsten 70 pct. af folkeskoleeleverne deltog i Uge Sex, men tilslutningen har været faldende til lidt over halvdelen i 2021.

Delmål 5.a. Giv lige rettigheder til økonomiske ressourcer og ejerskab

Figur 5.a.1 Den gennemsnitlige samlede pensionsformue fordelt på køn

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i den gennemsnitlige pensionsformue fordelt på køn. Pensionsformuen udgøres af summen af formuerne for de ordninger, som personen har. For ordninger, der beskattes ved udbetalingen, er beløbet reduceret med 40 pct. for bedre at kunne sammenligne med ordninger, der er beskattet på forhånd. For tjenestemandspensioner benyttes en beregnet værdi af den optjente pensionsrettighed.

Tabel 5.a.1 Den gennemsnitlige samlede pensionsformue fordelt på køn

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	kr.						
Mænd	299 404	315 477	324 780	318 764	356 351	379 917	399 692
Kvinder	220 147	236 761	246 914	248 917	280 043	302 853	319 082

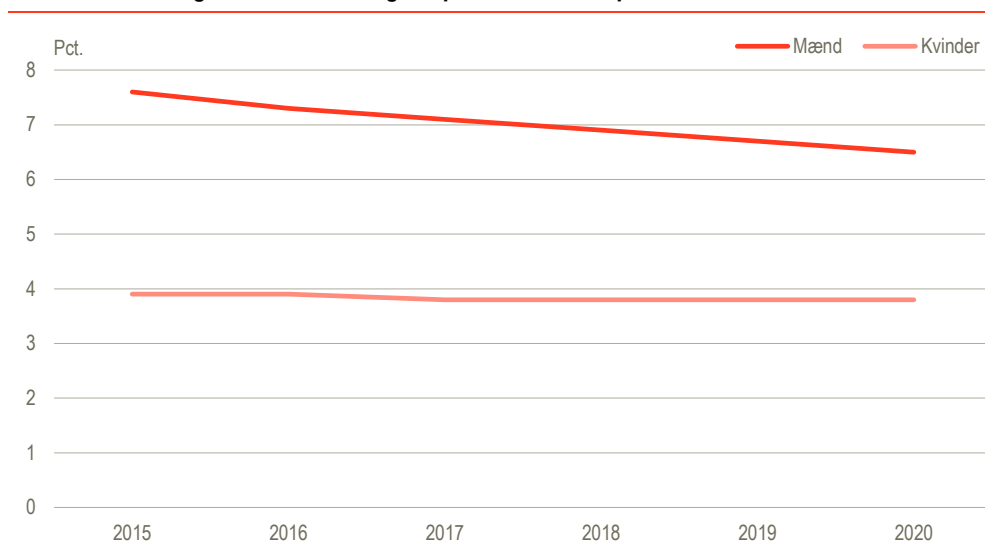
Kilde: Danmarks Statistik.

I Danmark har vi lige ret til at eje ejendom og andre økonomiske værdier, men i praksis er der stor forskel på de værdier, som kvinder og mænd opsparer gennem livet. Dette skaber en ulighed i kvinders og mænds muligheder. Pensionsopsparingen er en vigtig del af de økonomiske ressourcer, der er til rådighed efter tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet, og dermed også af den samlede livsindkomst.

Den samlede pensionsformue er stigende for både mænd og kvinder, men der er stor forskel på pensionsformuerne optjent af henholdsvis kvinder og mænd. Forskellen ser ud til at være relativt konstant i perioden.

En del af forskellen udspringer af, at det er kvinderne, der er mest væk fra arbejdsmarkedet i de tidlige år bl.a. som følge af barsel – en periode, hvor pensionsindbetalingerne typisk reduceres.

Figur 5.a.2 **Andel selvstændige blandt beskæftigede personer fordelt på køn**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andelen af selvstændige blandt beskæftigede i aldersgruppen 16-64 år.

Tabel 5.a.2 **Andel selvstændige blandt beskæftigede personer fordelt på køn**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	pct.					
Mænd	7,6	7,3	7,1	6,9	6,7	6,5
Kvinder	3,9	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8

Kilde: Danmarks Statistik.

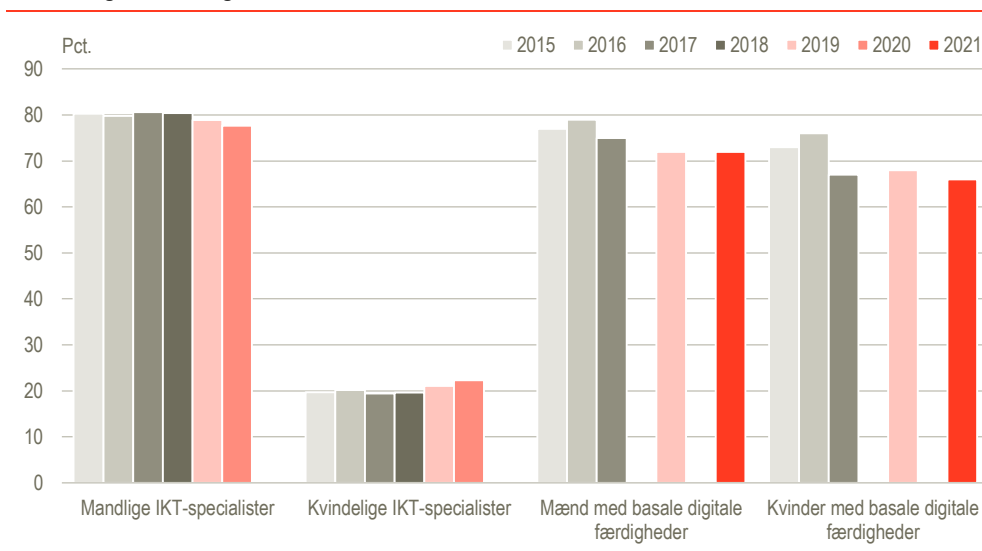
Det at være selvstændig er forbundet med større økonomisk usikkerhed end at være lønmodtager. Denne usikkerhed skal dog vejes op mod, at selvstændige også kan have mulighed for øget indtjening og i nogle tilfælde for selv at tilrettelægge arbejdslivet.

Der er stor forskel på de selvstændiges andel af de henholdsvis mandlige og kvindelige beskæftigede. Andelen af selvstændige har generelt været svagt faldende, og faldet skyldes næsten udelukkende et fald i de selvstændige mænds andel af den samlede beskæftigelse.

Delmålepunkt 5.b. Styrk kvinders rettigheder og muligheder gennem teknologi

Figur 5.b.1 **Kønsfordeling blandt IKT-specialister samt andel af befolkningen mellem 16 og 74 år med basale digitale færdigheder**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene i venstre side af tabellen viser udviklingen i kønsfordelingen blandt IKT-specialister (information, kommunikation og teknologi), mens højre side viser andelen af befolkningen mellem 16 og 74 år med basale digitale færdigheder, fordelt på køn. Digitale færdigheder vurderes ud fra aktiviteter udført på internettet inden for fire områder: information, kommunikation, problemløsning og oprettelse af indhold.

Tabel 5.b.1 **Kønsfordeling blandt IKT-specialister samt andel af befolkningen mellem 16 og 74 år med basale digitale færdigheder**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
Mandlige IKT-specialister	80	80	81	80	79	78	..
Kvindelige IKT-specialister	20	20	19	20	21	22	..
Mænd med basale digitale færdigheder	77	79	75	..	72	..	72
Kvinder med basale digitale færdigheder	73	76	67	..	68	..	66

Kilde: Danmarks Statistik.

Styrkelsen af kvinders rettigheder og muligheder gennem teknologi kan ses i sammenhæng med to faktorer: 1. Kvinder og mænds generelle digitale færdigheder, samt 2. Hvor mange kvinder og mænd, der er ansat som informations-, kommunikations- og teknologikonsulenter.

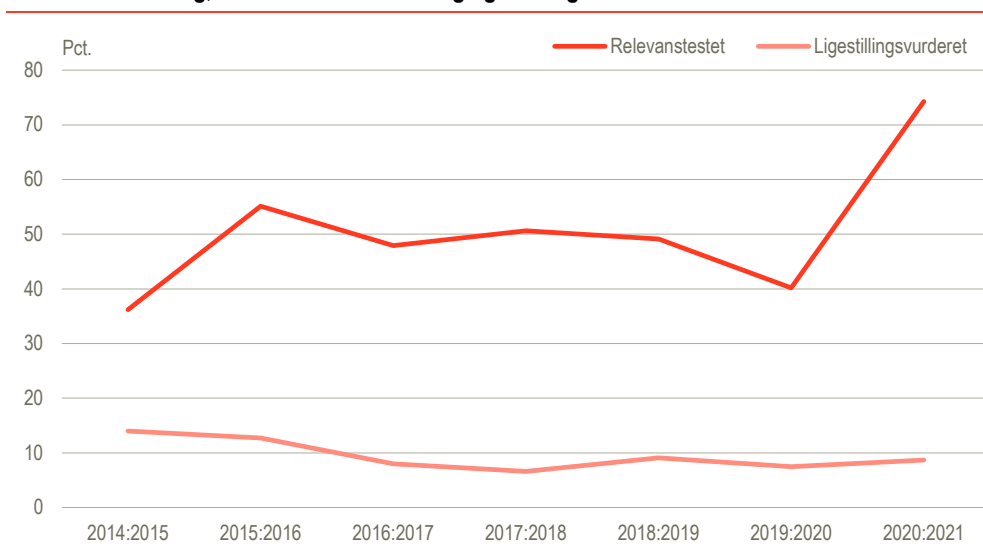
I denne forbindelse ses det, at kvinders og mænds færdigheder ligger på nogenlunde samme niveau, dog halter kvindernes færdigheder lidt efter mændenes. Niveaulet ser ud til at være relativt stabilt i perioden.

Når det kommer til egentlige specialister på IKT-områder, er der imidlertid stor forskel på kønsfordelingen. Her er hver femte specialist en kvinde, mens fire ud af fem er mænd.

Delmål 5.c. Vedtag lovgivning, der fremmer ligestilling mellem kønnene

Figur 5.c.1 **Andel af lovforslag, der er relevantstestet og ligestillingsvurderet**

Kilde: Folketinget.

Tallene viser udviklingen i andelen af det samlede antal lovforslag, der er blevet relevantstestet og ligestillingsvurderet i et folketingsår.

Tabel 5.c.1 **Andel af lovforslag, der er relevantstestet og ligestillingsvurderet**

	2014:2015	2015:2016	2016:2017	2017:2018	2018:2019	2019:2020	2020:2021
	pct.						
Relevantstestet	36,2	55,1	47,9	50,6	49,1	40,2	74,3
Ligestillingsvurderet	14,0	12,7	8,0	6,6	9,1	7,5	8,7

Kilde: Folketinget.

Al lovgivning i Danmark er som udgangspunkt kønsneutral, men virkningerne af en lov kan imidlertid få større betydning for det ene køn frem for det andet. Det kan betyde, at den påtænkte lovgivning ikke får den tilsigtede effekt eller måske har en utilsigtet kønsbestemt effekt. Ligestillingsvurderingen af lovforslag blev indført per regeringsbeslutning i februar 2013 og skal ”bidrage til en bedre udnyttelse af det offentlige ressourcer, øge kvaliteten og fremme ligestillingen mellem kvinder og mænd”.

Opgørelsen viser en klar stigning i andelen af lovforslag, der bliver relevantstestet. I forhold til en egentlig ligestillingsvurdering er det mindre end ca. hvert tiende lovforslag, der bliver ligestillingsvurderet.

Behovet for relevantstest og ligestillingsvurdering er afhængig af det konkrete lovforslags indhold. Mindre end hvert tiende lovforslag, der ligestillingsvurderes.

Anvendte kilder og bidrag vedrørende beskrivelse af mål 5:

- www.ast.dk – Ligebehandlingsnævnet
- www.nfa.dk – Forekomsten af seksuel chikane
- www.uim.dk – Social kontrol
- www.bm.dk – Øremærket orlov
- www.kl.dk – Kommunalvalget 2021
- www.trm.dk – Kvinder i ledelse
- Rapport: Gør verdensmål til vores mål, 2030-panelet 2020
- Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 361, 27. oktober 2022, Kvinder og børn på kvindekrisecentre i 2021.

Mål 12 – Ansvarligt forbrug og produktion

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer

Perspektiv:

En beregning foretaget af Global Footprint Network viser, at vi i Danmark har et forbrug af jordens ressourcer, der er fire gange større end et bæredygtigt forbrug. Hvis alle mennesker på jorden havde en dagligdag som den danske, ville det altså forudsætte, at vi havde ressourcer fra fire jordkloder til rådighed. Det er et billede på størrelsen af den omstilling, vi står over for, når det handler om fremtidig bæredygtighed i Danmark.

Omstillingen må endvidere tage hensyn til, at byrderne ikke bæres af de, der i forvejen har mindst. Derfor må udviklingen i retning af mere bæredygtighed og cirkulær økonomi tilrettelægges sådan, at der – i henhold til målsætningen om ikke at lade nogen i stikken – også tages sociale og fordelingsmæssige hensyn.

I en globaliseret verden må det også tages i betragtning, at indkøb, forbrug og affaldshåndtering i Danmark har velfærds- og miljømæssige konsekvenser i andre lande, fx med importen af soja fra fattige dele af verden, brugen af palmeolie i en række fødevarer og import af træpiller fra naturområder. Vi har derfor også et hensyn, der handler om, at forbruget i Danmark ikke resulterer i en forringelse af velfærden i vores omverden.

Der er derfor tale om en meget kompleks udfordring.

I internationalt perspektiv:

Set i et internationalt perspektiv (www.sdgindex.org) er Danmark blandt de lande, som har en stor udfordring i at opnå et ansvarligt forbrug og produktion. Her peges især på Danmarks høje affaldsproduktion, ubalancer i kvælstofkredsløbet, der især skaber problemer for vandmiljøet samt vores høje udledninger af CO₂ og SO₂, der har negativ indvirkning på klima og miljø. Det nævnes, at den forhøjede SO₂ udledning hidrører fra import. Der peges også på affaldshåndteringen, hvor der fortsat kan flyttes affald fra forbrænding til genanvendelse.

Overgang til cirkulære processer

I en dansk sammenhæng handler mål 12 – ansvarligt forbrug og produktion – i høj grad om, at vi som et rigt samfund med et højt niveau af velfærd og forbrug ikke lever tilstrækkelig bæredygtigt forstået på den måde, at vi forbruger flere ressourcer, end naturen kan nå at gendanne.

Med det høje forbrug har vi en forpligtelse til, at ressourceforbruget kan indgå i en cirkulær økonomi, hvor materialer bliver genbrugt i stedet for at ende som affald til forbrænding.

Én af indsatserne er omstilling fra en brug-og-smid-væk-kultur til en cirkulær økonomi, hvor produkter lever længe, kan repareres, opgraderes og i sidste ende genbruges, og hvor materialet genanvendes, når produktet er udtjent. Denne omstilling forudsætter ændringer i alle led af produktets livsforløb og har betydning for den måde, vi ejer og bruger produkter og serviceydelser på.

Omstillingen til et mere bæredygtigt samfund, hvor produktion og forbrug sker på bæredygtige betingelser, vil forudsætte en ændret rammesætning for producenter og forbrugere. Det vil også forudsætte omstilling i erhvervslivet til mere cirkulære forretningsmodeller, samt at produkterne, der sælges, er produceret ansvarligt – ikke bare i Danmark, men i hele værdikæden.

Fokus på miljøbelastningen

I de danske målepunkter er der stort fokus på at måle miljøbelastningen ved det omfattende danske forbrug samt på at undgå spild af ressourcer. Især er der fokus på at undgå madspild og på at behandle restprodukter og affald ud fra en cirkulær tankegang. En række faktorer, der har betydning for bæredygtigheden, såsom destruktion/forbrænding af usolgte nye produkter samt væsentlige kemikaliestrømme i samfundet indgår ikke som danske målepunkter, på grund af manglende datakilder.

Et emne, som endnu ikke er adresseret på niveau med øvrige globale udfordringer, er klodens belastning med kemikalier og med materialer som plastik. En nylig videnskabelig undersøgelse viser, at vi ud over klimakrisen og biodiversitetskrisen også har en global kemikaliekriser (Persson L et al. (2022)). En anden undersøgelse viser, at plast indeholder en lang række problematiske stoffer (Aurisano N et al. (2021)). Det vil derfor være relevant at udvide fokus på disse emner i de kommende år.

En undersøgelse af forbrugsvalg i forskellige lande viser, at den danske befolkning i vid udstrækning ikke træffer bæredygtige forbrugsvalg inden for mad, transport/rejser, energi/vand, affald og non-food produkter. Danske forbrugere scorer næstlavest ud af 17 lande. Det fremgår, at forbrugerne gennemgående ikke ved hvilke områder, der betyder mest i den grønne omstilling. Mad og transport undervurderes, mens affaldssortering overvurderes (Forbrugerrådet Tænk, Sustainability survey, Delphi survey, januar 2022).

Statusrapporten om ”Ansvarligt forbrug og produktion” kan opsummeres således:

Status for de danske målepunkter vedrørende mål 12 kan i hovedtræk sammenfattes således:

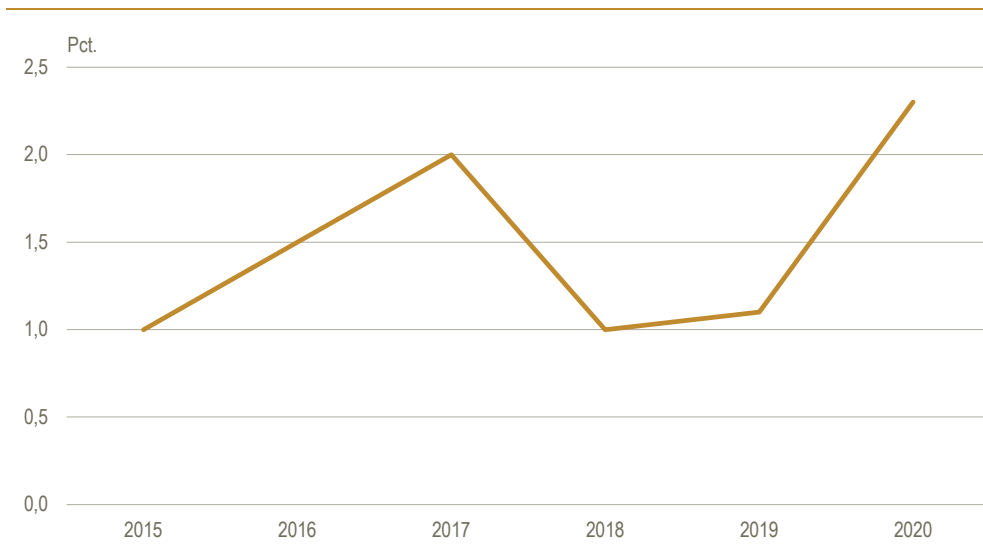
- Andelen af prøver med sundhedsskadelige stoffer i fødevarer ligger stabilt mellem 1 og 2 pct.
- Andelen af landbrugsarealer, der drives økologisk er i langsom vækst, mens pløjefri dyrkning er i hurtig vækst.
- Fødevarereproduktionen i Danmark står for omkring en femtedel af den samlede danske udledning af drivhusgasser, og den samlede udledning målt i ton pr. mio. kr. markedsværdi viser en tydelig faldende tendens i perioden.
- Den danske befolknings samlede ressourceforbrug er langt fra bæredygtigt opgjort i antal ”jordkloder”.
- Madspildet fra danske husholdningerne er samlet set for nedadgående, men madspil i husholdningerne er fortsat det næststørste efter produktions- og bearbejdningsleddet.
- Andelen af eksporteret affald, der ikke behandles korrekt, er uændret.
- I de fleste brancher af de danske erhvervsliv øges den samlede mængde affald, mens affaldsmængden fra husholdninger er stabil.
- En stigende andel af affaldet genanvendes, og en lille del deponeres.
- Der er på det seneste sket et skift i tilgang (forbrug) af emballage, således at emballage baseret på papir og pap samt jern og metal er stigende, mens øvrige emballageformer har en uændret eller faldende tilgang.
- Der bliver flere grønne job i den private sektor inden for kategorierne ”miljøbeskyttelse” og især indenfor ”ressourcebesparelse”.
- De økologiske varers andel af de samlede udgifter til foodservice i den offentlige sektor har været stigende.
- Restaffaldets andel af den samlede affaldsmængde fra husholdningerne viser en tydelig nedgang.

Den seneste status på de danske målepunkter:

Delmål 12.1.
Gennemfør 10-års rammeprogrammet for bæredygtigt forbrugs- og produktionsmønstre

Figur 12.1.1 **Andel overskridelser af maksimalgrænseværdier for sundhedsskadelige stoffer i fødevarer**

Kilde: Fødevarestyrelsen.

Tallene viser udviklingen i andelen af overskridelser af maksimalgrænseværdier i fødevarer. Andelen er opgjort som gennemsnittet af andelen af overskridelser for henholdsvis konventionel og økologisk frugt, grønt, cerealier (korn, ris og majs), baby-mad, forarbejdede vegetabiliske fødevarer og animalske fødevarer. I kontrollerne er hovedvægten lagt på analyse af frugt og grønt, samtidig med, at man undersøger de produktgrupper, hvor sandsynligheden for fund er størst, og hvor restindholdet derfor bidrager mest til befolkningens eksponering for pesticidrester gennem kosten. Dette kan gøre sammenligning over tid vanskelig, samtidig med, at indikatoren ikke er repræsentativ for fødevarer generelt.

Tabel 12.1.1 **Andel overskridelser af maksimalgrænseværdier for sundhedsskadelige stoffer i fødevarer**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	— pct. —					
I alt	1,0	1,5	2,0	1,0	1,1	2,3

Kilde: Fødevarestyrelsen.

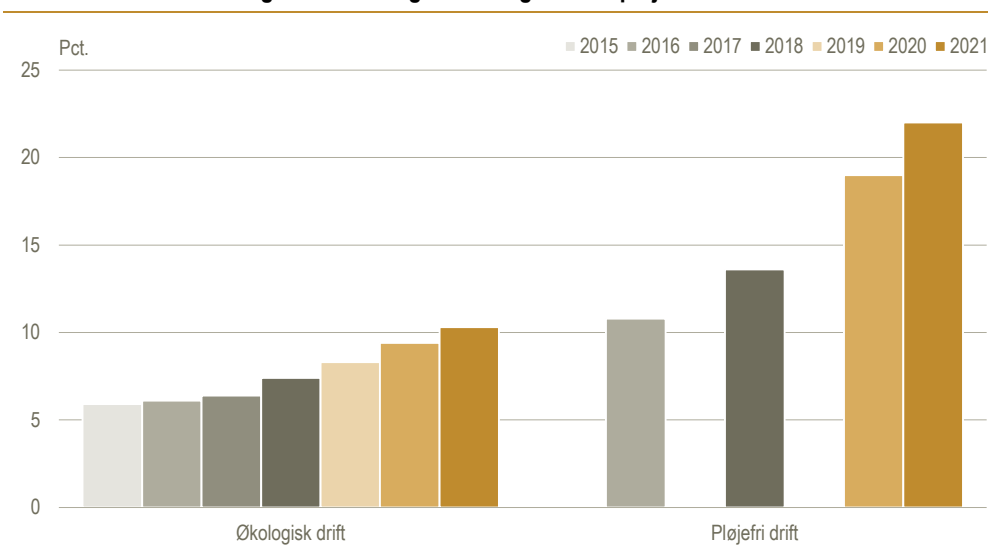
Udviklingen i antallet af prøver af de udvalgte fødevarergrupper, der overskrider fastsatte grænseværdier kan give et billede af risikoen for, at borgere kommer i kontakt med sundhedsskadelige stoffer gennem indtagelse af de undersøgte fødevarergrupper. I selve indikatoren skelnes ikke mellem, om fødevarerne er dansk eller udenlandsk produceret. I Fødevarestyrelsens rapport "Pesticider i fødevarer 2020" (fødevarestyrelsen.dk) fremgår det, at langt de fleste overskridelser af maksimalgrænseværdierne for pesticidrester, forekommer i fødevarer importeret fra lande uden for EU.

Udviklingen viser, at antallet af overskridelser i foretagne prøver ser ud til at svinge mellem 1 og 2 pct. med undtagelse af 2020, som viser en andel i overskridelser på 2,3 pct. Nøgletallet omfatter antallet af målinger, hvor fastsatte grænseværdier er overskredet.

Delmål 12.2. Brug og håndtér naturressourcer bæredygtigt

Figur 12.2.1 **Andel af danske landbrugsarealer udlagt til økologisk eller pløjefri drift**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andelen af danske landbrugsarealer udlagt som økologisk og pløjefri drift.

Tablet 12.2.1 **Andel af danske landbrugsarealer udlagt til økologisk og pløjefri drift**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
Økologisk drift	5,9	6,1	6,4	7,4	8,3	9,4	10,3
Pløjefri drift	..	10,8	..	13,6	..	19,0	22,0

Kilde: Danmarks Statistik.

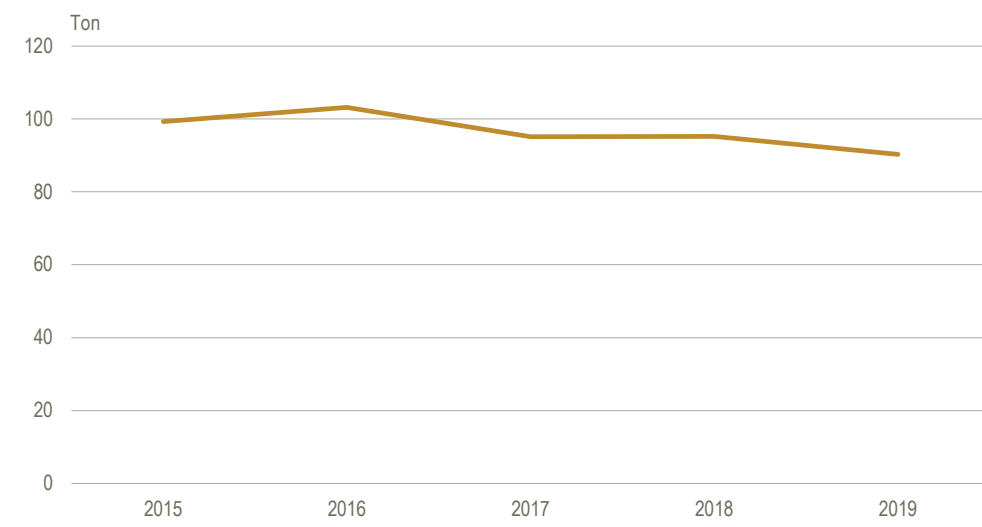
To tredjedele af Danmarks areal er landbrugsareal.

Ved økologisk drift forsøger man at minimere aftrykket på naturen, blandt andet ved ikke at bruge kunstgødning samt kemiske midler til ukrudtsbekæmpelse. For økologiske landmænd er der ikke noget nemt alternativ til at pløje, når formålet er at give de dyrkede afgrøder et vækstmæssigt forspring i forhold til ukrudtet.

I disse år gøres en række forsøg med at gennemføre dyrkning på arealer, hvor jordbearbejdningen minimeres – generelt omtalt som ”pløjefri dyrkning”. Forskellige metoder kan i den forbindelse undersøges og anvendes. Fælles for metoderne er, at den traditionelle pløjning, hvor en mark efterlades med ”sort jord”, undgås. En af de miljømæssige fordele i den forbindelse er, at CO₂-udledningen fra dyrkningen nedsættes, da det netop er ved pløjningen, at der afgives CO₂. En anden fordel er, at jordens struktur og livet i jorden i form af regnorme, insekter og mikroorganismer ikke nedbrydes i samme omfang, som det er tilfældet, når en mark pløjes på konventionel vis (Fonden Økologisk Landbrug, rapport august 2021).

Udviklingen viser, at andelen af økologisk drift er i stabil vækst, mens den pløjefri drift i de senere år er steget meget.

De økologiske og pløjefri dyrkningsmetoder kan medføre højere produktionsomkostninger, der kan have betydning for fødevarepriserne.

Figur 12.2.2 Fødevaresektorens udledning af CO₂e pr. 1 mio. kr. i markedsværdi

Kilde: Danmarks Statistik.

Indikatoren viser udledninger i Danmark fra dansk produktion, som både direkte og indirekte er relateret til efterspørgslen til fødevaresektoren. Efterspørgslen er her både den indenlandske efterspørgsel til dansk forbrug og den udenlandske efterspørgsel, som kommer via dansk eksport.

Indikatoren er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks økonomiske input-output-tabeller i faste priser. Fødevaresektoren er defineret som brancherne slagterier, fiskeindustri, mejerier, bagerier mv., drikkevareindustri og anden fødevareindustri.

Der er altså tale om direkte udledninger i fødevaresektoren selv og indirekte udledninger hos de indenlandske underleverandører den har. Udledninger, som finder sted i andre lande som følge af denne efterspørgsel, er ikke medregnet.

Indikatoren er opgjort ekskl. CO₂ fra afbrænding af biomasse. Den samlede udledning af drivhusgasser opgøres i CO₂-ækvivalenter (CO₂e). Det sker ved, at udledningen af øvrige drivhusgasser, herunder eksempelvis metangas, omregnes til samme enhed som CO₂ ved hjælp af omregningsfaktorer fra Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

Ved at se på drivhusgasudledningen målt pr. mio. kr. efterspørgsel i faste priser, kan der gives et mål for, om fødevaresektoren og dens underleverandører tilbage gennem værdikæden bliver bedre til at reducere udledningen af drivhusgasser.

Udviklingen i indikatoren har været faldende over tid, hvilket fortolkes som at de danske fødevareproducenter og deres underleverandører i gennemsnit er blevet bedre til at producere de efterspurgte fødevarer, uden at udledningen af drivhusgasser stiger tilsvarende meget. Det kan fx ses i sammenhæng med energibesparelser og effektivisering af produktionsprocesser.

Da indikatoren beregnes på baggrund af økonomiske tal i faste priser, påvirkes den ikke af generelle prisstigninger eller -fald i økonomien.

Tabel 12.2.2 Fødevaresektorens udledning af CO₂e pr. 1 mio. kr. i markedsværdi

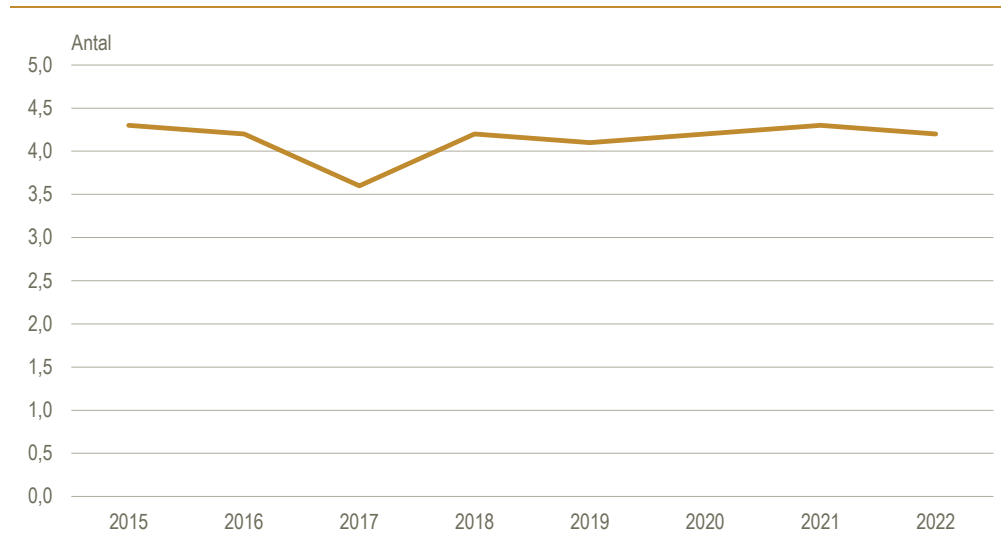
	2015	2016	2017	2018	2019
	ton				
I alt	99,3	103,2	95,1	95,2	90,3

Kilde: Danmarks Statistik.

Udviklingen i indikatoren har været faldende over tid, hvilket fortolkes som at de danske fødevarerproducenter og deres underleverandører i gennemsnit er blevet bedre til at producere de efterspurgte fødevarer, uden at udledningen af drivhusgasser stiger tilsvarende meget. Det kan fx ses i sammenhæng med energibesparelser og effektivisering af produktionsprocesser.

Da indikatoren beregnes på baggrund af økonomiske tal i faste priser, påvirkes den ikke af generelle prisstigninger eller -fald i økonomien.

Figur 12.2.3 **Antal jordkloder forbrugt, hvis verden var Danmark**

Kilde: Verdensnaturfonden og Global Footprint Network.

Tallene viser udviklingen i det antal jordkloder, det ville kræve at understøtte hele verdens forbrug og levestandard (inklusive drivhusgasudledning), hvis alle i verden levede som den gennemsnitlige dansker. Her har man beregnet, at Danmark overskred sin grænse for bæredygtigt forbrug den 25. marts i 2015, 28. marts i 2016, 11. april i 2017, 28. marts i 2018, 29. marts i 2019, 28. marts i 2020, 26. marts i 2021 og 28. marts i 2022.

Tabel 12.2.3 **Antal jordkloder forbrugt, hvis verden var Danmark**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	antal							
I alt	4,3	4,2	3,6	4,2	4,1	4,2	4,3	4,2

Kilde: Verdensnaturfonden og Global Footprint Network.

Det økologiske fodaftryk viser meget konkret omfanget af det danske forbrug. Arealet udregnes ud fra en række forskellige data om råstofudvinding, produktion, energiforbrug, landbrug, affald, CO₂ osv. Modellen har været benyttet siden 2007 og giver et overordnet billede af klodens belastning fra menneskelig aktivitet.

Der er ingen signifikant udvikling i det danske fodaftryk siden 2015. Det har ligget stabilt på lidt mere end fire jordkloder – dvs. tre ”jordkloder” over bæredygtigt niveau. Det er en tydelig illustration af, at forbruget af ressourcer og påvirkningen af naturen ikke er bæredygtig.

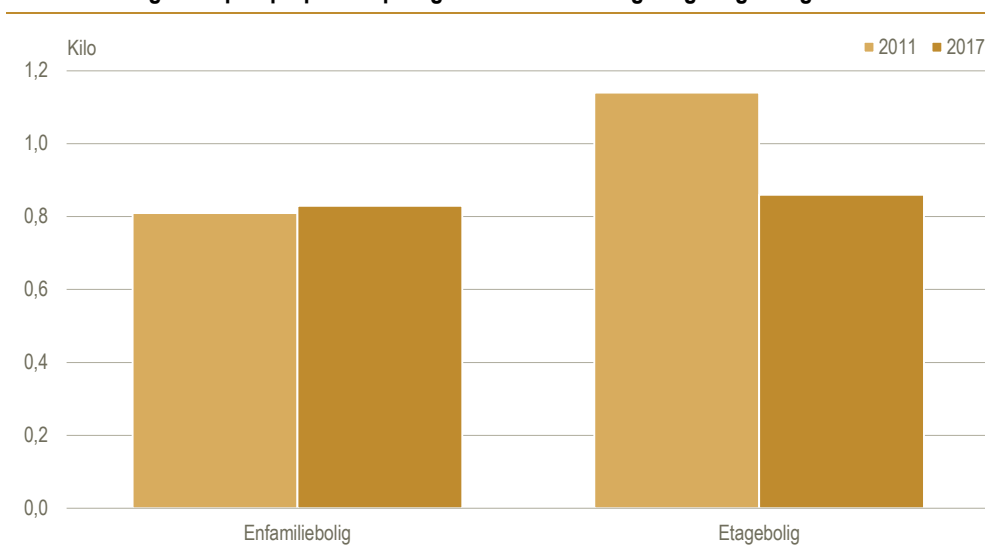
En anden tilgang til at måle bæredygtighed er modellen for planetære grænser, som blev udviklet af forskere omkring 2010 (Steffen W et al. (2015)). Denne model viser, at verdens aktiviteter på flere måder ligger langt uden for det, der kaldes ’det sikre råderum’. Det gælder for klima og biodiversitet, men også for arealanvendelsen (som også fodaftryksmodellen viser) samt for næringsstoffer og den samlede belastning

med kemikalier. Styrken ved denne model er ifølge DTU Sustain, at den fokuserer lidt mere på påvirkningen af miljøet, mens fodaftryksmodellen har større fokus på ressourceudnyttelsen. Ingen af modellerne medtager sociale aspekter – kun miljø- og ressourceaspekter.

Delmål 12.3. Halvér det globale madspild per person

Figur 12.3.1 Gennemsnitlig madspild pr. person pr. uge for enfamilieboliger og etageboliger

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser udviklingen i den gennemsnitlige mængde madspild i kilo pr. uge for enfamilieboliger og etageboliger.

Tabel 12.3.1 Gennemsnitlig madspild pr. person pr. uge for enfamilieboliger og etageboliger

	2011	2017
	kilo	
Enfamiliebolig	0,81	0,83
Etagebolig	1,14	0,86

Kilde: Miljøstyrelsen, næste opgørelse for 2022..

Madspildet er et tab af ressourcer, fordi de ressourcer, der er benyttet til produktion, forarbejdning, transport og tilberedning m.v. ikke kommer nogen eller noget til gavn. På den måde er madspild forbundet med et tab af værdi (www.stopspildafmad.org).

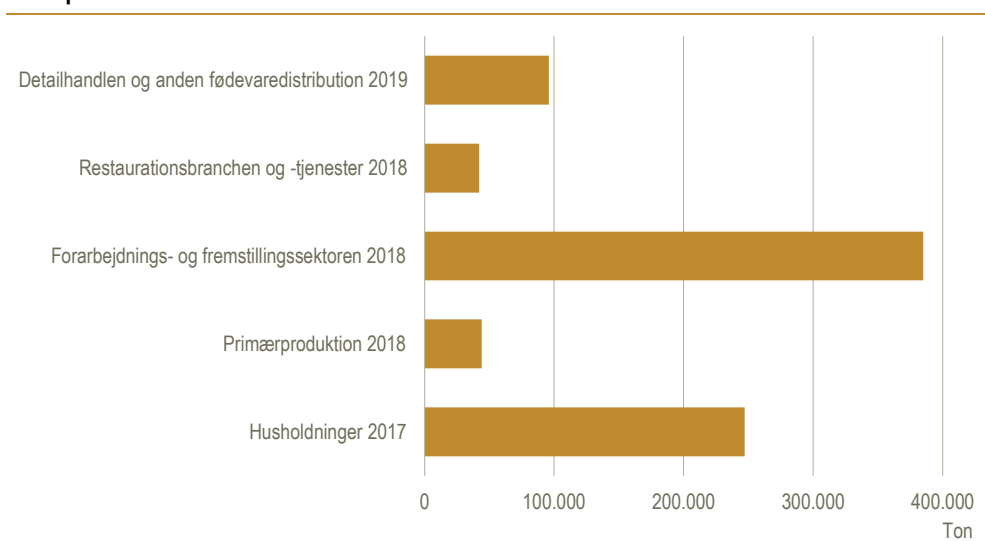
Foruden det direkte velfærdstab, som madspildet repræsenterer, er produktionen og forarbejdningen af fødevarer også en kilde til udledning af CO₂-ækvivalenter, og derfor er der også ud fra en klimamæssig synsvinkel grund til at begrænse madspildet.

Ser man på det samlede madspild i Danmark, stammer 36 pct. – den største andel – fra husholdningerne. Fra 2011 til 2017 er der sket et stort fald i madspildet fra etageboliger, men for enfamiliehuse er madspildet omtrent uændret.

Madspild kan ses som et udtryk for tab af velfærd for den enkelte borger, der kunne have anvendt ressourcerne på en anden måde, og for samfundet, der har produceret

et gode, der ender med ikke at blive anvendt. At begrænse madspildet er derfor en aktivitet, der er gavnlige både for den enkelte borger og for samfundet som helhed.

Figur 12.3.2 **Madspild i danske sektorer**

Kilde: Fødevarerinstitutionen, Danmarks Tekniske Universitet og Miljøstyrelsen.

Tallene viser mængden af madspild i forskellige sektorer.

Tabel 12.3.2 **Madspild i danske sektorer**

	Husholdninger 2017	Primærproduktion 2018	Forarbejdnings- og fremstillingssektoren 2018	Restaurationsbranchen og -tjenester 2018	Detailhandlen og anden fødevareredistribution 2019
I alt	247.000	44.000	385.000	42.000	96.000

ton

Kilde: Miljøstyrelsen.

Danske forbrugere, landmænd, virksomheder, organisationer og brancher arbejder i stigende grad med at reducere madspildet. Madspildet er en belastning for miljøet primært gennem udledning af drivhusgasser og repræsenterer også et økonomisk tab. Seneste opgørelse viser et samlet madspild på 814.000 ton. Næste opgørelse forventes ifølge Miljøstyrelsen at ske i 2022 med offentliggørelse af resultater efter 2022.

I virksomhederne i fødevarerbranchen og hos landmændene er der i stigende grad fokus på at undgå spild af fødevarer. Eksempelvis når kasserede grøntsager, revnede æg og affald fra slagterierne bliver brugt til dyrefoder, produktion af biogas, gødning og farmaceutiske produkter mv. (Landbrug og Fødevarer, Klimaneutral 2050).

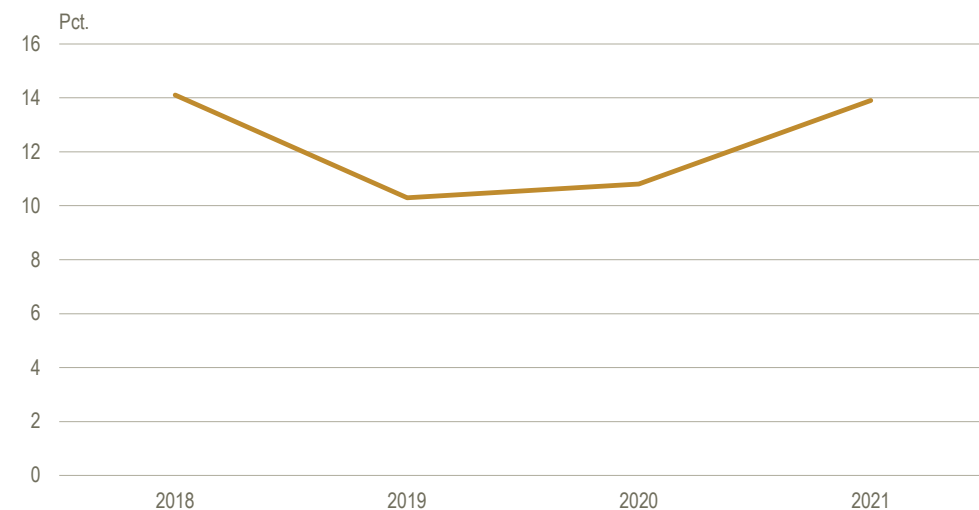
I husholdningerne er der et stort potentiale for, at den enkelte borger kan handle mere bæredygtigt. Flere organisationer og myndigheder har fokus på dette gennem undervisningsmaterialer, oplysningskampagner osv., hvor forbrugerne opfordres til at planlægge indkøb ud fra en samlet plan, fx for flere dage eller en uge ad gangen, og hvor man begrænser indkøb af overflødige varer.

Det stigende udbud af fast food viser, at forbrugeren i stigende grad er villig til at betale for tilberedning af maden. Ifølge undersøgelse fra Dansk Erhverv (nr. 10, 13. februar 2019) er markedet for denne type fødevarer i stærk stigning og tilbydes i en lang række varianter og fra mange forskellige leverandørtyper.

Delmål 12.4. Håndtér kemikalier og affald ansvarligt

Figur 12.4.1 **Andel eksporteret, farligt affald, der ikke er håndteret korrekt**

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser udviklingen i andelen af eksporteret, farligt affald, der ikke er håndteret korrekt.

Tablet 12.4.1 **Andel eksporteret, farligt affald, der ikke er håndteret korrekt**

	2018	2019	2020	2021
	pct.			
I alt	14,1	10,3	10,8	13,9

Kilde: Miljøstyrelsen.

Danmark har et betydeligt større materialeforbrug (Domestic material consumption, DMC) end EU-gennemsnittet.

Det affald, der produceres i Danmark, håndteres efter principperne i Affaldshieriet, som indebærer, at affald i første hånd sorteres til genbrug og genanvendelse. Det affald, som ikke genanvendes, forbrændes og udnyttes til energiproduktion. I sidste hånd kan affald sendes til deponi. I Danmark deponeres kun en lille del af affaldet. Sammenlignet med andre lande i EU, sender Danmark relativt meget affald til forbrænding.

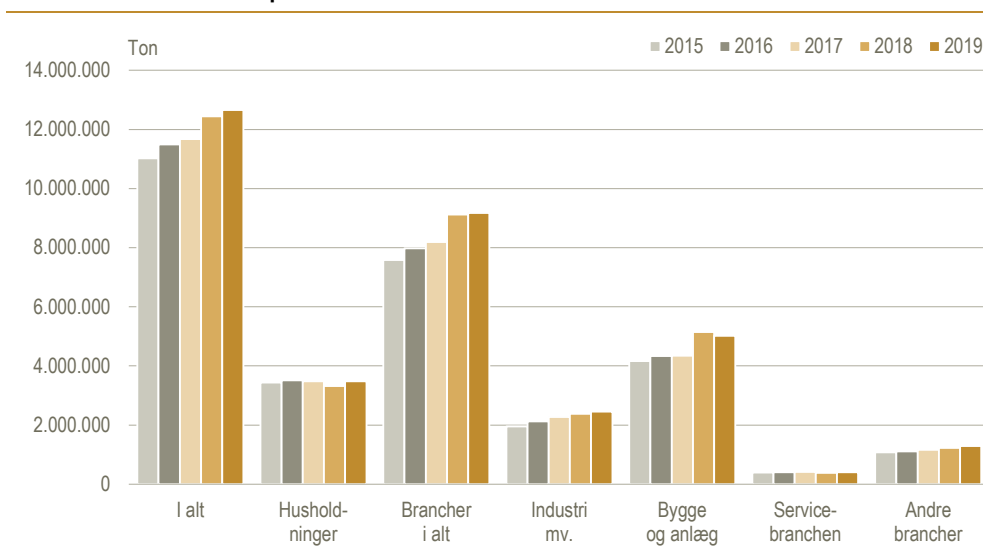
Danmark importerer og eksporterer imidlertid også affald. Når affald eksporteres sker dette efter særlig indhentet tilladelse fra miljømyndighederne indenfor rammerne af Baselkonventionen og EU-regler. Dette skal sikre, at lande som Danmark ikke kan eksportere farligt affald til lande, hvor der er mindre opmærksomhed på og kontrol med behandlingen af det (Miljøstyrelsen, import og eksport af affald).

Danmark har som et velstående land en forpligtelse til at sikre, at affaldsproduktionen håndteres korrekt. Udviklingen indikerer, at andelen af det affald, Danmark eksporterer og ikke håndterer korrekt, er relativt uændret siden 2015.

Delmål 12.5. Reducér affaldsmængden betydeligt

Figur 12.5.1 **Produceret affald fordelt på brancher**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i mængden af produceret affald fordelt på husholdninger og erhverv. Erhverv er opdelt i servicebranchen, industri, bygge og anlæg samt andre brancher. Servicebranchen omfatter information og kommunikation, erhvervs-service, offentlig administration, undervisning og sundhed, kultur og fritid. Andre brancher omfatter handel og transport, finansiering og forsikring, ejendomshandel og udlejning af erhvervsejendomme.

Tabel 12.5.1 **Produceret affald fordelt på brancher**

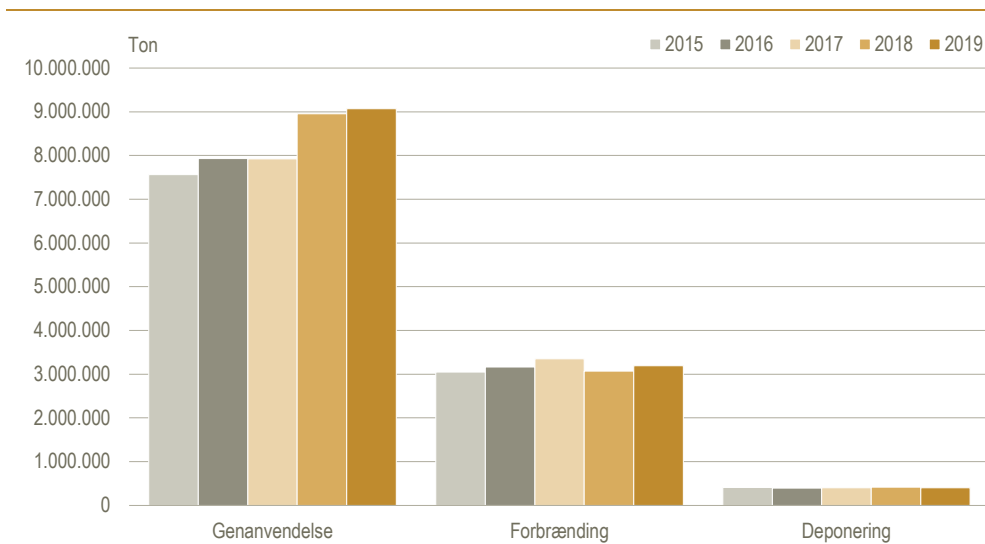
	2015	2016	2017	2018	2019
	ton				
I alt	11 022 446	11 493 365	11 676 645	12 441 560	12 662 445
Husholdninger	3 439 281	3 517 717	3 482 118	3 318 002	3 482 879
Brancher i alt	7 583 165	7 975 648	8 194 527	9 123 558	9 179 566
Industri mv.	1 953 610	2 127 392	2 274 229	2 380 747	2 454 572
Bygge og anlæg	4 159 821	4 330 236	4 343 558	5 142 377	5 023 253
Servicebranchen	389 320	408 325	415 371	378 983	406 271
Andre brancher	1 080 415	1 109 694	1 161 369	1 221 451	1 295 469

Kilde: Danmarks Statistik.

Det er et centralt element i cirkulær økonomi at man undgår, at materialer, der bruges i husholdninger eller i produktion, ender som affald. Ved at se på den totale mængde affald uden hensyntagen til befolkningsudvikling eller økonomisk udvikling får man et billede af, om vi som samfund generelt øger eller reducerer vores ressourceforbrug.

Samlet set viser udviklingen, at Danmark som samfund øger den samlede mængde affald. Stigningen i affaldsmængder er primært drevet af branchernes øgede affaldsproduktion, mens husholdningernes affaldsproduktion er konstant i perioden. Bygge- og anlægsbranchen bidrager med en stor del af stigningen i affaldsmængder. Det skal ses i sammenhæng med nedrivningspuljer og øget byggeaktivitet i perioden.

Figur 12.5.2 Total mængde genanvendelse, forbrænding og deponering af affald

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i mængden af affald fordelt på affaldsfraktionerne til genanvendelse, forbrænding og deponering.

Tabel 12.5.2 Total mængde genanvendelse, forbrænding og deponering af affald

	2015	2016	2017	2018	2019
	ton				
Genanvendelse	7 561 523	7 928 961	7 923 976	8 956 192	9 072 489
Forbrænding	3 048 198	3 166 198	3 353 489	3 071 088	3 190 358
Deponering	412 725	398 206	399 180	414 280	399 598

Kilde: Danmarks Statistik.

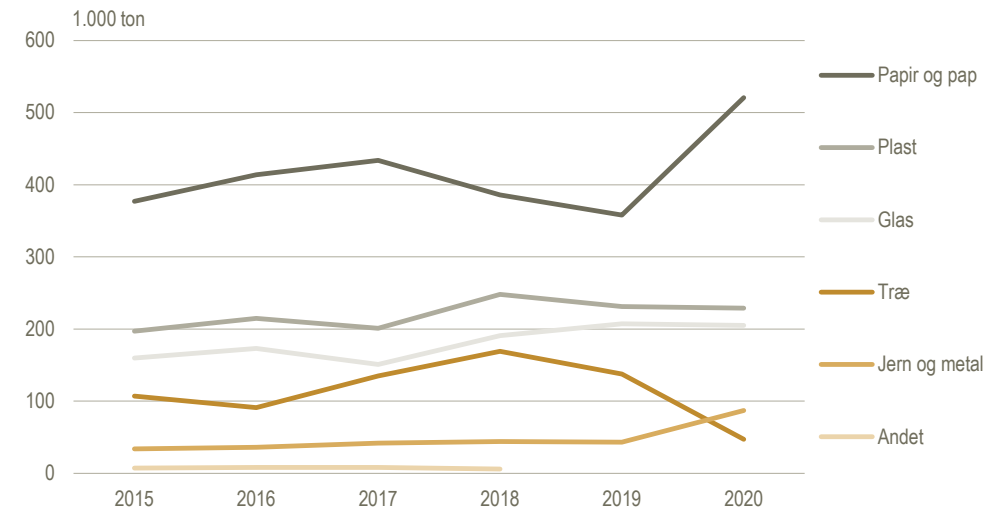
Udviklingen i behandlingen af affald viser, at en stigende andel af affaldet genanvendes. Mængden af affald der forbrændes, er svagt stigende, mens mængden af affald, der deponeres, er faldende.

Ved genanvendelse af affald sker der en nedbrydning eller findeling, hvorefter de nedbrudte produkter kan indgå som råstof til produktion af samme type produkt som det oprindelige. Genanvendelse sker fx når syltetøjsglas bliver til nyt glas, eller avispapir bliver til æggebakker.

Genanvendelse er derfor ikke det samme som genbrug. Ved genbrug anvendes produktet i sin oprindelige form, men måske til et andet formål eller i en anden sammenhæng end tidligere, fx når tøj og møbler handles på et byttemarked.

I forbindelse med både genanvendelse og genbrug er der gennem mange år udviklet et marked som betyder, at affaldshåndteringen i høj grad er sat i system, og indgår i den cirkulære økonomi.

Figur 12.5.3 Tilgangen af emballage fordelt på emballagetyper

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser udviklingen i tilgangen af emballagetyperne: Glas, plast, papir og pap, jern og metal samt træ. I dag måles der ikke på *forbruget* af emballage, dvs. mængden af emballage i affaldssystemet. I stedet opgøres *tilgangen* af emballage, hvilket vil sige mængden af emballage om produkter, som virksomhederne markedsfører. Tilgangen af emballage er en approksimation til forbruget af emballage. Det bemærkes, at det ikke er opgjort hvilke typer plast, der er tale om.

Tabel 12.5.3 Tilgangen af emballage fordelt på emballagetyper

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	1.000 ton					
Glas	160	173	151	191	207	205
Plast	197	215	201	248	231	229
Papir og pap	377	414	434	386	358	521
Jern og metal	34	36	42	44	43	87
Træ	107	91	135	169	138	47
Andet	7	8	8	6	.	.

Kilde: Miljøstyrelsen.

Udviklingen viser, at det især er tilgangen af emballage baseret på papir og pap, der er steget i det seneste år i forhold til året før, men også emballage baseret på jern og metal er steget. Tilgangen af emballage baseret på andre materialer som plast, glas og træ har været uændret eller faldende.

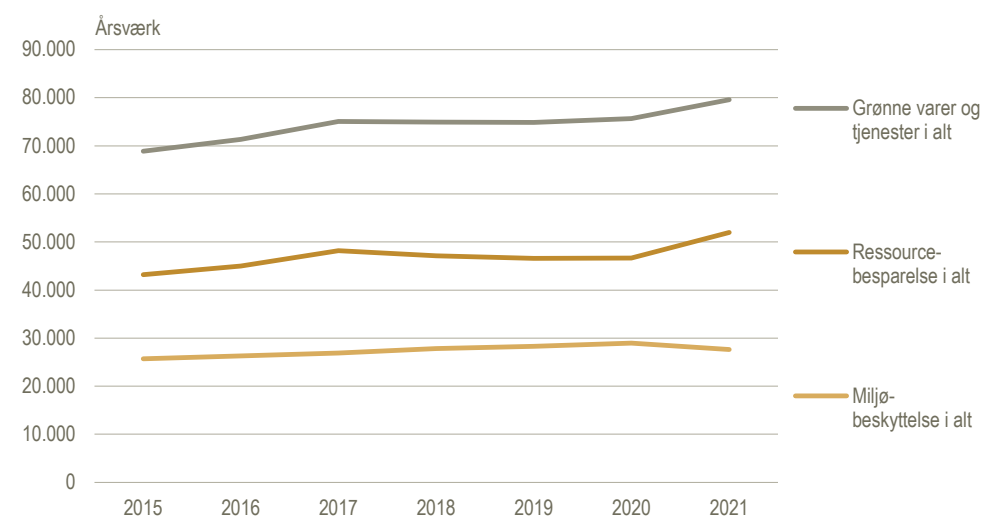
Emballage, og i særlig grad plastemballage, har et stort fokus i befolkningen og hos politikerne. Emballage tjener grundlæggende et nyttigt formål, der sikrer, at varerne beskyttes ved fx transport eller ved opbevaring.

Med den stigende nethandel, hvor varer af alle typer kan bestilles til levering af den enkelte forbruger, er der også et stigende behov for emballage.

Delmål 12.6. Motivér virksomheder til at agere bæredygtigt

Figur 12.6.1 **Antal grønne job**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i antallet af grønne job fordelt på beskæftigelse med miljøbeskyttelse og ressourcebesparelse i erhvervslivets brancher. Grønne job i den offentlige sektor er ikke inkluderet.

Tablet 12.6.1 **Antal grønne job**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	årsværk						
Grønne varer og tjenester i alt	68 902	71 328	75 093	74 942	74 886	75 652	79 617
Miljøbeskyttelse i alt	25 712	26 315	26 893	27 819	28 274	28 978	27 648
Ressourcebesparelse i alt	43 190	45 012	48 200	47 123	46 612	46 674	51 969

Kilde: Danmarks Statistik.

Ved at opgøre antallet af grønne jobs i den private sektor inden for områderne miljøbeskyttelse og ressourcebesparelse gives en indikation af, hvor stort det grønne fokus er, og hvor stor aktivitet der er i virksomhederne i relation til grøn omstilling.

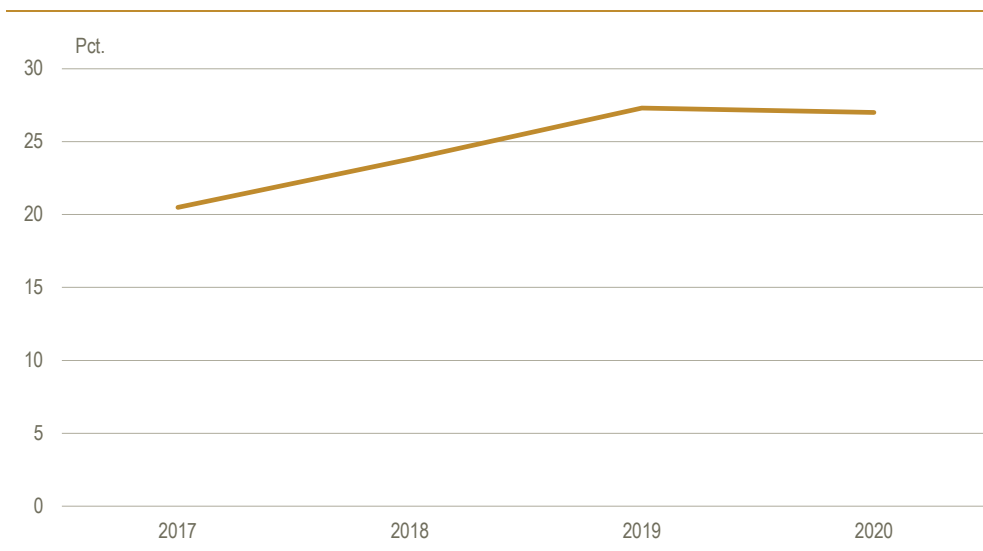
Udviklingen viser, at antallet af grønne jobs samlet set er stigende indenfor miljøbeskyttelse og ressourcebesparelse. Det er især jobs inden for kategorien ”ressourcebesparelse”, der har været i konstant stigning i perioden.

Den grønne omstilling og overgangen til en mere cirkulær økonomi kan medføre skabelsen af nye job i flere forskellige sammenhænge – både højt specialiserede og mere praktisk betonedede job.

Delmål 12.7. Promovér bæredygtighed i offentlige indkøb

Figur 12.7.1 **Udgifter til økologiske varer i forhold til de samlede udgifter til foodservice i den offentlige sektor**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene fra den offentlige sektor viser udviklingen i udgifter til økologiske drikke- og fødevarer i forhold til de samlede udgifter til foodservice. Den offentlige sektor inkluderer i denne opgørelse stat, regioner, kommuner, sociale kasser og fonde.

Tabel 12.7.1 **Udgifter til økologiske varer i forhold til de samlede udgifter til foodservice i den offentlige sektor**

	2017	2018	2019	2020
	pct.			
I alt	20,5	23,8	27,3	27,0

Kilde: Danmarks Statistik.

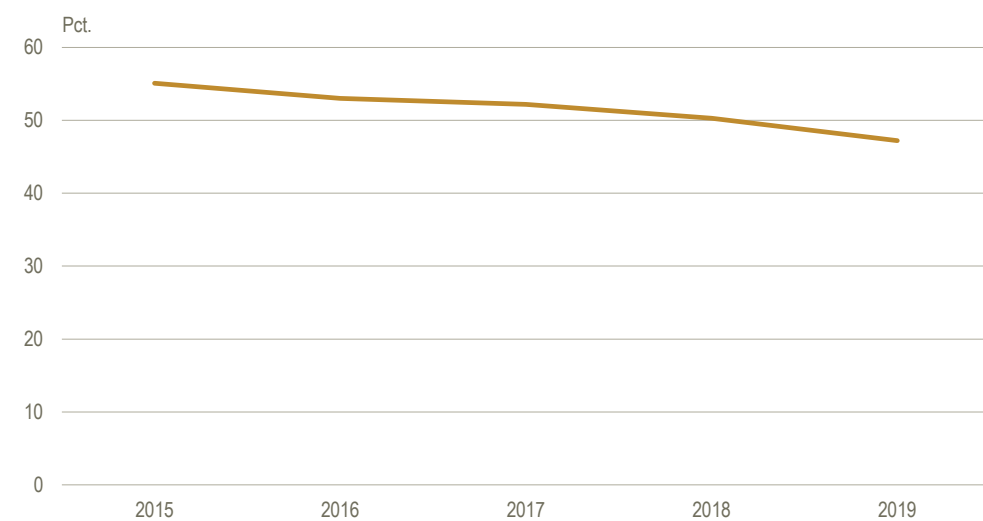
Kommuner, regioner og statslige institutioner har i større eller mindre grad en grøn og bæredygtig indkøbspolitik. Den offentlige sektor køber ind for omkring 300 mia. kr. om året. En del af bæredygtigheden i det offentlige indkøb er økologi i de offentlige institutioner og kantiner på offentlige arbejdspladser.

De økologiske vares andel af de samlede udgifter til foodservice i den offentlige sektor har været stigende i perioden 2017 til 2020. Dette skal ses i sammenhæng med den generelt stigende efterspørgsel på økologiske fødevarer, som også afspejler sig, når offentligt ansatte efterspørger økologiske produkter i deres kantiner, og i bespisningen i offentlige institutioner.

Delmål 12.8.
Giv alle mennesker viden og forståelse for at kunne leve bæredygtigt

Figur 12.8.1 **Andel restaffald i husholdningernes samlede affaldsproduktion**

Kilde: Danmarks Statistik.

Tallene viser udviklingen i andelen af restaffald i forhold til husholdningernes samlede affaldsproduktion. Sorteret affald omfatter organisk affald, inkl. haveaffald, papir og pap, træ, inkl. emballage og imprægnering, glas, inkl. emballage, jern og metal, inkl. emballage, plast og dæk samt elektronik, batterier, mv. Restaffald opgøres som dagrenovation og lignende, forbrændingseget affald og øvrigt affald.

Tabel 12.8.1 **Andel restaffald i husholdningernes samlede affaldsproduktion**

	2015	2016	2017	2018	2019
	pct.				
I alt	55,1	53,0	52,2	50,3	47,2

Kilde: Danmarks Statistik.

Udviklingen over de seneste år viser en tydelig og markant nedgang i omfanget af husholdningernes restaffald. I forlængelse af denne udvikling har kommunerne fra 1. juli 2021 haft pligt til at indsamle husholdningernes affald i 10 fraktioner.

Anvendte kilder og bidrag vedrørende beskrivelse af mål 12:

Kapitlet er udarbejdet med faglig bistand fra DTU Sustain's Enhed for bæredygtighed, der særligt har bidraget til den indledende perspektivering samt i beskrivelsen af mål for bæredygtighed under Målepunkt 12.2.3.

Forbrugerrådet Tænk har især bidraget til den indledende perspektivering samt til Målepunkt 12.3.1 og 12.3.2 samt om madspild. Endelig har Dansk initiativ for Etisk Handel især bidraget til den indledende perspektivering.

- Rapport Vores Mål, september 2020, 2030-panelet
- Danmarks Statistik,
- Miljøstyrelsen
- Helbredseffekter af PFOA, PFNA, PFOS og PFHxS, Sundhedsstyrelsen januar 2022
- Miljø- og fødevarerministeriet
- www.stopspildafmad.org
- Fødevarerstyrelsen
- Energistyrelsen
- Landbrug og fødevarer
- Klimarådet, rapport 2021
- Det miljøøkonomiske råd
- DØRS, Miljø og Økonomi 2021
- Concito
- Dansk nationalt center for fødevarer og jordbrug
- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Regeringens handlingsplan for bæredygtig udvikling
- www.oekologi.dk
- www.altinget.dk
- Forbrugerrådet Tænk (Sustainability survey, Delphi survey, januar 2022)
- Forbrugerrådet Tænk, juni 2021 og marts 2022
- Persson L et al. (2022) Outside the Safe Operating Space of the Planetary Boundary for Novel Entities, *Environ. Sci. Technol.* 2022, 56, 3, 1510-1521, DOI: (10.1021/acs.est.1c04158), <https://pubs.acs.org/doi/10.1021/acs.est.1c04158>
- Aurisano N et al. (2021): Enabling a circular economy for chemicals in plastics, www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2452223621000699
- Steffen W et al. (2015): Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet, *Science*, 2015, 347(6223), www.science.org/doi/10.1126/science.1259855
- Landbrugsstyrelsen, www.lbst.dk – drivhusgasser i landbruget
- Landbrugsstyrelsen, www.lbst.dk – Klima

Mål 14 – Livet i havet

Vi skal bevare og sikre bæredygtig brug af verdens have og deres ressourcer

Perspektiv

En stor del af fritidslivet i Danmark sker gennem rekreative formål i vandet. Derudover er havet grundlaget for, at Danmark har været en førende søfartsnation gennem mange år. Selv om fiskerierhvervet udgør en lille andel af landets samlede BNP, har erhvervet alligevel stor betydning for en række mindre samfund uden for de mest urbaniserede områder. Dermed har det også en væsentlig betydning for den erhvervsmæssige balance i Danmark. Kvaliteten af det danske vandmiljø har derfor ikke alene indflydelse på den økologiske balance og bæredygtighed, men også på balancen i det danske samfund generelt.

Ser vi på mål 14 i forhold til målsætningen om ikke at lade nogen i stikken, er det ikke mindst spørgsmålet om sammenhængskraften og den overordnede balance mellem landsdelene, der kan påvirkes negativt, hvis vi ikke passer på vandmiljøet. Et godt og attraktivt vandmiljø er i væsentligt omfang grundlaget for en lang række erhverv, der tiltrækker medarbejdere og skaber udviklingsmuligheder uden for byerne.

I de danske målepunkter er der derfor stort fokus på at måle, hvordan udledningen af kvælstof og næringsalte samt mikroplast påvirker vandmiljøet og den økologiske balance. Derudover har nogle målepunkter til formål at belyse vandkvaliteten ud fra et sundhedsmæssigt og et rekreativt perspektiv. Endelig handler målepunkterne om opgørelser, der kan belyse fiskeriets bæredygtighed.

I internationalt perspektiv:

Når Danmark sammenlignes internationalt (www.sdgindex.org), fremhæves det, at vi fortsat har væsentlige udfordringer, når det kommer til vandmiljøet, og lige nu er det ikke alle udfordringer, der adresseres i et omfang, der på sigt vil sikre bæredygtighed. Særligt peges på udledning af kemikalier, næringsstoffer og affald i havet samt fiskeri med trawl – der udgør centrale problemstillinger.

Status

Udledningen af kvælstof i danske farvande er trods forbedringer fortsat for høj i forhold til målsætningen om ”god økologisk stand” (www.miljøtilstand.nu). Endvidere viser opgørelsen, at udvaskningen af næringsalte giver anledning til algevækst og medvirker til iltsvind, hvilket har negativ indvirkning på livet i havet.

Et målepunkt handler om antallet af solgte bildæk. Baggrunden for dette er et ønske om at belyse udledningen af mikroplast til vandmiljøet, som på globalt plan udgør et stigende problem, selv om antallet af solgte bildæk i Danmark ikke har været stigende i perioden. Endvidere ses på markører for vandkvaliteten i form af udbredelsen af ålegræs samt kvaliteten af badevandet. Her viser markørerne, at vandkvaliteten i forhold til rekreative formål er god.

Endelig er der behov for at se på fiskeriets bæredygtighed. Her har vi nogle måleproblemer, som gør det vanskeligt at opgøre, om det samlede fiskeri til konsum og industri er bæredygtigt.

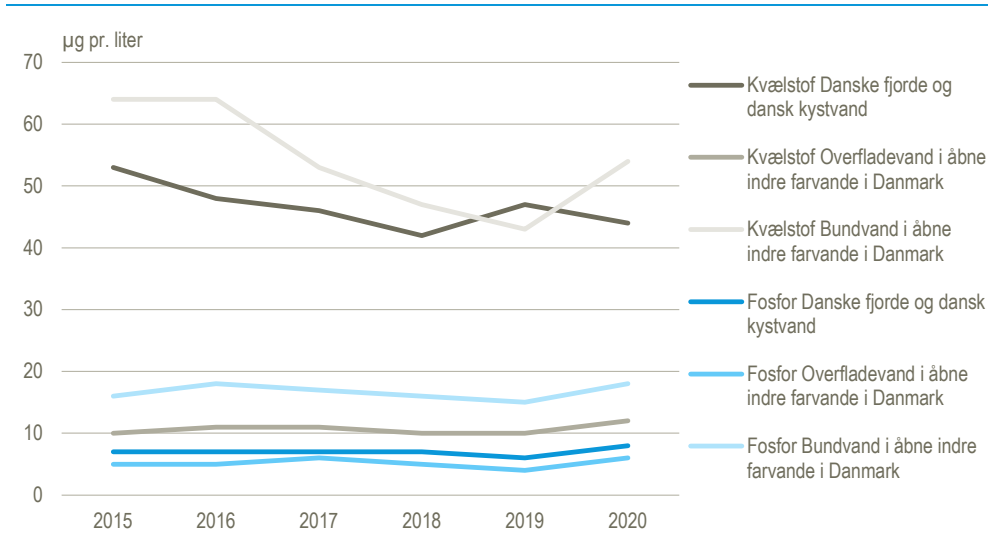
Den seneste status på de danske målepunkter:

Delmål 14.1. Réducer havforurening

Figur 14.1.1a

Niveau af kvælstof og fosfor i fjorde, kystvand og åbne indre farvande

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i årsmiddelværdien af henholdsvis kvælstof og fosfor i fjorde, kystvand og åbne indre farvande. Kvælstof er et uorganisk stof, der indbefatter summen af nitrat, nitrit og ammonium. Ved fosfor er der tale om et opløst uorganisk fosfor, dvs. et fosfat. Begge stoffer kan optages af planter til primærproduktion.

Tabel 14.1.1a

Niveau af kvælstof og fosfor i fjorde, kystvand og åbne indre farvande

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
µg pr. liter						
Kvælstof						
Danske fjorde og dansk kystvand	53	48	46	42	47	44
Overfladevand i åbne indre farvande i Danmark	10	11	11	10	10	12
Bundvand i åbne indre farvande i Danmark	64	64	53	47	43	54
Fosfor						
Danske fjorde og dansk kystvand	7	7	7	7	6	8
Overfladevand i åbne indre farvande i Danmark	5	5	6	5	4	6
Bundvand i åbne indre farvande i Danmark	16	18	17	16	15	18

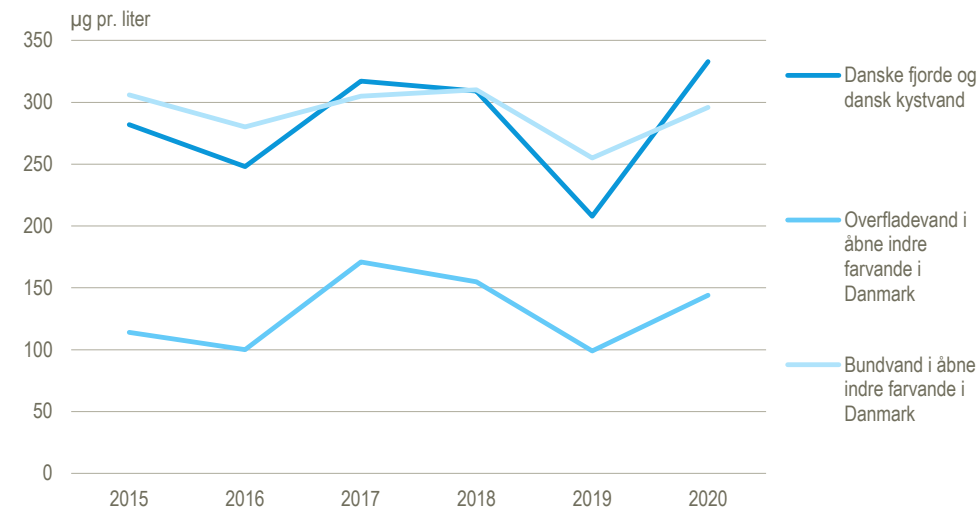
Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Der er siden 1990 generelt sket en markant reduktion i indholdet af kvælstof i overfladevandmiljøet. I perioden siden 2015 er der også sket et fald i forekomsten af kvælstof. Dette skal ses i sammenhæng med, at nogle kilder til produktion af kvælstof i vandmiljøet er blevet reduceret, særligt gødningsanvendelsen i landbruget og udledningen fra rensningsanlæggene (www.miljøtilstand.nu).

Miljøstyrelsen og Aarhus Universitet har beregnet, at den nuværende udledning af kvælstof – på trods af forbedringerne siden 1990 – fortsat er for høj i forhold til den udledning, som vandmiljøet kan tåle, hvis det skal være i ”god økologisk stand” i 2027. Det har Danmark forpligtet sig til i henhold til EU's ”vandrammedirektiv”. (www.miljøtilstand.nu).

I perioden siden 1989 har der ligeledes været en markant reduktion i fosforindholdet i fersk- og kystnært overfladevand, som hovedsageligt er båret af forbedret spildevandsrensning. Reduktionen har været særlig markant i årene frem til 2000, og i perioden siden 2015 har udviklingen været tilnærmelsesvis konstant (Aarhus Universitet, DCE – Nationalt center for miljø og energi, rapport nr. 478, 2021).

Figur 14.1.1b Niveau af silicium i fjorde, kystvand og åbne indre farvande

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i årsmiddelværdien af silicium i overfladevand i fjorde, kystvand og åbne indre farvande.

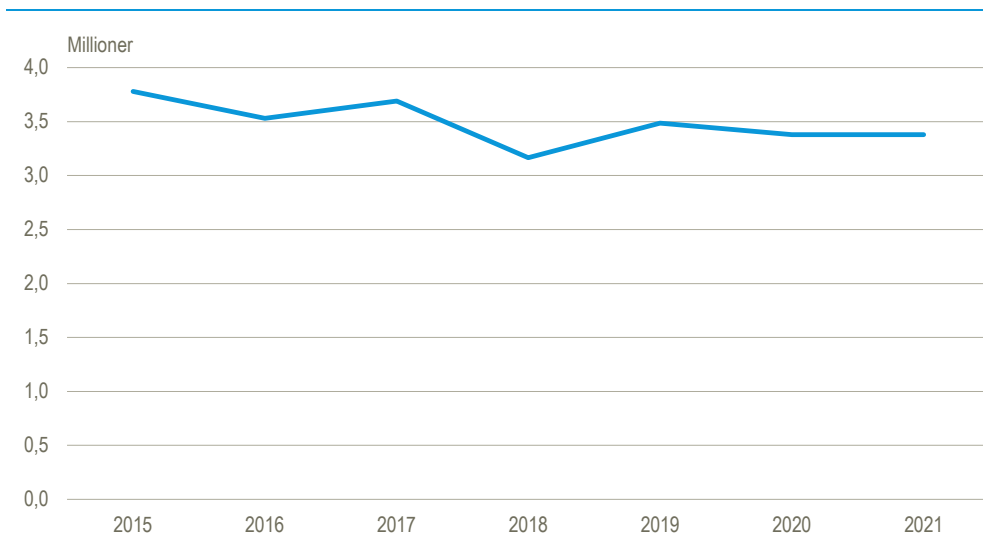
Tabel 14.1.1b Niveau af silicium i fjorde, kystvand og åbne indre farvande

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	µg pr. liter					
Danske fjorde og dansk kystvand	282	248	317	309	208	333
Overfladevand i åbne indre farvande i Danmark	114	100	171	155	99	144
Bundvand i åbne indre farvande i Danmark	306	280	305	310	255	296

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Silicium (Si) er et grundstof, der udgør 27 pct. af massen i jordskorpen. Dermed er silicium det næstmest forekommende grundstof efter ilt. Opløst silicium kan tilføres vandløb naturligt, når nedbør eller grundvand kommer i kontakt med siliciumholdige mineraler. Det er vigtigt, at niveauet af silicium holdes på et nogenlunde konstant niveau, da ændringer kan føre til ændret sammensætning af algevækst og dermed påvirke vandmiljøet og livsbetingelserne for livet i vandet. Iltsvind i forbindelse med algevækst i fjorde og indre danske farvande er en særlig risiko, der har stor betydning for livet i havet.

Figur 14.1.2 Solgte dæk i Danmark

Kilde: Dækbranchens Miljøfond.

Tallene viser udviklingen i antallet af solgte dæk. Opgørelsen omfatter alle solgte dæk i Danmark, herunder nye dæk og dæk, der har fået ny gummi, til personbiler, motorcykler, varebiler, lastbiler, landbrugsmaskiner og entreprenørmaskiner.

Tabel 14.1.2 Solgte dæk i Danmark

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	antal						
I alt	3.781.143	3.529.934	3.691.224	3.167.293	3.487.585	3.379.268	3.379.749

Kilde: Dækbranchens Miljøfond.

Siden 2015 ser vi et mindre fald i antallet af solgte bildæk.

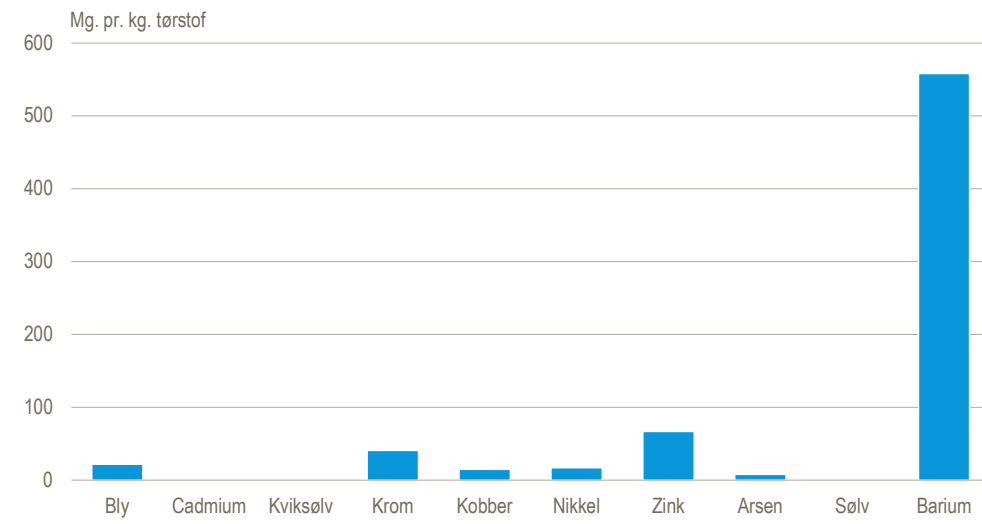
I forbindelse med dette målepunkt skal det understreges, at mikroplast fra bildæk ikke er den eneste kilde til mikroplastforureningen af vandmiljøet. Antallet af solgte bildæk skal derfor alene ses som en indikator for, hvordan problemet med mikroplast i vandmiljøet udvikler sig. Mikroplasten i havet omkring Danmark er også er påvirket af mikroplast fra andre kilder, f.eks. fra udledningen af spildevand, hvor mikrofibre fra kunststoffer som polyester, nylon m.v. indgår fra tekstilvask.

Mikroforurening er identificeret som en trussel mod havets økosystem. I den forbindelse er mikroplast i senere år kommet i fokus, fordi undersøgelser har vist, at der findes mikroplast i næsten alt fiske- og dyreliv. Mikroplasten transporteres over meget store afstande og kommer ifølge undersøgelser i væsentligt omfang fra slid af dæk og fra bremsesystemer på køretøjer (www.videnskab.dk).

I Danmark gennemføres derfor i et samarbejde mellem Ålborg Universitet og Vejdirektoratet et forsøg med at opsamle dele af den mikroplast, der afgives ved vejkørsel. Forsøget går ud på, at man langs en række motorveje har etableret bassiner, der via regnvandet kan indsamle en del af mikroplasten, der efterfølgende kan håndteres som affald. Da transport med biler, både lokalt og globalt plan, forventes at være i vækst de kommende år, er der behov for nærmere at undersøge de skadelige konsekvenser af mikroplast og finde metoder til at begrænse spredningen i havet og i naturen generelt ([www.vejdirektoratet.dk/Pressemeddelelse 22.3.2021](http://www.vejdirektoratet.dk/Pressemeddelelse_22.3.2021)).

Det er vanskeligt at afgøre, om eksponeringen for mikroplast udgør et særligt problem for bestemte befolkningsgrupper i Danmark.

Figur 14.1.3 Koncentration af metaller i havets sediment i de danske farvande. 2004-2012

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet og Miljøstyrelsen.

Tallene viser koncentrationen af metaller opgjort som gennemsnittet for perioden 2004–2012. Ophobning af metaller i sediment er en mangeårig proces og kan variere fra år til år, hvorfor måling af metaller i sediment foretages som et gennemsnit over en flerårig periode.

Tabel 14.1.3 Koncentration af metaller i havets sediment i de danske farvande. 2004-2012

	Koncentration mg. pr. kg. tørstof
Bly	22,0
Cadmium	0,3
Kviksølv	0,1
Krom	41,0
Kobber	15,0
Nikkel	17,0
Zink	67,0
Arsen	8,0
Sølv	..
Barium	558,0

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet og Miljøstyrelsen.

Kvaliteten af det danske vandmiljø overvåges løbende og rapporteres hvert år i en statusrapport (Novana) udarbejdet af Århus Universitet i samarbejde med Miljøstyrelsen. De seneste rapporter er fra 2021 (Miljøstyrelsen, 17.12.2021).

Rapporterne fortæller bl.a. forekomsten af en række metaller i muslinger og fisk. For cadmium og kviksølv gælder, at disse stoffer er giftige i meget små mængder og ikke har kendte nyttevirkninger i organismer. Nikkel, kobber og zink er nødvendige stoffer i levende organismer, men der er snævre grænser mellem nytte- og skadevirkning.

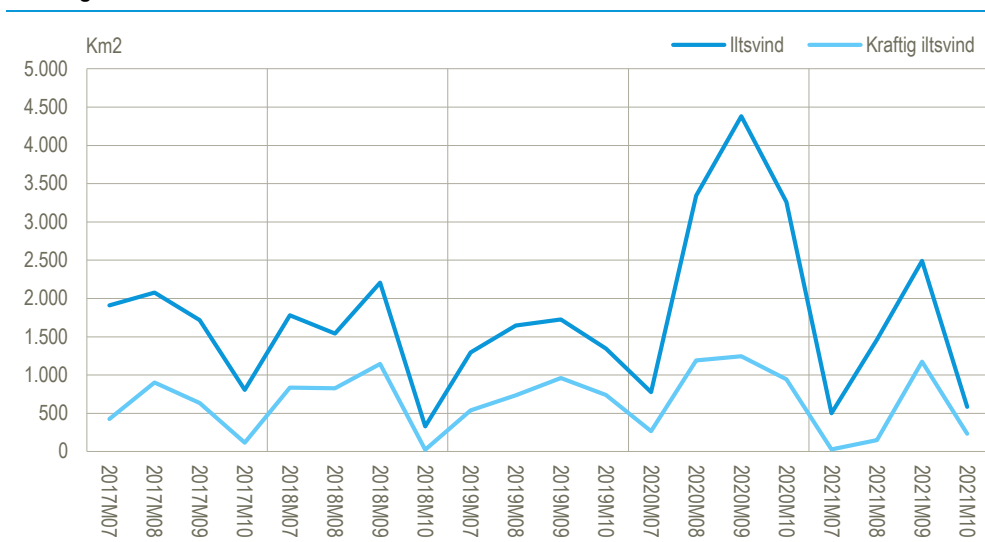
Når det gælder forekomsten af kviksølv, viste undersøgelserne fra 2020, at 39 pct. af fiskeprøverne og 46 pct. af muslingeprøverne havde et højere niveau end de fastsatte grænseværdier. De høje værdier kan give uønskede effekter på fiskespisende rovdyr, men var samtidig væsentligt under fødevaregrænseværdierne. Dog viste en enkelt målepost syd for Kalvebod i København en koncentration i skrubber, der var tæt på Fødevaregrænseværdien. For cadmium og bly var resultaterne for muslinger 59–68 pct. over grænseværdien.

Forekomsten af tungmetaller i vandmiljøet udgør en sundhedsfare og påvirker generelt vandmiljøet i negativ retning.

Delmål 14.2. Beskyt og genopret havets økosystemer

Figur 14.2.1 Omfanget af iltsvind i de indre danske farvande

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i omfanget af iltsvind i de indre danske farvande. Det betegnes som iltsvind, når iltkoncentrationen i vandet er 4 mg ilt pr. liter vand eller lavere, og som kraftigt iltsvind, når koncentrationen er under 2 mg ilt pr. liter vand. Niveaulet mellem 2 og 4 mg ilt pr. liter vand kaldes for moderat iltsvind. Ved moderat iltsvind begynder fisk og mere mobile bunddyr at søge væk. Iltsvind forekommer hovedsageligt fra juli til november, når temperaturen stiger, hvorfor rapporteringen kun forekommer for disse måneder. Sæsonudsvingene fremgår tydeligt af figuren, men det er først og fremmest tendensen i udviklingen over årene, der har betydning for vandmiljøet.

Tabel 14.2.1 Omfanget af iltsvind i de indre danske farvande

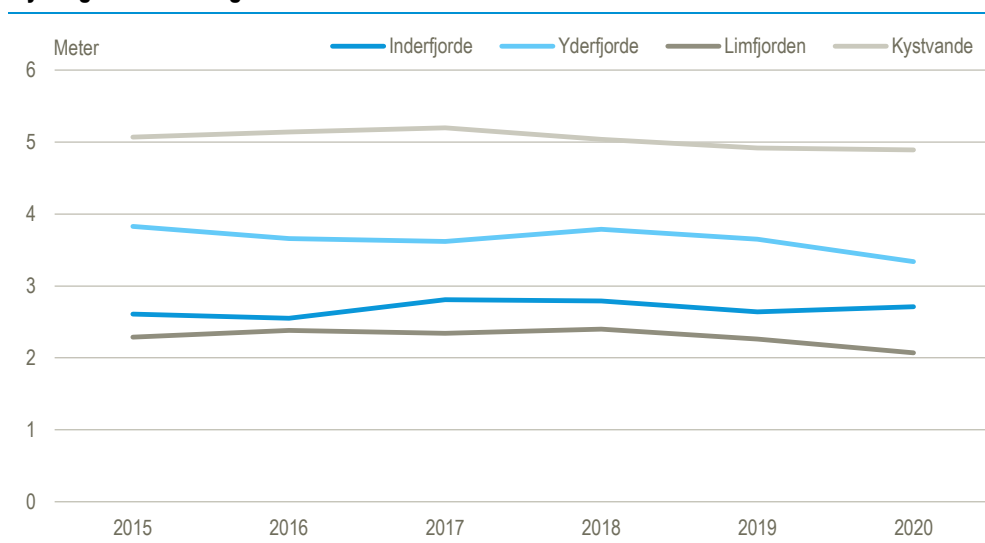
	Iltsvind	
	km ²	
2017M07	1 908	428
2017M08	2 076	903
2017M09	1 717	637
2017M10	807	118
2018M07	1 782	834
2018M08	1 543	828
2018M09	2 207	1 145
2018M10	331	23
2019M07	1 295	538
2019M08	1 645	736
2019M09	1 726	959
2019M10	1 344	741
2020M07	776	267
2020M08	3 342	1 193
2020M09	4 381	1 245
2020M10	3 261	944
2021M07	502	30
2021M08	1 463	150
2021M09	2 489	1 176
2021M10	583	233

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Iltsvindet er i løbet af de seneste hundrede år forøget i hyppighed, udbredelse og varighed som følge af udledning af næringsstoffer i de indre danske farvande. Iltsvindet varierer med årstiderne og er mest udbredt i de sene sommer måneder og frem til november. Over de senere år har det moderate iltsvind været let faldende. Set over en længere periode tilbage fra 1980'erne har iltsvindet generelt været faldende.

Iltsvind opstår, når iltforbruget i bundvandet er større end ilttilførslen. Iltforbruget sker ved mikroorganismers nedbrydning af organisk stof. Ilttilførslen er først og fremmest styret af vind- og strømforholdene, som er afgørende for opblanding af atmosfærens ilt med vandet og udskiftningen af vandet på bunden. (Iltsvindsrapport DCE, 5. november 2021 Århus universitet)

Figur 14.2.2 Dybdegrænse for ålegræs i de indre danske farvande

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i dybdegrænsen for ålegræs i de indre danske farvande opdelt i fjorde og kystvande.

Tabel 14.2.2 Dybdegrænse for ålegræs i de indre danske farvande

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	meter					
Inderfjorde	2,61	2,55	2,81	2,79	2,64	2,71
Yderfjorde	3,83	3,66	3,62	3,79	3,65	3,34
Limfjorden	2,29	2,38	2,34	2,4	2,26	2,07
Kystvande	5,07	5,14	5,2	5,04	4,92	4,89

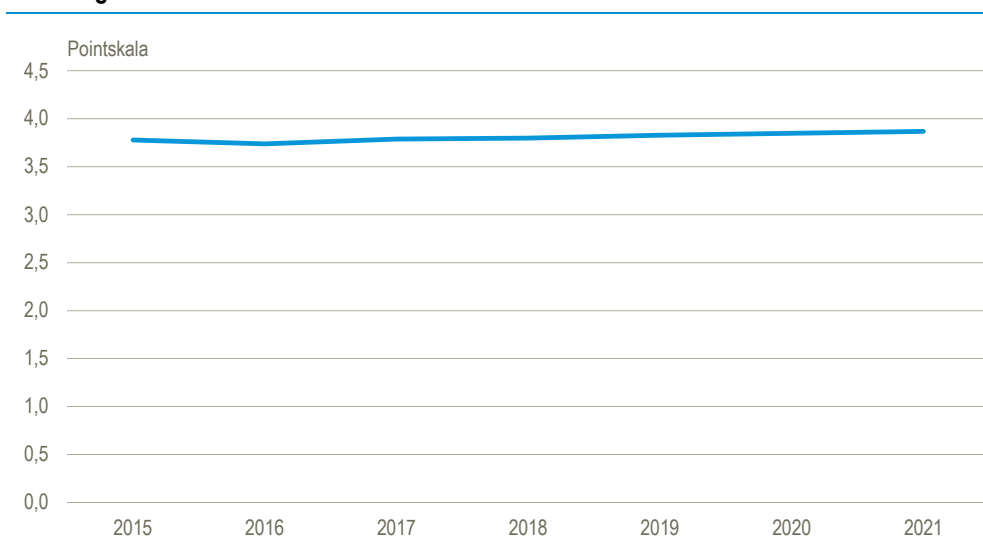
Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

EU's Vandrammedirektiv (VRD) har som målsætning, at alle vandområder opnår mindst "god økologisk tilstand", hvilket er defineret som en tilstand, der er svagt påvirket af menneskelig aktivitet og kun afviger lidt fra, hvad der normalt gælder under uforstyrrede forhold (Ålegræsrapport DCE, nr. 390, 2000, Århus Universitet).

Udbredelsen af ålegræs kan være en indikator for den generelle sundhedstilstand af vandmiljø, fordi ålegræsset medvirker til at sikre en økologisk balance i vandmiljøet. Det er derfor gavnligt for vandmiljøet, hvis ålegræsset udbredes til dybere vandmiljøer. Når ålegræssets dybdegrænse stiger, er det således tegn på en positiv udvikling, mens en faldende dybdegrænse indikerer det modsatte. I de målinger, der er til rådighed, ses ingen markant udvikling, hverken positiv eller negativ retning.

Ud over at være en vigtig overordnet indikator-art er ålegræsset også vigtig som "virkemiddel" både i næringsstof- og CO₂- sammenhæng, da ålegræsset optager næringsstoffer og kulstof fra vandet og dermed medvirker til at mitigere både eutrofiering og CO₂-udledning. Derudover bidrager ålegræsset med flere andre økosystemtjenester, især i forbindelse med stabilisering af sedimentet, beskyttelse mod kysterosion og ikke mindst som opvækst- og fourageringsområde for fisk, skaldyr og deres yngel.

Figur 14.2.3 Udvikling i badevandskvaliteten i Danmark

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser udviklingen i badevandskvaliteten opgjort som et badevandsindeks. Miljøstyrelsen indsamler årligt tests af badevandet fra kommunerne. I testene screenes der for indikatorbakterier (fækale colibakterier), der er skadelige for mennesker. Ud fra testene klassificeres badevandene som excellent (4), good (3), sufficient (2), poor (1) eller not classified (0). Ud fra klassificeringerne opgøres et badevandsindeks med en værdi fra 4 til 0, baseret på et gennemsnit af alle klassificeringerne.

Tabel 14.2.3 **Udvikling i badevandskvaliteten i Danmark**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pointskala						
I alt	3,78	3,74	3,79	3,80	3,83	3,85	3,87

Kilde: Miljøstyrelsen.

Det fremgår af tabellen, at kvaliteten af badevandet i Danmark har et stabilt højt niveau.

En høj badevandskvalitet har høj samfundsværdi, fordi det er af stor betydning, at befolkningen kan bade langs landets 7.000 kilometer lange kystlinje uden sundhedsrisici. Derudover er rent badevand forbundet med et godt havmiljø.

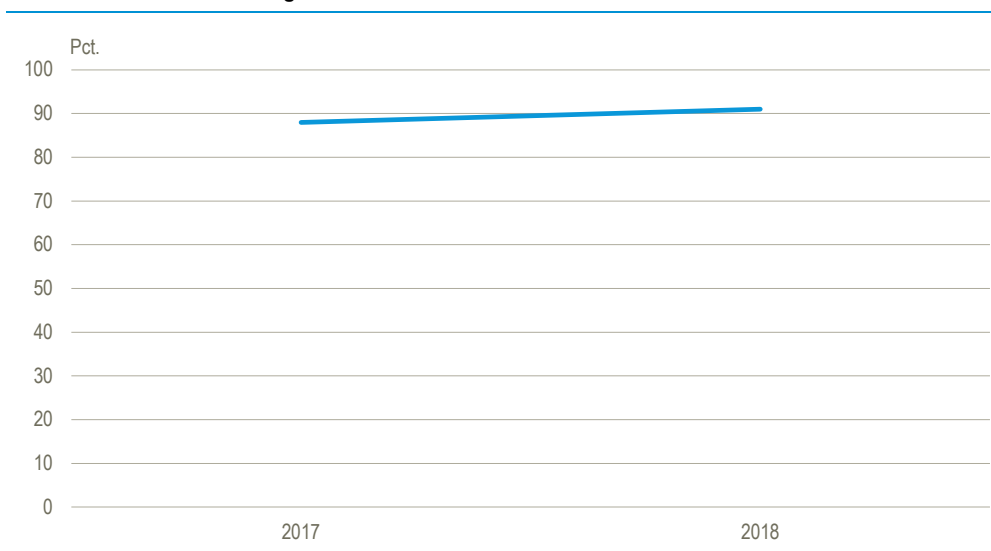
Kvaliteten af badevandet måles løbende, og i den seneste badevandsrapport fra Det Europæiske Miljøagentur, juni 2021 (2019-data), indtager Danmark nu en sjetteplads og er rykket op over lande som Spanien, Italien og Portugal (Miljøstyrelsen, www.miljotilstand.nu).

Kommunerne fører tilsyn med og tager prøver af badevandet. Danmark har en af EU's længste kyststrækninger, og der foretages hvert år målinger ved mere end 1.000 badestrande og badesøer.

Det gavner den rekreative værdi af havet, at badevandet har en høj kvalitet.

Delmål 14.4. Gør fiskeriet bæredygtigt

Figur 14.4.1 **Andel MSC-certificeret fangster i danske farvande**

Kilde: Marine Stewardship Council (MSC).

Tallene viser udviklingen i andelen af fiskefangst, der er MSC-certificeret. Marine Stewardship Council (MSC) blev grundlagt af Verdensnaturfonden og Unilever i 1996 og blev en uafhængig NGO i 1999. MSC certificerer bæredygtigt fiskeri i havet. Aquaculture Stewardship Council (ASC) blev grundlagt i 2010 af Verdensnaturfonden og The Sustainable Trade Initiative (IDH) og er en uafhængig NGO, der certificerer bæredygtig aquakultur og opdræt af fisk, tang og krebsdyr.

Tabel 14.4.1 **Andel MSC-certificeret fangster i danske farvande**

	2017	2018
	pct.	
I alt	88	91

Kilde: Marine Stewardship Council (MSC).

Udviklingen i tallene kan pege i retning af, at en stigende del af det danske erhvervsfiskeri er certificeret, samt at en meget stor andel er klassificeret som bæredygtigt. Ifølge Dansk Fiskeriforening er der i de senere år sket en nedgang i andelen af det samlede certificerede fiskeri, hvilket hænger sammen med, at en del af industrifiskeriet i Nordatlanten ikke længere certificeres.

Hverken Dansk Fiskeriforening eller MSC Danmark udarbejder længere opgørelser af, hvor stor en del af fangster i danske farvande, der er MSC-certificeret. Dette skyldes, at der ikke findes en standard for en sådan opgørelse, herunder hvilke data, man skal medtage. Danske fiskere kan fange fisk i både danske og udenlandske farvande og derefter lande dem i såvel danske som udenlandske havne. Det sker også, at udenlandske fiskere lander fisk i danske havne, der kan være fanget uden for dansk farvand. Ifølge MSC Danmark findes der omfattende data, men da der ikke findes en standard for opgørelsen, foretages den ikke i dag.

MSC-certificeringen indebærer, at det løbende kontrolleres, at fiskeriet sker indenfor bæredygtige fiskebestande, på en måde der ikke indebærer uoprettelig skade på havmiljøet, og at det forvaltes effektivt, så bæredygtighed og økosystem sikres.

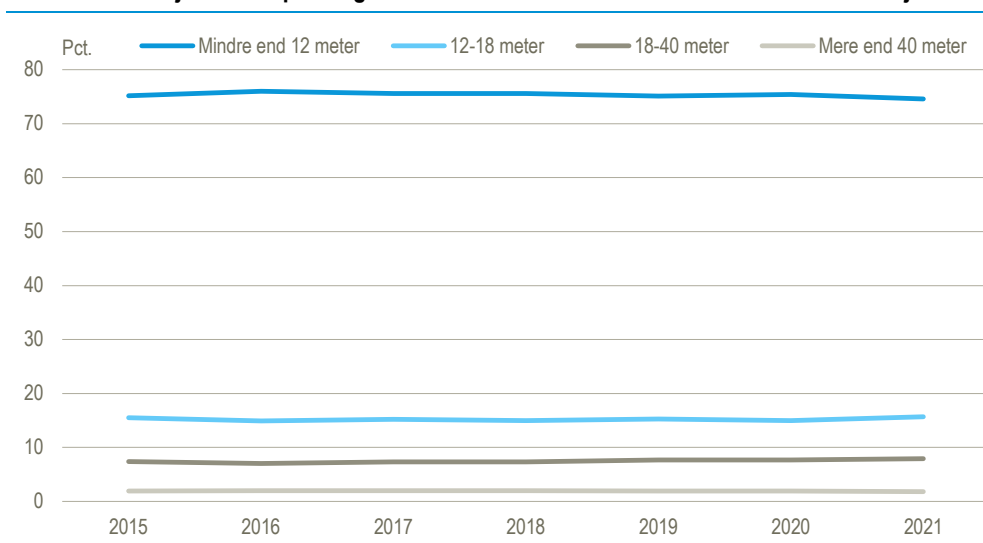
Der findes i debatten om bæredygtighed af fiskeriet også det synspunkt, at fiskeriet trods certificeringen ikke er økologisk og biologisk bæredygtigt på lang sigt. Synspunktet er, at den samlede mængde landede fisk gennem mange år har været faldende, og at årsagen hertil er ”den førte fiskeripolitik og den tilhørende fiskeriforvaltning”. Det synspunkt repræsenteres af foreningen ”Levende Hav”.

Den økologiske balance har betydning for de lokalsamfund, der er afhængige af den indkomst, som havet giver, direkte og indirekte.

Delmål 14.b. Støt småfiskere

Figur 14.b.1 Andelen af fartøjer fordelt på længde i forhold til den samlede flåde af aktive fiskefartøjer

Kilde: Fiskeristyrelsen og Københavns Universitet.

Tallene viser udviklingen i andelen af aktive registrerede fartøjer i hver størrelseskategori i forhold til den samlede aktive fiskeflåde. Fiskefartøjer anses for at være aktive, hvis bruttoomsætningen er over 270.000 kr. om året.

Tabel 14.b.1 Andelen af fartøjer fordelt på længde i forhold til den samlede flåde af aktive fiskefartøjer

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	pct.						
Mindre end 12 meter	75,2	76	75,6	75,6	75,1	75,4	74,6
12-18 meter	15,5	14,9	15,2	15	15,3	15	15,7
18-40 meter	7,4	7	7,3	7,3	7,7	7,7	7,9
Mere end 40 meter	1,9	2	2	2	1,9	1,9	1,8

Kilde: Fiskeristyrelsen og Københavns Universitet.

Bæredygtighed handler blandt andet om, at man passer på fiskebestande, respekterer levesteder og sikrer, at den del af befolkningen, der lever af fiskeri kan bevare deres indkomst og levebrød.

I perioden ses ingen signifikant udvikling i fordelingen mellem størrelsesklasser af den samlede flåde af aktive fiskefartøjer. Det skal endvidere bemærkes, at det samlede antal fartøjer i den danske fiskeflåde er for nedadgående.

Anvendte kilder og bidrag vedrørende beskrivelse af mål 14:

Kapitlet er udarbejdet med faglig bistand fra Tænk tanken Hav.

- www.sdgindex.org
- Handlingsplan for FNs verdensmål, Finansministeriet, juni 2021
- Miljøstyrelsen, www.miljøtilstand.nu
- Aarhus Universitet, DCE – Nationalt center for miljø og energi, rapport nr. 478, www.videnskab.dk 2021
- [www.vejdirektoratet.dk/Pressemeddelelse 22.3.2021](http://www.vejdirektoratet.dk/Pressemeddelelse%2022.3.2021)
- NOVANA-rapporter om naturens tilstand 2020, december 2021, www.miljøstyrelsen.dk
- Iltsvindsrapport DCE, 5. november 2021 Århus universitet
- Ålegræsrapport DCE, nr. 390,2000, Århus Universitet
- Miljøstyrelsen, www.miljøtilstand.nu – badevandskvalitet
- www.fiskeriforening.dk
- www.msc.org/dk
- www.levendehav.dk/

Mål 15 – Livet på land

Vi skal beskytte, genoprette og støtte bæredygtig brug af økosystemer på land, fremme bæredygtigt skovbrug, bekæmpe ørkendannelse, standse udpining af jorden og tab af biodiversitet

Perspektiv

Mål 15 – Livet på land handler grundlæggende om, at vi skal passe på naturen. En natur i balance kan ses som en grundlæggende forudsætning for, at menneskers liv er i balance og udvikler sig på en bæredygtig måde.

Danmark er kendetegnet ved, at 60 pct. af landets areal er opdyrket, og på de resterende 40 pct. skal der være plads til varierende natur, byer, infrastruktur og industri. Hertil kommer, at Danmark er et relativt tæt befolket land med en intensiv arealudnyttelse. Danmark har derfor en væsentlig udfordring med at genoprette og bevare biodiversitet og med at sikre, at de grundlæggende økosystemer på land, i søer og i vandløb fungerer bæredygtigt og i balance. Naturen spiller en vigtig rolle i forhold til vores behov for frisk luft og lys, i forhold til rekreative muligheder og i forhold til udfoldelsen af fritidsaktiviteter.

Bevarelsen af den danske natur og beskyttelsen af særligt udsatte naturområder, dyre- og plantearter har betydning for et bæredygtigt samfund. Det indebærer en indsats med vedligehold af naturområderne, og her ligger et potentiale for udvikling af grønne jobs. Attraktive naturområder kan også være medvirkende til at tiltrække erhvervsaktivitet til udkantsområder.

I internationalt perspektiv:

Set i internationalt perspektiv (www.sdgindex.org) kategoriseres Danmark som et land, der har udfordringer, men som også arbejder målrettet på at løse udfordringerne med gode resultater.

Der peges særligt på det problem, at Danmark som et velstående land gennem import af varer og tjenester har en negativ indvirkning på biodiversitet og økosystemer uden for Danmark.

Balance mellem hensyn

Livet i Danmark er afhængigt af naturen på mange forskellige måder. 80 pct. af menneskers kost kommer fra planter, og landbruget er en vigtig ressource, som skal forvaltes på en måde, der både er bæredygtig og rentabel. Samtidig med at vi skal sørge for, at biodiversiteten ikke lider skade, skal vi altså også have et tilfredsstillende økonomisk grundlag for den landbrugsproduktionen, vi er afhængige af.

Ud over at naturen har direkte betydning for menneskers liv, fx ved at modvirke menneskeskabt klimapåvirkning og danne grundlag for biodiversiteten, spiller den også en vigtig rolle for vores mentale velbefindende ved at tilbyde rekreative udfoldelsesmuligheder. Opretholdelse eller genskabelse af en natur i balance er derfor vigtig af en række forskellige hensyn, der har stor betydning for menneskers liv.

Statusrapporten om ”Livet på land” kan opsummeres således:

- Landarealet, der er udpeget som Natura 2000-område er stabilt på godt 8 pct., hvilket er 10 procentpoint under EU-gennemsnittet.
- Vandarealet, der er udpeget som Natura 2000-område er steget til 17 pct.
- Lidt mere end halvdelen (56 pct.) af de større danske søer vurderes at være i risiko for ikke at nå målet om ”god økologisk tilstand” i 2027.
- Det samlede danske skovareal er i langsom vækst, mens arealet af fredsskov er omtrent uændret i perioden.
- Andelen af skovarealer, der er certificeret efter internationale certificeringsstandarder, er stigende.
- Antallet af almindelige danske ynglefugle har været faldende siden 2015, og skal ses på baggrund af en generel tilbagegang siden medio-1970erne.
- Udviklingen i truede dyre- og plantearter fra 2010 til 2019 viser, at der er flere arter, der er blevet mere truede, end arter, der er mindre truede.

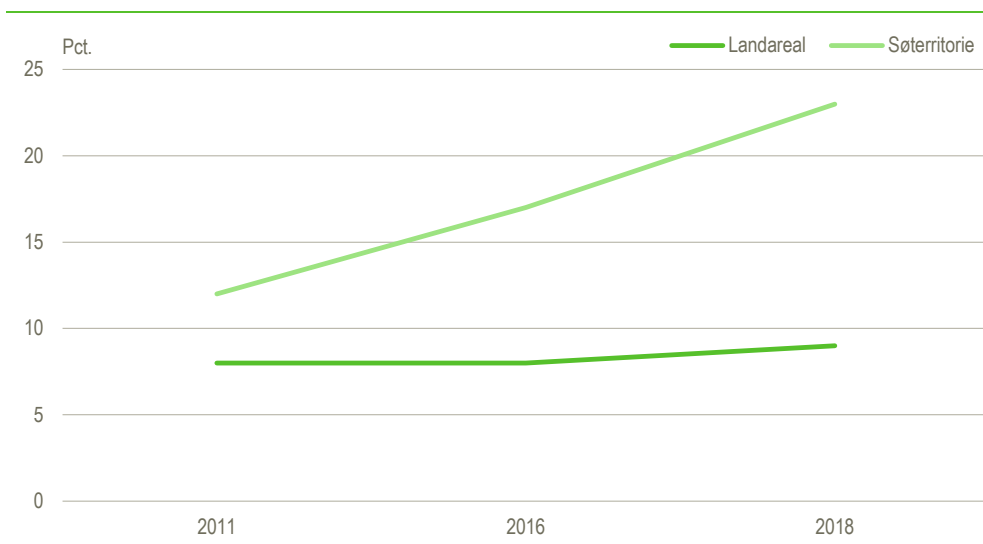
- Der er fastsat målsætning for udbredelse af urørt skov og biodiversitetsskov.
- Antallet af toldkontroller ved de danske grænser, der har ført til konfiskation af truede arter som er forsøgt importeret i strid med Washingtonkonventionen, har været faldende siden 2020.
- Der er udpeget en liste over invasive dyre- og plantearter, som er omfattet af særlige regler for salg, import og udsættelse i naturen.

Den seneste status på de danske målepunkter:

Delmål 15.1. Bevar og genopret økosystemer på land og i ferskvand

Figur 15.1.1 **Andel Natura 2000-områder i forhold til Danmarks samlede areal**

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser udviklingen i andelen af Natura 2000-områder i forhold til Danmarks samlede areal, opdelt på landareal og søterritorie.

Tabel 15.1.1 **Andel Natura 2000-områder i forhold til Danmarks samlede areal**

	2011	2016	2018
	pct.		
Landareal	8	8	9
Søterritorie	12	17	23

Kilde: Miljøstyrelsen (nyeste tal fra 2018)

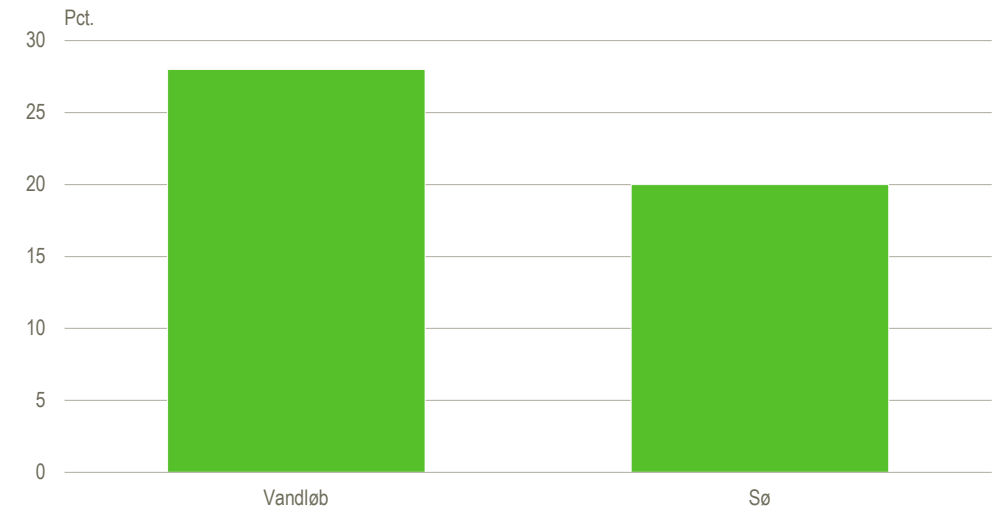
Habitatområderne er udpeget på grundlag af EU's Habitatdirektiv og udgør i alt 22.600 km², hvoraf 3.500 km² er landareal og 19.000 km² er havareal (Miljø- og Fødevareministeriet, juni 2018). Landarealet har været stabilt på ca. 8-9 pct., mens havarealet er steget i perioden fra 2011 til 2018.

Landarealet, der er udpeget som Natura 2000-område, er 10 procentpoint under EU-gennemsnittet. Dette skal ses i sammenhæng med Danmarks arealmæssige størrelse og det forhold, at 60 pct. af det danske landareal er opdyrket landbrugsareal.

Natura 2000 er et fælles europæisk projekt og betegnelsen for et netværk af beskyttede naturområder i EU. Danmark har 269 habitatområder. Hvert område er udpeget enten for at beskytte eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for bestemte naturtyper, dyr- og planterarter. Habitatområderne skal således beskytte naturtyper, der er i fare for at forsvinde i deres naturlige udbredelsesområder.

Beskyttelsen af naturområderne kan indebære en arbejdsindsats i form af vedligehold, og således kan både grønne jobs og erhvervsmuligheder være knyttet til bevarelse og udbygning af naturområderne. Dermed kan attraktive naturområder medvirke til at tiltrække forskellige former for erhvervsaktivitet til udkantsområder.

Figur 15.1.2 Målopfyldelsen for vandkvaliteten i søer og vandløb. 2014-2018

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser status for målopfyldelsen for vandløb og søer. Opfyldelsesprocenterne fremgår af individuelle evalueringer for vandområdedistrikterne Jylland/Fyn, Sjælland, Bornholm og international. Kategorien "international" er et grænseoverskridende vandområdedistrikt, der består af den danske del af vandløbsoplandene, der strækker sig over den dansk-tyske landegrænse. Tilstanden i vandløbene vurderes på baggrund af kvalitetslementerne smådyrsfauna, planter og fisk. Tilstanden i søerne vurderes på baggrund af kvalitets-elementerne fytoplankton (alger eller planteplankton), klorofyl og i de tilfælde, hvor det ikke er muligt at anvende fytoplankton, makrofytter (undervandsplanter) og fisk.

Tabel 15.1.2 Målopfyldelsen for vandkvaliteten i søer og vandløb. 2014-2018

	Vandløb	Sø
	pct.	
I alt	28	20

Kilde: Miljøstyrelsen, tilsvarende opgørelse ses ikke senere.

Målopfyldelsen vedrører Vandmiljøplan 1 (VP1). Vandmiljøplan 3, VP3 (2021-2027) er i høring frem til medio 2022. Det fremgår bl.a. af høringsmaterialet, at kun 5 søer ud af 986 større søer kan siges at være i både god økologisk og god kemisk tilstand (der findes i alt ca. 120.000 søer i Danmark, langt de fleste af søerne er små – kun få er større end 10.000 m²). Opgjort særskilt vurderes 20 pct. af de større søer at være i god økologisk tilstand, mens 30 pct. vurderes at være i god kemisk tilstand. Lidt mere end halvdelen af søerne (56 pct.) vurderes at være i risiko for ikke at nå målet om god tilstand i 2027 (Miljøministeriet, Faktaark 2021 om vandområdeplanerne).

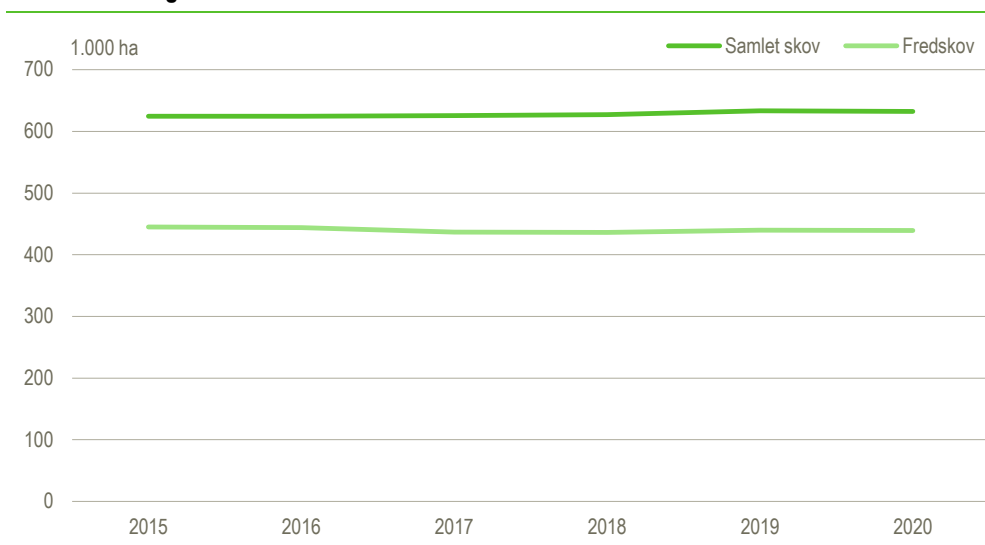
Vandløbenes miljøkvalitet er fastsat efter miljølovens bestemmelser. Den specifikke målsætning for vandløbene fremgår af vandplanerne. Ca. 22.000 km. af de danske vandløb er specifikt målsatte. Hovedparten af disse vandløb har miljømålet "god økologisk tilstand" (Miljøstyrelsen, mst.dk, Søer og Vandløb). Danmark har i alt ca. 69.000 km vandløb, hvor hovedparten er mindre bække og grøfter med en bundbredde på mindre en 2,5 meter.

Kvaliteten af miljøet i søer og vandløb har en betydning for den rekreative værdi og dermed også for de rekreative muligheder, som kommer hele befolkningen til gode. Hertil kommer, at miljøet i søer og vandløb også kan have betydning for det kystnære fiskeri.

Delmål 15.2. Stop skovrydning og genopret ødelagte skove

Figur 15.2.1a Areal af skov og fredskov i Danmark

Kilde: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Tallene viser udviklingen i det samlede areal af skov og fredskov i Danmark målt i 1.000 hektar.

Tabel 15.2.1a Areal af skov og fredskov i Danmark

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	1.000 ha					
Samlet skov	624,8	624,7	625,6	627,3	633,4	632,6
Fredskov	445,2	443,9	436,8	436,1	439,9	439,2

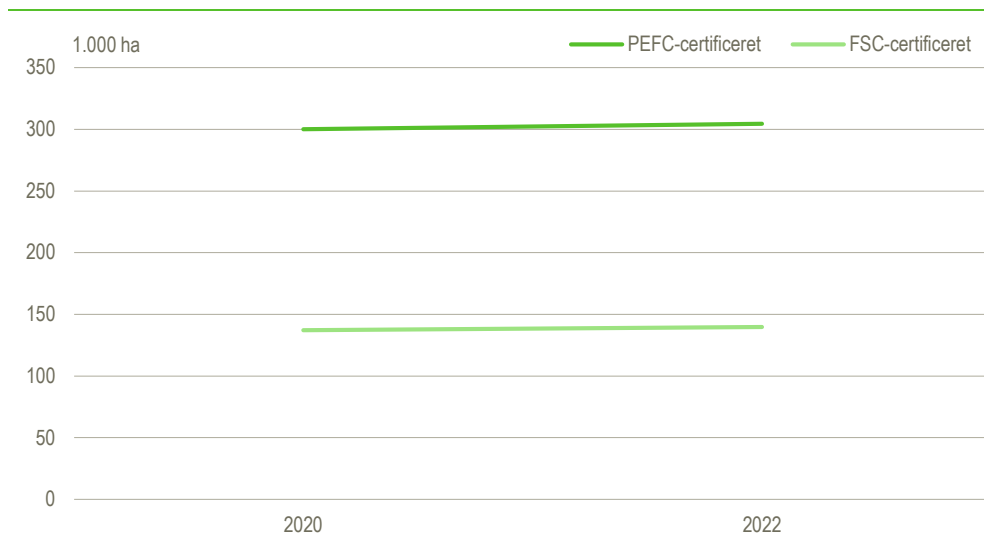
Kilde: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Det samlede danske skovareal er i langsom vækst, mens arealet af fredsskov er nogenlunde konstant over perioden.

Skoven spiller en stor rolle i det samlede kredsløb af CO². Menneskeskabte klimaforandringer skyldes langt overvejende udledning af drivhusgassen CO² til atmosfæren fra afbrænding af fossile brændstoffer og rydning af naturlig vegetation. Klimaforandringerne kan derfor imødegås ved at reducere udledningen af CO², bl.a. gennem brug af vedvarende energikilder samt ved at stoppe rydningen af skov. Skovens træer omsætter CO² via fotosyntese og medvirker derfor til at mindske CO² i atmosfæren.

Skoven spiller også en stor rolle for den samlede biodiversitet. Gamle og store træer tilbyder levesteder for en bred vifte af organismer og har derfor stor betydning for biodiversiteten. Hertil kommer, at træerne repræsenterer lange tidsperioder, hvor forskellige organismer, dyr og planter har tilpasset sig levesteder over tid. I de danske skove er der mere end 1,0 mia. træer, hvoraf størstedelen er små træer (Københavns Universitet, Skovstatistik 2020, publiceret oktober 2021).

Figur 15.2.1b **Areal af bæredygtigheds certificeret skov i Danmark**

Kilde: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Tallene viser PEFC- og FSC-certificeret skovareal i Danmark. Arealet er opgivet i 1.000 hektar.

Tabel 15.2.1b **Areal af bæredygtigheds certificeret skov i Danmark. 2020**

	2020	2022
	1.000 ha	
PEFC-certificeret	300,0	304,5
FSC-certificeret	137,1	139,8

Kilde: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

PEFC og FSC er certificeringsordninger, som dokumenterer, at skoven er forvaltet efter miljømæssige, sociale og økonomisk fastsatte krav. Certificeringen indebærer, at skovejeren kan dokumentere, at praksis for forvaltning af skoven overholder bæredygtige retningslinjer. Alle led i kæden – fra skoven frem til forbrugeren – skal certificeres før produktet kan betegnes som certificeret.

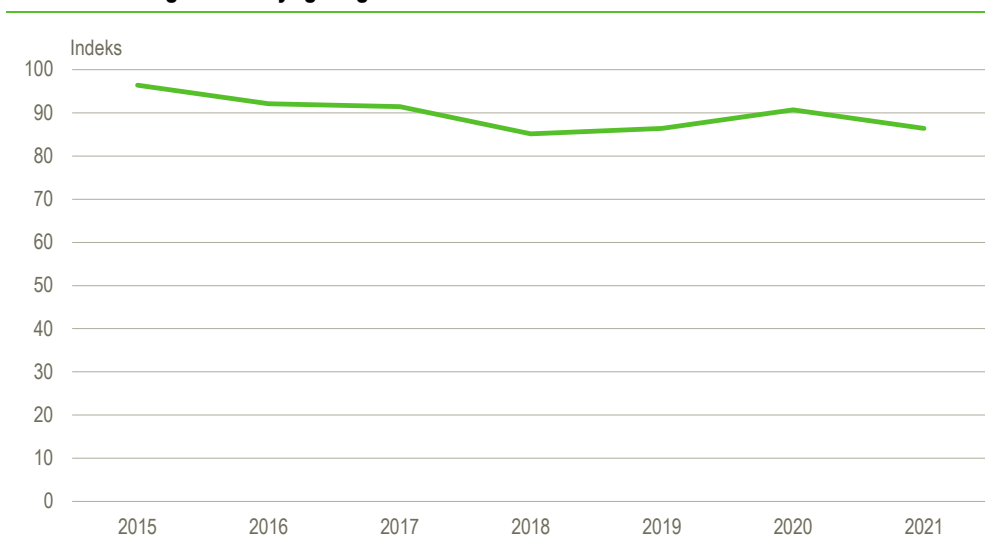
Andelen af skovareal, der er certificeret, er stigende (www.træ.dk – status for certificering). Det certificerede areal kan også omfatte arealer, som ikke er defineret som skovareal, men som er åbne arealer, der kan anvendes til skovbrug.

Gennem certificering tilstræber man at sikre gode forhold for biodiversiteten og vandmiljøet, samt at skovmiljøet vedligeholdes. Endvidere kræver certificeringen, at skovdriften sker på sociale vilkår, der tager hensyn til oprindelige befolkninger og beskæftigelsesforholdene i skovbruget.

Delmål 15.5. Beskyt biodiversitet og naturlige levesteder

Figur 15.5.1 Antal almindelige danske ynglefugle

Kilde: Dansk Ornitologisk Forening.

Tallene viser udviklingen i antallet af ynglefugle inden for 133 arter (almindelige danske ynglefugle). 2010 er indekseret til bestandsindeks 100. Overvågning af de almindelige danske fugle indgår i en samarbejdsaftale mellem Dansk Ornitologisk Forening og Miljø- og Fødevarerministeriet.

Tabel 15.5.1 Antal almindelige danske ynglefugle

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	indeks						
I alt	96,4	92,1	91,4	85,1	86,4	90,7	86,4

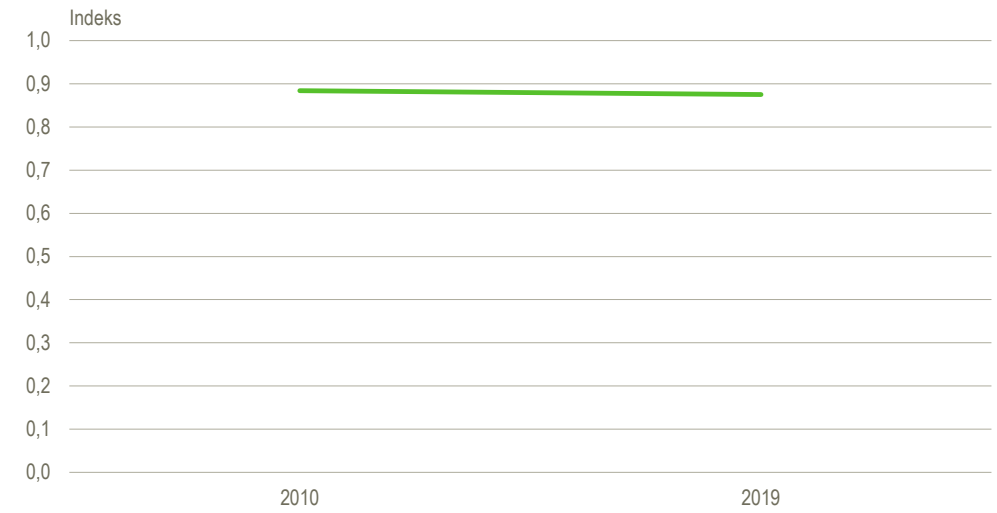
Kilde: Dansk Ornitologisk Forening.

Biodiversiteten i Danmark er generelt under pres, både når det gælder dyr og planter. I den forbindelse kan det være nyttigt med et enkelt og let genkendeligt billede på udviklingen, og her kan antallet af ynglende fugle anvendes som et udtryk for udviklingen i insekternes biodiversitet og fuglernes naturlige levesteder.

Set over en længere periode siden 1976 har antallet af almindelige danske ynglefugle været i vedvarende tilbagegang, men med en del variation fra år til år. I perioden siden 2015 har antallet af ynglende fugle ligeledes været faldende med nogen udsving fra år til år.

Biodiversiteten har stor betydning for, at de økologiske systemer fungerer og sikrer rensning af jord, vand og luft samt bestøvning af vilde planter og afgrøder. Biodiversitet er derfor en grundlæggende forudsætning for et bæredygtigt samfund.

Figur 15.5.2 Det Danske Rødliste indeks

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Tallene viser udviklingen i Rødlisteindekset. En rødlisteindeksværdi på 1 betyder, at alle arter er henført til kategorien livskraftig, mens en indekxværdi på 0 betyder, at alle arter er forsvundet fra Danmark. Rødlisten opdateres hvert 8-10 år.

Tabel 15.5.2 Det Danske Rødliste indeks

	2010	2019
	indeks	
I alt	0,884	0,875

Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Den Danske Rødliste er en samlet oversigt over 13.300 danske arter af dyre- og plante- og svampeliv. Den rummer bl.a. information om, hvor truede de enkelte arter er. Hver art henføres efter en international klassificering til en kategori, der afspejler artens status i den danske natur. Kategoriseringen gennemføres af et panel af eksperter og et kontrolpanel.

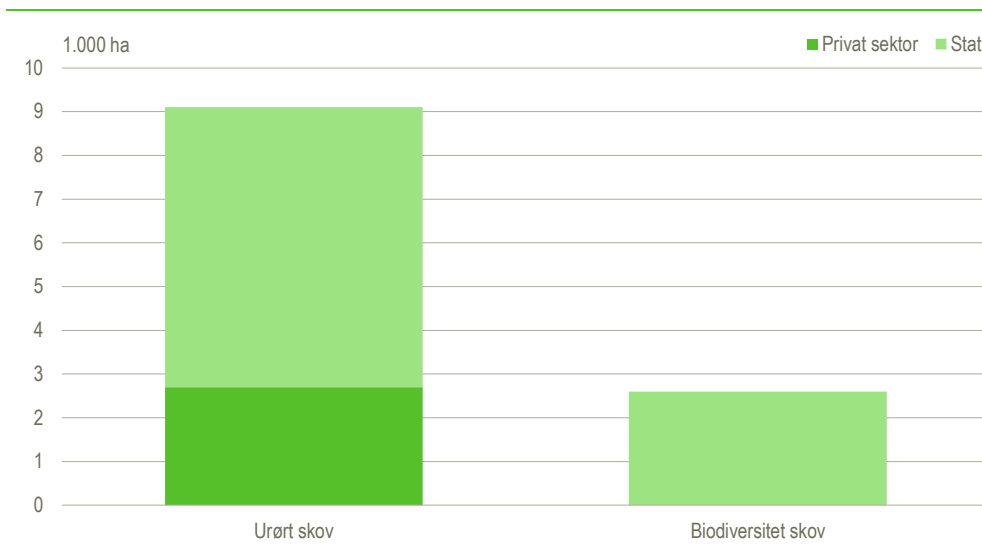
Rødlistevurderingen dokumenterer, at en stor del af danske arter er i risiko for at uddø i Danmark. 41,6 pct. af de undersøgte arter, er i henhold til den senest gennemførte vurdering truede, da de er indsat i kategorierne: Regionalt uddøde, kritisk truede, truede, sårbare og næsten truede.

En sammenligning mellem 2010 og 2019 viser, at arterne generelt er blevet mere truede i perioden. Den viser også, at der er flere arter, der er blevet mere truede, end arter der er blevet mindre truede.

De vigtigste levesteder for rødlistede arter er, ligesom i 2010, skove og græsland efterfulgt af agerland, hvor særligt solitære træer, levende hegn og stengærder udgør vigtige levesteder for en del arter (Århus Universitet, Nationalt center for miljø og energi, Rødliste 2019).

Biodiversitet er en grundlæggende forudsætning for et bæredygtigt samfund. Faldende biodiversitet kan medføre mangel på basale livsbetingelser som fx rent vand og tilstrækkelige afgrøder med bl.a. stigende fødevarepriser til følge.

Figur 15.5.3 Areal af urørt skov og biodiversitetsskov. 2016 – nye udpegede arealer

Kilde: Naturstyrelsen.

Tallene viser arealet af urørt skov og biodiversitetsskov fordelt mellem stat og privatpersoner. Der foreligger ikke et samlet tal for privat biodiversitetsskov.

Tabel 15.5.3 Areal af urørt skov og biodiversitetsskov. 2016 – nye udpegede arealer

	Urørt skov	Biodiversitetsskov
	1.000 ha	
Privat sektor	2,7	-
Stat	6,4	2,6

Kilde: Naturstyrelsen.

Målet med urørt skov er at opnå et skovområde, hvor naturlige dynamikker udfolder sig bedst muligt, og hvor biodiversiteten derved understøttes. Generelt sigter man efter at opnå en tilstand, hvor der er mindst muligt behov for pleje. Der skal dog tages hensyn til indhegninger med græssende dyr, ligesom der skal sikres bekæmpelse af invasive arter.

Målet med biodiversitetsskov er at fremme biodiversiteten, samtidig med at der kan foregå en vis nedsat træproduktion. I biodiversitetsskov forvalter man målrettet til fordel for skovens truede arter. Derudover tager man hensyn til friluftsliv og fortidsminder m.v. Dyrehaven nord for København er et eksempel på en biodiversitetsskov (Naturstyrelsen, retningslinjer for forvaltning, 2018).

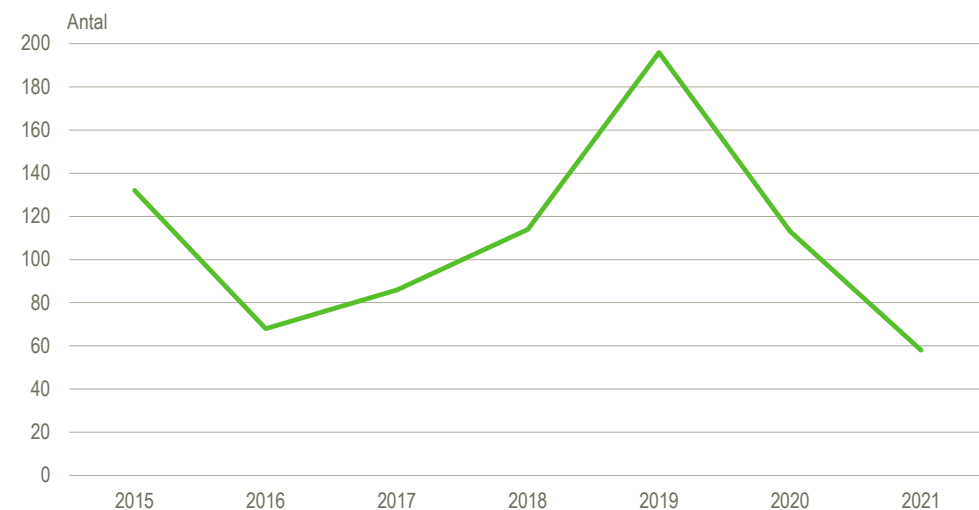
Det er regeringens målsætning, at der i alt skal udpeges skovområder svarende til 22.000 ha (Naturstyrelsen, Udpegning af skov til biodiversitetsformål).

Nye skovområder, der henlægges som urørt skov eller til biodiversitetsskov, bidrager til forbedring af den samlede biodiversitet.

Delmål 15.7. Stop krybskytteri og ulovlig handel med beskyttede arter

Figur 15.7.1 Antal CITES-kontroller, der fører til konfiskation af en eller flere enheder

Kilde: Miljø- og Fødevarerministeriet og Verdensnaturfonden.

Tallene viser udviklingen i antallet af CITES-kontroller, hvor der er konfiskeret en eller flere enheder. Antallet af sager påvirkes af toldernes aktivitet, hvilket vil sige, at der kan være særligt fokus på CITES eller på rejsende fra udvalgte destinationer i en periode. Dette kan medføre flere indberettede overtrædelser, der ellers ikke ville være opdaget, hvis der ikke havde været det periodevise fokus.

Tabel 15.7.1 Antal CITES-kontroller, der fører til konfiskation af en eller flere enheder

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	antal						
I alt	132	68	86	114	196	113	58

Kilde: Miljø- og Fødevarerministeriet og Verdensnaturfonden.

CITES-aftalen kaldet Washington-konventionen har været gældende i Danmark siden 1977 og har til formål at sikre overvågning og regulering af handel med vilde dyr og planter. Målet er, at kun den bæredygtige handel tillades, således at der ikke fjernes mere fra bestande af vilde dyr og planter, end bestandene kan bære. I praksis betyder det, at det kræver særlig tilladelse og i visse tilfælde er helt forbudt at handle med visse dyr og planter. CITES omfatter 5.000 dyrearter og 28.000 plantearter.

I Danmark gælder EU's lovgivning på området, som er skærpet i forhold til konventionens minimumskrav (Miljøstyrelsen, CITES).

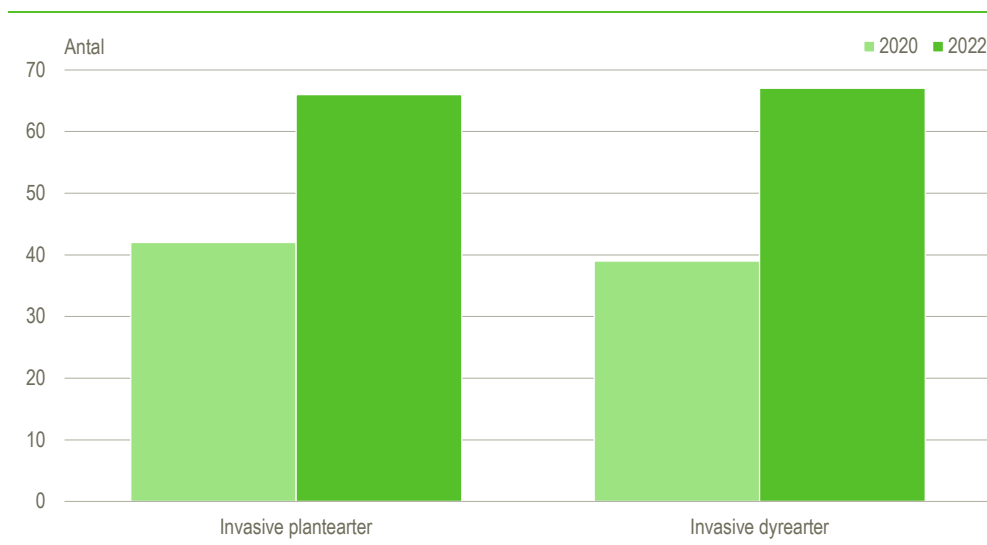
Antallet af CITES-kontroller, der har ført til konfiskation, har været faldende i perioden siden 2015 særligt fra 2020.

Kontrollen med import af truede arter sikrer opretholdelsen af biodiversiteten i sårbare naturområder, som ofte befinder sig i lande med lavere gennemsnitsindkomst end i Danmark. Danmark medvirker herved til at opretholde biodiversitet og indkomstgrundlag i mindre velstående lande.

Delmål 15.8. Begræns invasive arter

Figur 15.8.1 Antal invasive arter

Kilde: Miljøstyrelsen.

Tallene viser antallet af invasive plante- og dyrearter. På Miljøstyrelsens hjemmeside om invasive arter fremgår, at der er 136 invasive arter i Danmark, som har en negativ påvirkning på de hjemmehørende arter og økosystemer.

<https://mst.dk/natur-vand/natur/invasive-arter/hvilke-arter-er-invasive/>

Tabel 15.8.1 Antal invasive arter

	2020	2022
	antal	
Invasive plantearter	42	66
Invasive dyrearter	39	67

Kilde: Miljøstyrelsen.

Invasive arter er dyr og planter, der ikke er naturligt hjemmehørende i et område, men på et tidspunkt er blevet introduceret af mennesker, og som samtidig har en negativ effekt på den oprindelige biodiversitet. Invasive arter har ofte kun få eller ingen naturlige fjender, og de presser derfor hjemmehørende danske arter væk fra deres levesteder eller ligefrem udrydder dem.

Med ændringerne i klimaet som følge af den globale opvarmning og menneskers stigende rejseaktivitet forventes invasive arter i stigende grad at blive en udfordring.

I Danmark er der vedtaget en national liste over invasive arter. De invasive arter på den nationale liste er omfattet af regler om salg, import og udsættelse i naturen, der er fastsat i en bekendtgørelse.

Kontrol med og bekæmpelse af invasive arter er af betydning for opretholdelse af den danske natur og de naturtyper, som er kendetegnede for landet.

Anvendte kilder vedrørende beskrivelse af mål 15:

- Natura 2000-områder, Miljø- og Fødevareministeriet juni 2018
- Danmarks Naturfredningsforening, www.dn.dk
- Miljøministeriet, Fakta-ark 2021 om vandområdeplanerne
- Miljøstyrelsen, www.mst.dk, Søer og Vandløb
- Skovstatistik 2020, Københavns Universitet Institut for Geovidenskab og naturforvaltning, oktober 2021
- www.PECF.dk
- www.FCE.dk
- Dansk Ornitologisk forening, www.dof.dk, DOFbasen
- Nationalt Center for Miljø og Energi, Her lever de truede arter, januar 2022, Vigtigste levesteder for rødlistede arter i Danmark, rapport nr. 470 2021
- Naturstyrelsen, Retningslinjer for forvaltning, 2018 samt Udpegning af skov til biodiversitetsformål
- Miljøstyrelsen, www.mst.dk, CITES
- www.træ.dk – status for certificering

Kapitel 4: 2030-panelets anbefalinger

Det er væsentligt for 2030-panelet, at statusrapportens konklusioner og resultater bruges som løftestang til ny handling på de områder, hvor opfyldelsen af verdensmålene i en dansk kontekst er utilfredsstillende. Med afsæt i data og fund i kapitel 3, kommer 2030-panelet derfor med en række konkrete anbefalinger til handling for at imødekomme de udfordringer der er på Verdensmål 4 – Kvalitetsuddannelse, Verdensmål 5 – Ligestilling, Verdensmål 12 – Ansvarligt forbrug og produktion, Verdensmål 14 – Livet i havet, og Verdensmål 15 – Livet på land. Det er væsentligt at understrege, at konklusionerne i kapitel 3 giver et øjebliksbillede – men ikke det fulde billede – på udviklinger i Danmark, da det ikke er alle områder, der er fyldestgørende data og indikatorer på.

Derudover kommer panelet med en række anbefalinger til regeringens initiativ om at konsekvensvurdere lovforslag i forhold til deres effekt på verdensmålene. Det er nemlig helt afgørende for panelet at bidrage til at sikre, at konsekvensvurderingerne fremadrettet bliver et stærkt redskab i udviklingen af ny lovgivning, så bæredygtighed altid er for øje.

Det er panelets ambition at udkomme med en årlig statusrapport, så der løbende sættes fokus på status på alle verdensmål. Dermed vil panelets tværfaglige viden og kompetencer komme i spil løbende. Styrken ved panelet er ikke desto mindre at bakke op om og arbejde som et samlet panel på tværs af alle de snitflader, som forbinder arbejdet med at opnå verdensmålene i Danmark og internationalt. Derfor kommer her en opsummering af 2030-panelets fælles anbefalinger i nærværende kapitel:

Verdensmål 4 – Kvalitetsuddannelse:

1. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer, at uddannelsessystemet giver lige muligheder i uddannelse uanset elevernes baggrund, herunder socioøkonomisk, etnisk og kønsmæssig baggrund. I den sammenhæng skal der arbejdes for en god balance mellem praktisk og teoretisk indhold i uddannelserne.
2. 2030-panelet anbefaler, at der igangsættes et udredningsarbejde, der på baggrund af danske og internationale erfaringer kan komme med konkrete anbefalinger til politiske tiltag, der sikrer et uddannelsessystem, hvor alle samfundsgrupper når deres fulde potentiale.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer en god balance mellem de faglige ambitioner og den alsidige udvikling og trivsel, bl.a. ved at undgå et ensidigt karakter- og prøvofokus og ved at sikre en velbalanceret indholdsmængde i undervisningen, der levner plads til indsatser, der styrker børn og unges trivsel og mentale sundhed.
4. 2030-panelet anbefaler, at uddannelse i verdensmål og bæredygtig udvikling integreres som en national prioritet i den danske uddannelsessektor, og at der opsættes krav om og de nødvendige støttestrukturer for at fremme uddannelsesinstitutionernes bidrag til en bæredygtig udvikling.
5. 2030-panelet anbefaler, at regeringen fortsætter støtten til de otte UBU-uddannelsespartnerskaber frem mod 2025 og prioriterer midler til kompetenceudvikling af undervisere i hvordan man arbejder med bæredygtighed i eget fag og tværfagligt, til forsøgs- og udviklingsarbejde, bæredygtig uddannelsesforskning og til efteruddannelse.

Verdensmål 5 – Ligestilling mellem kønnene:

1. 2030-panelet anbefaler, at der nedbrydes barrierer og identificeres virkemidler, der gør endeligt op med uligheden i de stillinger, der sætter kursen for samfundets udvikling, og som typisk er bedst lønnet.
2. 2030-panelet anbefaler, at der iværksættes konkrete indsatser rettet mod nedbringelse af vold, seksuel chikane og seksualforbrydelser.

3. 2030-panelet anbefaler, at der arbejdes med incitamentsstrukturer og informationskampagner som kan skabe et mindre kønsopdelt uddannelsesvalg. Dette indebærer fx at motivere kvinder til i højere grad at søge mod IKT-området, for at sikre mere lige repræsentation på det teknologiske område samt at motivere mænd til i højere grad at søge mod relations- og omsorgsfag.
4. 2030-panelet anbefaler, at fokus på ligestillings- og mangfoldighedsvurderinger øges i konsekvensvurdering af nye lovforslag, for at sikre, at samfundets etniske minoritetsgrupper og herboende oprindelige folk ikke rammes unødigt.

Verdensmål 12 -Ansvarligt forbrug og produktion:

1. 2030-panelet anbefaler, at der udarbejdes en national handlingsplan, til fastlæggelse af de politiske rammebetingelser, der gør det nemt, attraktivt og praktisk at udøve et ansvarligt forbrug og produktion for alle sektorer i samfundet.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer ansvarligt forbrug i praksis for private husholdninger samt den private og offentlige sektor gennem viden, data, rammevilkår og vejledninger, som gør det er nemt og attraktivt at tage det mest ansvarlige valg.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen understøtter recirkulering, genanvendelse og nedbringelse af alle former for spild fx ved, at data om affalds- og materialestrømme standardiseres og aktualiseres, så relevante data kan anvendes på tværs af systemer og til monitorering af grønne indsatser i den offentlige og private sektor.
4. 2030-panelet anbefaler, at regeringen arbejder for, at det bliver muligt at belyse den samlede belastning af ressourcer, der skyldes dansk forbrug og produktion ift. den sociale, økonomiske og miljømæssige belastning i både ind- og udland.
5. 2030-panelet anbefaler, at regeringen forpligter og understøtter offentlige indkøbere til at udnytte de muligheder, der er for at integrere samfundsmæssige hensyn i udbudsprocedurer, herunder særligt muligheden for at stille krav til ethvert trin i hele varen eller ydelsens livscyklus, herunder dens produktion, og at disse krav indtænker klima og andre indvirkninger på mennesker og miljø.

Verdensmål 14 – Livet i havet:

1. 2030-panelet anbefaler, at der etableres flere beskyttede marine områder, der vælges og forvaltes med ønske om at beskytte økosystemerne der findes deri, også jf. retningslinjerne i Biodiversitetskonventionen.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen iværksætter initiativer og styrker det internationale samarbejde for at leve op til EU's målsætninger om havmiljø som beskrevet i EU's Vandrammedirektiv. Der bør bl.a. iværksættes konkrete initiativer for at nedbringe udledningen af kvælstof for at sikre en bedre økologisk vandtilstand.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen øger indsatsen for naturgenopretning i det kystnære havmiljø, eksempelvis i form af udplantning af ålegræs og etablering af stenrev.
4. 2030-panelet anbefaler, at der iværksættes initiativer for i højere grad at reducere udledningen af forurenende stoffer i havet, herunder f.eks. hormonlignende stoffer, pfas, tungmetaller og mikroplastik. Udledningen af mikroplastik bør desuden måles med et mere nuanceret datagrundlag og indikatorer.
5. 2030-panelet anbefaler at øge transparens om hvor stor en andel af fangster i de danske farvande, der er MSC-certificeret.

Verdensmål 15 – Livet på land:

1. 2030-panelet anbefaler, at regeringen udvikler en dansk biodiversitetsstrategi og handlingsplan, der følger retningslinjerne i Biodiversitetskonventionen. En sådan strategi skal omfatte både naturen i det åbne land, naturen i havet og naturen i byerne.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen øger indsatsen for og afsætter de tilstrækkelige ressourcer til at forbedre naturtilstanden, f.eks. udlægger flere og større

sammenhængende naturområder, hvor naturen passer sig selv og sætter mere fokus på en målrettet indsats for naturtyper og arter.

Konsekvensvurderinger af lovforslag ift. verdensmålene:

1. 2030-panelet anbefaler, at alle lovforslag, der falder inde for de mål, hvor Danmark er mest udfordret (Verdensmål 2, 12, 13, 14² og 15), samt større, nye lovforslag bør konsekvensvurderes ift. verdensmålene.
2. 2030-panelet anbefaler desuden, at alle lovforslag, der konsekvensvurderes, bør vurderes for både positive og negative konsekvenser.
3. 2030-panelet anbefaler, at konsekvensvurderinger laves sådan, at medlemmer af Folketinget finder dem relevante og brugbare i behandlingen af lovforslag.

Verdensmål 4 – Kvalitetsuddannelse

2030-panelet bemærker, at det overordnet går godt med at sikre opfyldelse af Verdensmål 4 – kvalitetsuddannelse. Dog hæfter 2030-panelet sig ved, at der er områder, hvor det er nødvendigt at gøre en ekstra indsats for at sikre uddannelse og trivsel for alle børn og unge i Danmark.

2030-panelet lægger særligt mærke til, at det i Danmark fortsat er en udfordring at sikre, at alle børn og unge får en ungdomsuddannelse. Den sociale arv og forældres uddannelsesmæssige baggrund har stor betydning for den enkeltes opnåelse af en uddannelse, der sikrer tilknytning til arbejdsmarkedet. Forskning viser fx, at børn fra akademiske hjem klarer sig bedre i uddannelsessystemet end børn fra ikke-akademiske hjem. Derudover er der en gennemgående forskel på, hvordan drenge og piger klarer sig i uddannelsessystemet både på resultater og gennemførelse af uddannelse.

Rapporten har ikke undersøgt gennemførelse af erhvervskompetencegivende uddannelse hos personer med anden etnisk baggrund end dansk, men tal viser, at personer med anden etnisk baggrund end dansk klarer sig dårligere i det danske uddannelsessystem, og at især mænd med anden etnisk baggrund end dansk halter bagefter³. Det gælder selvom der er taget højde for den socioøkonomiske baggrund.

Derudover bider 2030-panelet mærke i, at stress og ensomhed blandt studerende er hyppigt forekommende, og at den generelle trivsel er gået lidt tilbage i grundskolen. Samtidig viser tal, at antallet af børn og unge med psykiske sygdomme er steget markant de sidste ti år⁴. Det er afgørende for børn og unges læring, at de trives, og 2030-panelet finder det derfor uheldigt, at den generelle trivsel er gået lidt tilbage, og at flere børn og unge udfordres af psykiske sygdomme.

Uddannelsessektoren har et særligt ansvar for at give viden og forståelse for at kunne leve bæredygtigt. Det starter med at børn og unge skal undervises i bæredygtig udvikling og verdensborgerskab. 2030-panelet glæder sig over at bæredygtighed er blevet skrevet ind i den nye læreruddannelse og at regeringen støtter de otte uddannelsespartnerskaber, der i september 2022 afleverede deres første rapport⁵ om hvordan verdensmål og bæredygtig udvikling integreres som en national prioritet i hele den danske uddannelsessektor, og at der opsættes krav om uddannelsesinstitutionernes bidrag til en bæredygtig udvikling. Et opbrud med silo-tænkning inden for discipliner og uddannelsessektorer er nødvendig for at understøtte en positiv udvikling og

² SDG Dashboards and Trends/Denmark – Goals where 'significant' or 'major challenges remain', Sustainable Development Report (2022) <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/denmark>

³ Uddannelsesstatistik.dk

⁴ Social- og Indenrigsministeriets Benchmarkingenhed

⁵ "På vej mod uddannelser for bæredygtig udvikling" (september 2022), https://verdensmaalene.cdn.prismic.io/verdensmaalene/0aa1fed7-147f-4b81-a2c5-ccaad351c9b8_UBU_rapport_Sept22.pdf

bør støttes af politiske initiativer. Der bør desuden udarbejdes en national kompetencestrategi, som understøtter et mere bæredygtigt samfund.

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer, at uddannelsessystemet giver lige muligheder i uddannelse uanset elevernes baggrund, herunder socioøkonomisk, etnisk og kønsmæssig baggrund. I den sammenhæng skal der arbejdes for en god balance mellem praktisk og teoretisk indhold i uddannelserne.
2. 2030-panelet anbefaler, at der igangsættes et udredningsarbejde, der på baggrund af danske og internationale erfaringer kan komme med konkrete anbefalinger til politiske tiltag, der sikrer et uddannelsessystem, hvor alle samfundsgrupper når deres fulde potentiale.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer en god balance mellem de faglige ambitioner og den alsidige udvikling og trivsel, bl.a. ved at undgå et ensidigt karakter- og prøvefokus og ved at sikre en velbalanceret indholdsmængde i undervisningen, der levner plads til indsatser, der styrker børn og unges trivsel og mentale sundhed.
4. 2030-panelet anbefaler, at uddannelse i verdensmål og bæredygtig udvikling integreres som en national prioritet i den danske uddannelsessektor, og at der opsættes krav om og de nødvendige støttestrukturer for at fremme uddannelsesinstitutionernes bidrag til en bæredygtig udvikling.
5. 2030-panelet anbefaler, at regeringen fortsætter støtten til de otte UBU-uddannelsespartnerskaber frem mod 2025 og prioriterer midler til kompetenceudvikling af undervisere i hvordan man arbejder med bæredygtighed i eget fag og tværfagligt, til forsøgs- og udviklingsarbejde, bæredygtig uddannelsesforskning og til efteruddannelse.

Verdensmål 5 – Ligestilling mellem kønnene

Omend vi i Danmark har formel ligestilling, er der væsentlige udfordringer med at sikre reel ligestilling mellem kønnene og styrke pigers rettigheder og muligheder. Der kan ud fra de danske målepunkter i kapitlet om Verdensmål 5 peges på tre kerneudfordringer: at stoppe vold og udnyttelse rettet mod kvinder og piger, at sikre kvinders fulde deltagelse i ledelse og beslutningstagning, og at sikre lige rettigheder til økonomisk deltagelse.

Kvinder oplever seksuel chikane tre gange så hyppigt som mænd, og seksualforbrydelser mod kvinder er stigende. Hertil kommer, at den udsatte position, som chikane og vold sætter kvinder i, med stor sandsynlighed bidrager til ulighed i forhold til andre parametre, fordi udgangspunktet for mænd og kvinder ikke er det samme. Et opgør med chikane og vold mod kvinder må altså forventes at have en positivt afsmittende effekt på anden målopfyldelse på ligestillingsdagsordenen.

Når kvinder ikke er ligeligt repræsenteret i andelen af samfundets dommere, topembedspersoner, ledende politikere, forskere og virksomhedsledere, vil de beslutninger, der former samfundet ikke være repræsentative for den befolkning, de vedrører. Hertil kommer, at eksisterende barrierer for kvinders lige repræsentation alt andet lige må formodes at opretholdes og måske endda forstærkes, ligesom kvinders fulde deltagelse i ledelse og beslutningstagning må antages at påvirke kvinders lige mulighed for økonomisk deltagelse. Ved folketingsvalget 2022 har kvinder opnået en andel på 44 pct. af medlemmerne i Folketinget, og det er første gang, at mere end 40 pct. af Folketingets medlemmer er kvinder.

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at der nedbrydes barrierer og identificeres virkemidler, der gør endeligt op med uligheden i de stillinger, der sætter kursen for samfundets udvikling, og som typisk er bedst lønnet.

2. 2030-panelet anbefaler, at der iværksættes konkrete indsatser rettet mod nedbringelse af vold, seksuel chikane og seksualforbrydelser.
3. 2030-panelet anbefaler, at der arbejdes med incitamentsstrukturer og informationskampagner som kan skabe et mindre kønsopdelt uddannelsesvalg. Dette indebærer fx at motivere kvinder til i højere grad at søge mod IKT-området, for at sikre mere lige repræsentation på det teknologiske område samt at motivere mænd til i højere grad at søge mod relations- og omsorgsfag.
4. 2030-panelet anbefaler, at fokus på ligestillings- og mangfoldighedsvurderinger øges i konsekvensvurdering af nye lovforslag, for at sikre, at samfundets etniske minoritetsgrupper og herboende oprindelige folk ikke rammes unødigt.

Verdensmål 12 – Ansvarligt forbrug og produktion

Kapitlet om Verdensmål 12 viser, at ressourceforbruget i Danmark er unødigt højt og meget langt fra 2030-målet om at have et ansvarligt forbrug og produktion. Det kan, og skal der rettes op på. Det danske ressourcetræk og påvirkning af klima, miljø og sociale forhold, som vi har fra vores forbrug og produktion i husholdninger, på offentlige og private arbejdspladser og i virksomheder trækker dybe spor både indenlands og udenlands.

Der er generelt stor vilje til at støtte op om et mere ansvarligt forbrug blandt danskerne, men hverdagens praktik er som udgangspunkt det mest afgørende parameter, der kan stå i kontrast til at udøve et mere ansvarligt forbrug og at handle efter en ansvarlig produktion. Dertil kommer, at der hersker mange misforståelser, hvad angår de bedste bidrag og indsatser til den grønne omstilling. Af andre udfordringer peges der internationalt på den høje danske affaldsproduktion, ubalancer i kvælstofkredsløbet og den høje udledning af CO₂ og SO₂, der alle har negativ indvirkning på miljø og klima. I nærværende rapport er kemikalie- samt plastikudfordringer ikke adresseret, da der ikke er tilstrækkelige data. Manglende målinger på centrale områder bør tænkes med i en helhedsorienteret tilgang til problematikken.

Løsningerne skal findes ved at mindske alle former for spild – herunder fx stoppe unødigt destruktion af nye varer, mindske mad- og tøjspild, og ved at materialer genbruges og genanvendes i højere grad. Produktion af produkter og serviceydelser bør foregå så skånsomt som muligt i forhold til omgivelserne både indenlands og udenlands. Det gælder om at forbrug og produktion i samfundet omstilles til en cirkulær tilgang, således at brugen af nye ressourcer og materialer samt mængden af affald, reduceres og produkter kan bruges i længere tid. Efter endt brug skal mere håndteres til genbrug og genanvendelse frem for at sendes til forbrænding. Det sætter nye krav allerede i designfasen, hvor genanvendelse og anvendelse af kemi skal indtænkes i den cirkulære tilgang. Der er samtidig behov for at skabe større incitament samt større sikkerhed for afsætning af mere ansvarligt producerede produkter fx gennem krav i offentlige udbud, da det ikke alene kan bero på gode viljer og forbrugerefterspørgsel.

2030-panelets anbefalinger til Verdensmål 12 handler overordnet om, at der er behov for en cirkulær omstilling og økonomi, hvor materialer og ressourcer bruges smartere, mere skånsomt og i længere tid. Der bør udarbejdes konkrete handlingsplaner og skabes viden og incitament blandt forbrugere og indkøbere samt sættes politiske rammer, der gør det nemt, attraktivt og praktisk at udøve et mere ansvarligt forbrug og produktion. Det offentlige bør gå foran, inspirere og være med til at sætte barren højt og sikre afsætning. Det bør blive mere attraktivt at producere ansvarligt og cirkulært og prisstrukturen bør afspejle, at forureneren betaler. Sidst men ikke mindst – skal Danmark være foregangsland på den grønne omstilling må vi som samfund tage ansvar for hele værdikæden – fra produktion over anvendelse og genanvendelse til håndtering af affald.

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at der udarbejdes en national handlingsplan, til fastlæggelse af de politiske rammebetingelser, der gør det nemt, attraktivt og praktisk at udøve et ansvarligt forbrug og produktion for alle sektorer i samfundet.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen sikrer ansvarligt forbrug i praksis for private husholdninger samt den private og offentlige sektor gennem viden, data, rammevilkår og vejledninger, som gør det er nemt og attraktivt at tage det mest ansvarlige valg.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen understøtter recirkulering, genanvendelse og nedbringelse af alle former for spild fx ved, at data om affalds- og materialestrømme standardiseres og aktualiseres, så relevante data kan anvendes på tværs af systemer og til monitorering af grønne indsatser i den offentlige og private sektor.
4. 2030-panelet anbefaler, at regeringen arbejder for, at det bliver muligt at belyse den samlede belastning af ressourcer, der skyldes dansk forbrug og produktion ift. den sociale, økonomiske og miljømæssige belastning i både ind- og udland.
5. 2030-panelet anbefaler, at regeringen forpligter og understøtter offentlige indkøbere til at udnytte de muligheder, der er for at integrere samfundsmæssige hensyn i udbudsprocedurer, herunder særligt muligheden for at stille krav til ethvert trin i hele varen eller ydelsens livscyklus, herunder dens produktion, og at disse krav indtænker klima og andre indvirkninger på mennesker og miljø.

Verdensmål 14 – Livet i Havet

Danmark har en stærk kulturel tilknytning til havet med over 8.500 km kyst og et stærkt maritimt erhvervsliv rodfæstet gennem århundreder. Men når det gælder opnåelsen af Verdensmål 14 – Bevaring og sikring af bæredygtig brug af verdens have og deres ressourcer – har Danmark en række udfordringer, der skal løses. Det gælder udledning af kemikalier og næringsstoffer, risiko for øget tilførsel af mikroplast, utilstrækkelig beskyttelse af marine områder, samt mangel på viden om den potentielle miljøpåvirkning af opsætningen af vindmøleparker. Dertil kommer, at klimaforandringer, i form af højere temperaturer og øget nedbør, forstærker effekten af mange andre presfaktorer og generelt forværrer miljøtilstanden i havet.

Danmark lever kun op til målsætningen i mål 14.5 om 10 pct. beskyttet havareal, fordi fuglebeskyttelsesområder indregnes. Indsatsen for at øge andelen af beskyttede marine områder bør derfor styrkes jf. retningslinjerne i Biodiversitetskonventionen⁶.

Selvom udledningen af kvælstof til de danske farvande er faldet, er det stadig for højt til målsætningen om ”god økologisk tilstand” er nået, og Danmark skal derfor reducere udledningen med en fjerdedel for at leve op til EU’s Vandrammedirektiv.

Dokumentationen for udledningen af mikroplast til det danske havmiljø er mangelfuld, men udgør en stadig stigende risiko i takt med bl.a. øget biltrafik (som medfører udledning af plastik fra bildæk). Det er desuden problematisk, at udledningen af mikroplast pt. kun måles ud fra solgte bildæk. Derudover bør der kigges nærmere på den høje forekomst af cadmium og kviksølv i fisk og skaldyr, som i dag er langt over grænseværdien ifølge flere undersøgelser.

Selvom et stigende antal erhvervsfiskere bliver certificerede, er det bekymrende, at det pt. ikke opgøres, hvor stor en del af fangster i danske farvande, der er MSC-certificeret. Certificering er en grundsten i at sikre bæredygtigt fiskeri i Danmark. At syv

⁶ UN Convention on Biological Diversity (2021), A New Global Framework for Managing Nature Through 2030, <https://www.cbd.int/article/draft-1-global-biodiversity-framework>

ud af otte marine habitatnaturtyper er i 'stærk ugunstig bevaringsstatus', vidner desuden om utilstrækkelig indsats i beskyttelsen⁷. Fx er kun 1,4 pct. af de beskyttede områder reelt beskyttet mod fiskeri med bundsløbende redskaber.

Sidst men ikke mindst vil Danmarks udvidelse af vindenergi have en potentielt negativ påvirkning på havmiljøet, som bør undersøges nærmere.

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at der etableres flere beskyttede marine områder, der vælges og forvaltes med ønske om at beskytte økosystemerne der findes deri, også jf. retningslinjerne i Biodiversitetskonventionen.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen iværksætter initiativer og styrker det internationale samarbejde for at leve op til EU's målsætninger om havmiljø som beskrevet i EU's Vandrammedirektiv. Der bør bl.a. iværksættes konkrete initiativer for at nedbringe udledningen af kvælstof for at sikre en bedre økologisk vandtilstand.
3. 2030-panelet anbefaler, at regeringen øger indsatsen for naturgenopretning i det kystnære havmiljø, eksempelvis i form af udplantning af ålegræs og etablering af stenrev.
4. 2030-panelet anbefaler, at der iværksættes initiativer for i højere grad at reducere udledningen af forurenende stoffer i havet, herunder f.eks. hormonlignende stoffer, pfas, tungmetaller og mikroplastik. Udledningen af mikroplastik bør desuden måles med et mere nuanceret datagrundlag og indikatorer.
5. 2030-panelet anbefaler at øge transparens om hvor stor en andel af fangster i de danske farvande, der er MSC-certificeret.

Verdensmål 15 – Livet på Land

I Danmark er stadig flere interesser i spil i forhold til udnyttelsen af vores arealer – både på landet og i byen. Natur, vedvarende energi, infrastruktur, rekreative formål, industri, landbrug og skovbrug og byudvikling er bare nogle af de formål, som vores arealer skal anvendes til. Og i kraft af at der kommer større og større pres på arealerne kommer der også større og større pres på natur og biodiversitet.

Forskning viser, at biodiversiteten i Danmark er under pres ligesom det er tilfældet generelt i verden. Der er derfor brug for en målrettet indsats for at vende den udvikling. Selvom der er mange tiltag i gang, er der stadig mange udfordringer, der skal adresseres.

En helt central udfordring for biodiversiteten er, at naturen mangler plads i det danske landskab. Der er derfor behov for at se på, hvordan man i samspil med de øvrige interesser i det åbne land kan skabe mere plads til levesteder for naturtyper og arter og levesteder for vild natur. Dette kan både ske ved at skabe flere og større sammenhængende naturområder og ved at finde måder at gøre det nemt og attraktivt at indarbejde hensyn til natur og biodiversitet i forbindelse med andre anvendelser og på den måde udnytte synergier mellem forskellige samfundsinteresser. På den måde understøttes en bæredygtig brug af økosystemer og det gøres muligt også fremover at tilgodese de mange interesser, der slås om pladsen.

En sådan indsats vil forudsætte, at der er politisk vilje til at prioritere området og finde de nødvendige ressourcer. Et udgangspunkt for dette vil være, at den danske indsats for natur og biodiversitet genovervejes og der udarbejdes en klar og målrettet strategi for, hvordan de mange interesser og mål kan opnås og forenes. Det Nationale Bioøkonomipanel udkom i september 2022 med en række konkrete anbefalinger til

⁷ Spotlight rapport: Udfordringer for Danmarks opnåelse af verdensmålene – i perioden 2017-2021. Globalt Fokus & 92-gruppen (2021).

politiske indsatsområder og tiltag der kan styrke den grønne omstilling gennem bedre udnyttelse af bioressourcer⁸.

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at regeringen udvikler en dansk biodiversitetsstrategi og handlingsplan, der følger retningslinjerne i Biodiversitetskonventionen. En sådan strategi skal omfatte både naturen i det åbne land, naturen i havet og naturen i byerne.
2. 2030-panelet anbefaler, at regeringen øger indsatsen for og afsætter de tilstrækkelige ressourcer til at forbedre naturtilstanden, f.eks. udlægger flere og større sammenhængende naturområder, hvor naturen passer sig selv og sætter mere fokus på en målrettet indsats for naturtyper og arter. Et eksempel er behovet for at sikre flere end de 75.000 hektar urørt skov i Danmark.

Konsekvensvurderinger på verdensmål

Med den seneste regeringshandlingsplan for FN's verdensmål fra juni 2021 blev det besluttet, at alle lovforslag skal screenes for konsekvenser for verdensmålene. Hvis det i screeningen findes, at et lovforslag har væsentlige og relevante konsekvenser for verdensmålene, skal der udarbejdes en vurdering af konsekvenser for verdensmålene og de 169 delmål, der medtages i lovforslaget under bemærkninger⁹.

Vejledningen til udarbejdelse af konsekvensvurderinger opstiller fire kriterier, der danner grundlag for beslutningen om, hvorvidt et lovforslag skal konsekvensvurderes: 1) væsentlighed, hvor der navnlig lægges vægt på omfanget af konsekvenser, 2) relevans, hvor det bemærkes at flere delmål angiver målsætninger, som Danmark allerede opfylder, og som i dag primært er af relevans for udviklingslande. Det kan dog være relevant, f.eks. hvis omfanget af konsekvenserne er store (væsentlighed). Det understreges, at selvom Danmark klarer det godt på et delmål, kan det stadig være relevant at vurdere. Derudover kan 3) Leave No One Behind-agendaen belyses, hvis den vurderes at være relevant og væsentligt i forbindelse med vurderingen af et delmål og der kan være anledning til at vurdere 4) konsekvenser for global udvikling og udviklingslande, hvis de kan vurderes uden større vanskeligheder og vurderes at være relevante og væsentlige¹⁰.

Konsekvensvurderingerne bygger på en forsøgsordning på baggrund af den tidligere regerings handlingsplan for verdensmål fra 2017. Forsøgsordningen omfattede fire lovforslag fremsat 2017-2020. Rigsrevisionen har i oktober 2020 bemærket, at konsekvensvurderinger udført i forsøgsordningen ikke var tilstrækkeligt dokumenteret, samt at der udelukkende blev vurderet for positive konsekvenser, hvorimod negative konsekvenser ikke blev taget i betragtning. Rigsrevisionen påpegede desuden, at ministerierne ikke var kommet ret langt med konsekvensvurdering i forhold til verdensmålene, samt at der ikke blev argumenteret for udvælgelsen af, hvilke konsekvenser, der beskrives¹¹.

I Folketingsåret 2021/2022 er 61 ud af de 200 lovforslag fremsat af regeringen blevet konsekvensvurderet. Af dem er der kun fundet negative konsekvenser ved fem lovforslag.

⁸ Anbefalinger – Bioressourcer til grøn omstilling, Det Nationale Bioøkonomipanel (september 2022). Anbefalinger pr. september 2022 – Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (fvm.dk).

⁹ Handlingsplan for FN's verdensmål, Regeringen (2021) https://fm.dk/media/24837/handlingsplan-for-fns-verdensmaal_web.pdf

¹⁰ Vejledning 9409 om konsekvensvurdering af lovforslag i forhold til FN's verdensmål for bæredygtig udvikling: <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2021/9409>

¹¹ Ministeriernes arbejde med FN's verdensmål i Danmark, Rigsrevisionen (2020) <https://rigsrevisionen.dk/Media/637830386010298557/SR0120.pdf>

De 61 konsekvensvurderinger indeholder i overvejende grad kun vurdering af konsekvenser ift. et enkelt mål eller delmål og ikke vurderinger af konsekvenser for mål uden for ministeriets ressortområder. Det er således kun halvdelen af de konsekvensvurderede lovforslag, hvor der er inddraget mere end ét mål eller delmål, hvilket indbefatter konsekvensvurderinger, der vurderer for konsekvenser for flere delmål under det samme mål.

Lovforslag

Antal lovforslag 2021/2022	203
Heraf konsekvensvurderet	62
Heraf ikke-konsekvensvurderet	138
Heraf lovforslag ikke fremsat af regeringen	3
Andel konsekvensvurderet (procent)	31
Vurderet for positive konsekvenser	60
Vurderet, men ikke fundet væsentlige konsekvenser	2
Vurderet for både negative og positive	5
Vurderet ift. mere end 1 mål eller delmål	30

Alle lovforslag skal jf. handlingsplanen screenes for konsekvenser for verdensmålene¹². Der er dog forskel på, i hvor høj grad ministerierne udarbejder konsekvensvurderinger på baggrund af den screening, de foretager. Børne- og Undervisningsministeriet har således udarbejdet konsekvensvurderinger af 12 lovforslag, mens Forsvars-, Udviklings- og Udenrigsministeriet ikke har vurderet, at der var grundlag for at udarbejde en konsekvensvurdering ved nogle af de lovforslag, ministerierne har fremsat i 2021/2022.

Vurderede lovforslag fordelt på ministerier

Ministerium	Antal vurderede lovforslag
Børne- og undervisningsministeriet	12
Klima, energi og forsyningsministeriet	8
Sundhedsministeriet	5
Transportministeriet	5
Indenrigs- og boligministeriet	4
Justitsministeriet	4
Miljøministeriet	4
Erhvervsministeriet	3
Kulturministeriet	3
Uddannelse og forskningsministeriet	3
Beskæftigelsesministeriet	2
Finansministeriet	2
Ligestillingsministeriet	2
Social og ældreministeriet	2
Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri	1
Skatteministeriet	1
Udlændinge og integrationsministeriet	1
Forsvarsministeriet	0
Ministeriet for udviklingssamarbejde og Nordisk samarbejde	0
Udenrigsministeriet	0

¹² Handlingsplan for FN's verdensmål, Regeringen (2021) https://fm.dk/media/24837/handlingsplan-for-fns-verdensmaal_web.pdf

Anbefalinger:

1. 2030-panelet anbefaler, at alle lovforslag, der falder inde for de mål, hvor Danmark er mest udfordret (Verdensmål 2, 12, 13, 14¹³ og 15), samt større, nye lovforslag bør konsekvensvurderes ift. verdensmålene.
2. 2030-panelet anbefaler, at alle lovforslag, der konsekvensvurderes, vurderes for både positive og negative konsekvenser.
3. 2030-panelet anbefaler, at konsekvensvurderinger laves sådan, at medlemmer af Folketinget finder dem relevante og brugbare i behandlingen af lovforslag.

¹³ SDG Dashboards and Trends/Denmark – Goals where 'significant' or 'major challenges remain' (Sustainable Development Report 2022) <https://dashboards.sdindex.org/profiles/denmark>

Kapitel 5: Data og datakilder

I dette kapitel samles en række generelle og konkrete opmærksomhedspunkter, som vedrører den status for de danske målepunkter, der fremgår af statusrapporten. Redaktionen af rapporten er alt overvejende afsluttet i september 2022 med enkelte tabelopdateringer og tekstmæssige konsekvensændringer primo 2023, ligesom der er sket konsekvensændringer som følge af folketingsvalget den 1. november 2022.

Proces for udarbejdelse af målepunkterne

Målepunkterne er udarbejdet på baggrund af den gennemførte høringsproces, som har omfattet inddragelse af en række centrale interessenter for hver af de 17 verdensmål. Interessenterne har haft mulighed for at pege på centrale problemstillinger, der burde afspejles i de danske målepunkter og give forslag til måling heraf.

Høringen af de centrale interessenter har været suppleret af en række gennemførte workshops forskellige steder i landet, der har fokuseret på de enkelte verdensmål. Endvidere har offentligheden via en annoncekampagne og en etableret hjemmeside designet til formålet haft mulighed for at komme med forslag.

På baggrund af de mange forskellige bidrag, der er indkommet fra forskellig side, har et hold af fageksperter sammen med konsulenter fra Deloitte og fagmedarbejdere fra Danmarks Statistik udarbejdet de konkrete målepunkter, der fremgår af rapporten fra 2020 og som afrapporteres i denne statusrapport. En stor del af målepunkterne findes allerede som løbende statistik, der offentliggøres af Danmarks Statistik eller myndigheder på de forskellige fagområder, som verdensmålene dækker. Andre målepunkter er fastlagt af fageksperter på grundlag af eksisterende datakilder.

Høringsprocessen blev gennemført i løbet af efteråret 2019 og foråret 2020.

Det har været en grundlæggende præmis for arbejdet med fastlæggelse og udvælgelse af målepunkterne, at dette er sket ud fra en vurdering af, om målepunkterne lever op til de fastlagte principper jf. nedenfor. Derfor er målepunkterne et resultat af den gennemførte høringsproces.

Principper for målepunkterne

Alle de definerede målepunkter opfylder centrale krav til god statistik, der blandt andre er defineret af Danmarks Statistik, Eurostat og FN. Ved projektets start blev der defineret seks metodiske principper for målepunkter, der kort omhandler:

- Relevans: Målepunktet afspejler problemstillingen i en dansk kontekst
- Målbarhed: Målepunktet kan opgøres som et tal
- Datatilgængelighed: Målepunktet kan opgøres med afsæt i tilgængelige data
- Pålidelighed: Målepunktets metode og indhold er veldokumenteret
- Accept: Målepunktet opnår opbakning fra forskere og øvrige interessenter i samfundet
- Ressourcer: Målepunktet kan opgøres inden for et rimeligt ressourceforbrug.

De målepunkter, der fremgår af rapporteringen, opfylder de opstillede kriterier. Der er imidlertid også indkommet en række forslag til målepunkter, der opfylder et eller flere af de opstillede kriterier. Disse målepunkter fremgår af rapporten "Gør verdensmål til vores mål", men er ikke opgjort i form af figurer og tabeller – i de fleste tilfælde fordi, der ikke kan været datakilder til rådighed.

Det har ikke været en del af projektet at fastsætte succeskriterier for, hvornår et mål er nået.

For en nærmere beskrivelse af de enkelte målepunkters opgørelsesmetode og datagrundlag henvises til den tekniske rapport, der blev udarbejdet i forbindelse med rapporteringen i 2020. Den tekniske rapport kan rekvireres hos Danmarks Statistik.

Målepunkternes dækning af problemstillinger

De danske målepunkter skal forstås som en række nedslagspunkter på problemstillinger, der har særlig relevans i en dansk sammenhæng. Målepunkterne må derfor ikke forstås som en endelig og fuldstændig kortlægning af alle udviklingsbehov eller problemområder i det danske samfund.

Der findes relevante problemstillinger, der ikke er afspejlet i den oprindelige rapport og i statusrapporten, da der ikke har været adgang til data. I rapporten "Gør verdensmål til vores mål" findes en samlet oversigt over alle de målepunkter, der har været foreslået.

Debatten om verdensmålene og de danske målepunkter siden offentliggørelsen har vist, at der kan være basis for at genbesøge målepunkterne, således at disse fortsat afspejler problemstillinger, der opleves som relevante i befolkningen og blandt centrale aktører i arbejdet med at sikre en bæredygtig udvikling. Debatten har vist, at nogen efterspørger belysning af områder, som ikke afspejles i de valgte indikatorer. Det kan f.eks. være problemstillinger om brug af kemi i produktion og forbrug, som kan give anledning til at overveje nye målepunkter. Endvidere er der eksempler på, at nogle målepunkter kan være vanskelige at tolke, hvorfor det kan overvejes at justere på disse.

Der er derfor overvejelser om, hvordan der kan tilrettelægges en proces for løbende revision og opfølgning på målepunkterne.

Status og frekvens af opgørelserne

I statusrapporten er alle figurer og tabeller opdaterede med de seneste data, der er tilgængelige ved udgangen af 2022. Data, der anvendes i denne statusrapport, hidrører enten fra registerdata eller fra spørgeskemaundersøgelser.

For de tabeller, der opgøres årligt, vil de seneste år typisk være 2020 eller 2021 afhængig af produktionstiden på de årlige opgørelser. For tabeller, der er sammensat af flere forskellige datakilder, der opgøres årligt, kan de forskellige produktions tider medføre, at det seneste år der findes tal for, er 2019.

Nogle af indikatorerne er baseret på spørgeskemaundersøgelser, der gennemføres hvert 5. år. I disse tilfælde kan de nyeste data være fra 2018. Det fremgår af tabelbeskrivelserne, hvornår næste offentliggørelse af resultater forventes.

Om mål 4 – Kvalitetsuddannelse

Tabeller og figurer om mål 4 er baseret på Danmarks Statistiks uddannelsesregistre samt på spørgeskemaundersøgelser, der er gennemført på foranledning af Børne og Undervisningsministeriet samt af Uddannelsesministeriet.

De registerbaserede oplysninger er summerede oplysninger, som rummer variationer, hvis man ser på mere detaljerede oplysninger.

Ved gennemgangen af målepunkterne bemærkes det, at de spørgeskemabaserede opgørelser, også rummer mere detaljerede oplysninger, der er tilgængelige på ministeriernes hjemmesider og viser en betydelig variation.

Dette gør sig blandt andet gældende i opgørelsen af mobning, hvor opgørelsen viser den samlede andel af elever, der giver udtryk for at have oplevet mobning på de enkelte klassetrin uanset omfanget og karakteren heraf. Børne- og Undervisningsministeriets trivselsundersøgelse viser et mere detaljeret billede.

Endvidere bemærkes, at de valgte data til belysning af indikator 4.7.1. om undervisning i bæredygtig udvikling (UBU) kun indirekte belyser dette forhold. Et udviklingsarbejde til belysning af dette forhold er igangsat med støtte af Børne- og uddannelsesministeriet.

Om mål 5 – Ligestilling mellem kønnene

Tabeller og figurer om mål 5 er baseret på Danmarks Statistiks socialstatistik og arbejdsmarkedsstatistik, data fra Ligebehandlingsnævnet om afgjorte sager, spørgeskemaundersøgelse gennemført for Det nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø om seksuel chikane, spørgeskemaundersøgelse gennemført for Udlændinge- og Integrationsministeriet om social kontrol samt Folketingets opgørelse over lovforslag, der er ligestillingsvurderet.

Ved gennemgangen af målepunkterne bemærkes det, at indikator 5.1.1 om antallet af behandlede sager i Ligebehandlingsnævnet, hvor der gives medhold i påstand om kønsdiskrimination, kan være vanskelig at tolke.

Om mål 12 – Ansvarligt forbrug og produktion

Tabeller og figurer om mål 12 er baseret på opgørelser foretaget for Fødevarestyrelsen vedrørende grænseværdier for sundhedsskadelige stoffer, Miljøstyrelsen om madspild, håndtering af kemikalier samt affaldshåndtering og emballagetyper. Danmarks Statistik bidrager med opgørelser over fordeling af landbrugsarealet, udledning af CO₂, antallet af grønne job, udgifter i den offentlige sektor til økologiske varer og branchefordelt affaldsproduktion. Endelig har Verdensnaturfonden bidraget med beregning af det samlede danske ressourcemæssige ”fodafttryk” målt i antallet af ”jordkloder”.

Ved gennemgangen af indikatorerne har der særligt været peget på behovet for at undersøge muligheden for fremadrettet også at belyse brugen af kemikalier og brugen af svært nedbrydeligt materiale som f.eks. plastic. Endvidere har der været peget på behovet for at belyse bredere aspekter af det danske forbrug og produktion, end det, der er dækket af rapporteringen. Det er især relevante datakilder, der har været den begrænsende faktor.

Om mål 14 – Livet i Havet

Tabeller og figurer om mål 14 er baseret på årlige undersøgelser udarbejdet af Aarhus Universitet, Nationalt center for miljø og energi af niveauet for kvælstof, fosfor, silicium og metaller i det danske havmiljø. Endvidere årlige opgørelser af iltsvind og dybdegrænsen for ålegræs. Resultaterne offentliggøres årligt i en samlet rapport. Endvidere offentliggør Miljøstyrelsen opgørelser af badevandskvaliteten, som indgår i denne rapport.

Dækbranchens Miljøfond udarbejder ligeledes årligt en opgørelse over antallet af solgte bildæk, og Fiskeristyrelsen opgør bestanden af fiskerifartøjer.

Ved gennemgangen af indikatorerne skal det bemærkes, at indikator 14.4.1. Andel MSC-certificeret fangster i danske farvande ikke længere opgøres grundet vanskeligheder med fastlæggelse af en definition, der kan opgøres med tilstrækkelig sikkerhed. Der kan derfor være behov for at overveje certificeret i fremtiden skal opgøres.

Om mål 15 – Livet på land

Tabeller og figurer om mål 15 er baseret på en række forskellige tællinger, hvor Miljøstyrelsen og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning varetager dataindsamlinger om Natura 2000 områder, vandmiljøkvalitet, arealer med fredsskov og certificeret skov samt antallet af invasive arter i naturen. Dansk Ornitologisk Forenings årlige fugletællinger indgår, ligesom Naturstyrelsen bidrager med data om biodiversitet og Miljø- og fødevareministeriet i samarbejde med Verdensnaturfonden opgør antallet af CITES-kontroller. Ingen af indikatorerne er baseret på data fra Danmarks Statistik

Ved gennemgangen af indikatorerne i forbindelse med opdatering er der ikke fundet særlige opmærksomhedspunkter.

